

ใบรับรองปัญหาพิเศษปริญญาตรี
ภาควิชาพืชสวน

เรื่อง

การศึกษาและรวบรวมพรรณไม้หอมในวรรณคดี 30 ชนิด

A study and compilation with scented plants in literature of 30 species

โดย

นางสาวนฤมล ปิ่นทองคำ
นางสาวนพวรรณ จงสงวน

ได้พิจารณาเห็นชอบจาก

(อาจารย์ศุภร เหมินทร์)

อาจารย์ที่ปรึกษา

8/1/40

ภาควิชารับรองแล้ว

(ผศ.ดร. สมชาย กล้าหาญ)

หัวหน้าภาควิชาพืชสวน

8/1/40

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามให้คัดลอกเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พ.พ.
๒๕๖๓
๒๕๖๓

วารสารพฤกษศาสตร์ พระจอมเกล้าลาดกระบัง

ปัญหาพิเศษ

เรื่อง

การศึกษาและรวบรวมพรรณไม้หอมในวรรณคดี 30 ชนิด

A study and compilation with scented plants in literature of 30 species

โดย

นางสาวนฤมล ปิ่นทองคำ

นางสาวนพวรรณ จงสงวน

เสนอ

ภาควิชาพืชสวน

คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (เกษตรศาสตร์)

พุทธศักราช 2539

ป/พ.
๙๖2767
2539

เลขหมู่.....
เลขทะเบียน.....
วันเดือนปี.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชื่อเรื่อง : การศึกษาและรวบรวมพรรณไม้หอมในวรรณคดี 30 ชนิด
: A study and compilation with scented plants in literature of 30 species
โดย : นางสาวนฤมล ปิ่นทองคำ
: นางสาวนพวรรณ จงสงวน
สาขาวิชา : พืชสวน ภาควิชา พืชสวน
คณะ : เทคโนโลยีการเกษตร
อาจารย์ที่ปรึกษา : อาจารย์ศุภกร เหมินทร์

บทคัดย่อ

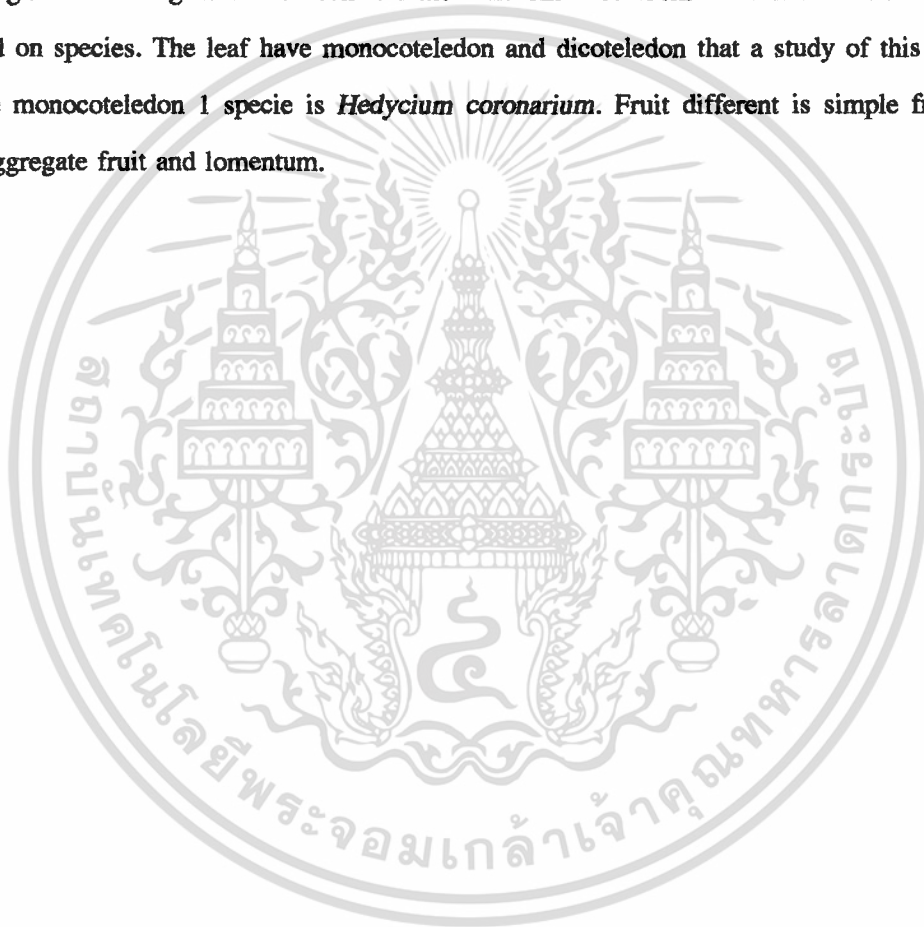
จากการศึกษาและรวบรวมพรรณไม้หอมในวรรณคดี จำนวน 30 ชนิด ได้ศึกษาถึงลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ได้แก่ ลำต้น ใบ ดอก ผลหรือฝัก และเมล็ด รวมทั้งบอกถึงประโยชน์ของไม้หอมแต่ละชนิด จากการสำรวจพบว่า ไม้หอม มีทั้งที่เป็นไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้เลื้อยและไม้ล้มลุก, ดอกส่วนมากจะออกตลอดปี และจะให้กลิ่นหอมกลางวันหรือกลางคืนหรือบางชนิดส่งกลิ่นตลอดเวลา ตั้งแต่ดอกบานจนถึงดอกโรยทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิดและไม้หอมนั้นๆ, ใบ มีทั้งใบเลี้ยงเดี่ยวและใบเลี้ยงคู่ ซึ่งจากการศึกษาทั้ง 30 ชนิดนี้ มีใบเลี้ยงเดี่ยว 1 ชนิด คือ มหาหงส์, ผลหรือฝัก แตกต่างกันไป ส่วนใหญ่ออกเป็นผลเดี่ยวมากกว่าฝัก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Abstract

A study and compilation with fargrant plants in literature charecteristic of 30 species is throughty study of the charecter such as stem, leaf, flower or lomentum included to benefit of a fargrant plant.

According to the surveying conducted the fargrant plants have the trees, shurbs, creepers and herbacious. The flower will be curring on the whole year. It emits the scent on day or on night. Something emit the scent all the time since blossom until it is wither. All those depend on species. The leaf have monocoteledon and dicoteledon that a study of this 30 species have monocoteledon 1 specie is *Hedycium coronarium*. Fruit different is simple fruit more than aggregate fruit and lomentum.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำนิยม

ในการจัดทำปัญหาพิเศษฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ อาจารย์ศุภร เหมินทร์ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและปรึกษา ตลอดจนตรวจแก้ไขปัญหาพิเศษฉบับนี้จนเสร็จเรียบร้อยด้วยดี ขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ คุณย่า และเพื่อนๆ ที่ให้การสนับสนุนทั้งทุนทรัพย์ กำลังกาย และกำลังใจ ในการทำปัญหาพิเศษฉบับนี้ จนสำเร็จได้ด้วยดี อันจะทำให้ปัญหาพิเศษฉบับนี้ได้เสร็จสมบูรณ์ และขอขอบคุณ คุณนาถฤดี ปิ่นทองคำ ที่ให้ความช่วยเหลืออย่างมาก ในการพาไปสถานที่ต่าง ๆ เพื่อทำการถ่ายภาพดอกไม้ จึงขอขอบคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ขอขอบคุณทุกๆ ท่านที่ให้กำลังใจในการศึกษา และมีส่วนช่วยให้ปัญหาพิเศษฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยได้ด้วยดี

นางสาวนฤมล ปิ่นทองคำ
นางสาวนพวรรณ จงสงวน
กุมภาพันธ์ 2540

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	
คำนิยม	
สารบัญ	
สารบัญภาพ	
คำนำ	1
วัตถุประสงค์	2
ตรวจสอบเอกสาร	3
อุปกรณ์และวิธีการ	20
ผลการศึกษา	22
กรรมกร	23
กระดังไทย	27
กระดังจีน	31
กระดังสาขงขลา	34
การเวก	37
กันเกรา	40
แก้ว	44
คัศเค้า	48
จำปี	52
จำปา	55
จำปูน	59
จันทน์กะพ้อ	62
ชงโค	64
ชัยพฤกษ์	67
นมตำเลีย	69
บุหงาสำหรับ	72
ประดู่	74

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ(ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ประยงค์.....	78
ปีบ.....	81
พวงแก้วกุดั่น.....	85
พิกุล.....	87
มหาหงส์.....	91
โมก.....	94
รวงผึ้ง.....	97
รสสุคนธ์.....	99
เสาวรส.....	102
สายหยุด.....	105
สารภี.....	108
หิรัญญิการ์.....	112
อรพิม.....	115
สรุปผลการศึกษา	117
เอกสารอ้างอิง	119
ภาคผนวก	121

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
ภาพที่ 1 วรรณิการ์ (<i>Nyctanthes arbor-tristis</i> Linn.)	25
ภาพที่ 2 แสดงลักษณะดอกวรรณิการ์	25
ภาพที่ 3 แสดงลักษณะใบวรรณิการ์	25
ภาพที่ 4 กระดังงาไทย (<i>Cananga odorata</i> Hook.f.et.Th.)	29
ภาพที่ 5 แสดงลักษณะใบและช่อดอกกระดังงาไทย	29
ภาพที่ 6 แสดงลักษณะผลกระดังงาไทย	29
ภาพที่ 7 แสดงลักษณะดอกกระดังงาไทย	29
ภาพที่ 8 กระดังงาจีน (<i>Artabotrys hexatetalus</i> (L.f) Bhandari.)	33
ภาพที่ 9 แสดงลักษณะดอกและใบกระดังงาจีน	33
ภาพที่ 10 กระดังงาสงขลา (<i>Cananga odorata</i> Hook.f.et.Th.var. <i>fruticosa</i> (Craib) J.Sincl.)	35
ภาพที่ 11 แสดงลักษณะใบและช่อดอกกระดังงาสงขลา	35
ภาพที่ 12 แสดงลักษณะดอกกระดังงาสงขลา	35
ภาพที่ 13 การเวก (<i>Artabotrys siamensis</i> Mig.)	38
ภาพที่ 14 แสดงลักษณะดอกการเวก	38
ภาพที่ 15 แสดงลักษณะใบการเวก	38
ภาพที่ 16 กันเกรา (<i>Fagraea fragrans</i> Roxb.)	42
ภาพที่ 17 แสดงลักษณะดอกกันเกรา	42
ภาพที่ 18 แสดงลักษณะใบและช่อดอกกันเกรา	42
ภาพที่ 19 แก้ว (<i>Murraya paniculata</i> Linn. Jack.)	46
ภาพที่ 20 แสดงลักษณะดอกแก้ว	46
ภาพที่ 21 แสดงลักษณะใบแก้ว	46
ภาพที่ 22 แสดงลักษณะผลแก้ว	46
ภาพที่ 23 คัดเค้า (<i>Randia sinansis</i> Craib.)	50
ภาพที่ 24 แสดงลักษณะดอกคัดเค้า	50
ภาพที่ 25 แสดงลักษณะผลคัดเค้า	50

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
ภาพที่ 26 แสดงลักษณะใบคัตเค้า	50
ภาพที่ 27 จำปี (<i>Michelia alba</i> B.C.)	53
ภาพที่ 28 แสดงลักษณะดอกและใบจำปี	53
ภาพที่ 29 จำปา (<i>Michelia champaca</i> Linn.)	57
ภาพที่ 30 แสดงลักษณะผลจำปา	57
ภาพที่ 31 แสดงลักษณะดอกจำปา	57
ภาพที่ 32 จำปูน (<i>Anaxagorea siamensis</i>)	60
ภาพที่ 33 แสดงลักษณะดอกจำปูน	60
ภาพที่ 34 แสดงลักษณะผลจำปูน	60
ภาพที่ 35 จันทน์กะพ้อ (<i>Vatica diospyroides</i> Symington)	63
ภาพที่ 36 แสดงลักษณะดอกจันทน์กะพ้อ	63
ภาพที่ 37 แสดงลักษณะใบจันทน์กะพ้อ	63
ภาพที่ 38 ชงโค (<i>Bauhinia purpurea</i> Linn.)	65
ภาพที่ 39 แสดงลักษณะใบชงโค	65
ภาพที่ 40 แสดงลักษณะดอกชงโค	65
ภาพที่ 41 ชัยพฤกษ์ (<i>Cassia javanica</i> Linn.ssp. <i>Javanica</i> .)	68
ภาพที่ 42 แสดงลักษณะดอกชัยพฤกษ์	68
ภาพที่ 43 แสดงลักษณะช่อดอกและใบชัยพฤกษ์	68
ภาพที่ 44 นมตำเลีย (<i>Hoya ovalifolia</i>)	70
ภาพที่ 45 แสดงลักษณะดอกนมตำเลีย	70
ภาพที่ 46 นุหงาส่าหรี (<i>Citharexylum spinosum</i> Linn.)	73
ภาพที่ 47 แสดงลักษณะดอกนุหงาส่าหรี	73
ภาพที่ 48 แสดงลักษณะใบและช่อดอกนุหงาส่าหรี	73
ภาพที่ 49 ประดู่ (<i>Ptrocarpus indicus</i> Willd.)	76
ภาพที่ 50 แสดงลักษณะใบประดู่	76
ภาพที่ 51 แสดงลักษณะช่อดอกประดู่	76
ภาพที่ 52 แสดงลักษณะฝักประดู่	76

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
ภาพที่ 53 ประยงค์ (<i>Aglaiia odorata</i> Lour.)	79
ภาพที่ 54 แสดงลักษณะดอกประยงค์	79
ภาพที่ 55 แสดงลักษณะใบประยงค์	79
ภาพที่ 56 ปีบ (<i>Millingtonia hortensis</i> Linn.f.)	83
ภาพที่ 57 แสดงลักษณะช่อดอกปีบ	83
ภาพที่ 58 แสดงลักษณะใบปีบ	83
ภาพที่ 59 พวงแก้วกุดั่น (<i>Clematis subpeltata</i> (Wall))	86
ภาพที่ 60 พิทูร (<i>Mimusops elengi</i> Linn.)	89
ภาพที่ 61 แสดงลักษณะดอกพิทูร	89
ภาพที่ 62 แสดงลักษณะใบและผลพิทูร	89
ภาพที่ 63 มหาหงส์ (<i>Hedycium coronarium</i> J.Koenig)	92
ภาพที่ 64 แสดงลักษณะช่อดอกมหาหงส์	92
ภาพที่ 65 โมก (<i>Wrightia religiosa</i> (Benth))	95
ภาพที่ 66 แสดงลักษณะฝักโมก	95
ภาพที่ 67 แสดงลักษณะช่อดอกโมก	95
ภาพที่ 68 รวงผึ้ง (<i>Schoutenia glomerata</i> King.ssp.peregrina (Craib) Roehm.& Hartono.)	98
ภาพที่ 69 แสดงลักษณะใบรวงผึ้ง	98
ภาพที่ 70 แสดงลักษณะช่อดอกรวงผึ้ง	98
ภาพที่ 71 แสดงลักษณะการออกดอกรวงผึ้ง	98
ภาพที่ 72 แสดงลักษณะดอกรสสุคนธ์	100
ภาพที่ 73 รสสุคนธ์ (<i>Tetraacera loureiri</i> (Fin. & Gagnep.) Pierre ex Craib.)	100
ภาพที่ 74 แสดงลักษณะใบรสสุคนธ์	100
ภาพที่ 75 เสาวรส (<i>Passiflora laurifolia</i>)	103
ภาพที่ 76 แสดงลักษณะดอกเสาวรส	103
ภาพที่ 77 แสดงลักษณะใบเสาวรส	103
ภาพที่ 78 สายหยุด (<i>Desmos chinensis</i> Lour.)	106

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้สำหรับใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
ภาพที่ 79 แสดงลักษณะดอกสายหยุด	106
ภาพที่ 80 แสดงลักษณะใบและช่อดอกสายหยุด	106
ภาพที่ 81 แสดงลักษณะดอกสารภี	110
ภาพที่ 82 สารภี (<i>Mammea siamensis</i> (T. And.) Tosterm.)	110
ภาพที่ 83 แสดงลักษณะใบสารภี	110
ภาพที่ 84 หิริญญิการ์ (<i>Beaumontia brevituva</i> Oliv.)	114
ภาพที่ 85 แสดงลักษณะใบและผลหิริญญิการ์	114
ภาพที่ 86 แสดงลักษณะดอกหิริญญิการ์	114
ภาพที่ 87 อรพิม (<i>Bausinia winitii</i> Craib.)	116
ภาพที่ 88 แสดงลักษณะฝักอรพิม	116
ภาพที่ 89 แสดงลักษณะดอกอรพิม	116
ภาพที่ 90 แสดงลักษณะเมล็ดอรพิม	116
ภาพที่ 91 แสดงลักษณะใบอรพิม	116

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำนำ

พรรณไม้หอมในวรรณคดี เป็นพันธุ์ไม้เก่าแก่ที่น่าสนใจและศึกษาเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากไม้หอมในวรรณคดีส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ไม้ที่ค่อนข้างหายาก และปลูกเลี้ยงยาก ทั้งยังให้ประโยชน์ด้านต่างๆ อีกมากมาย เช่น ประโยชน์โดยตรงที่ได้รับคือ กลิ่นจากดอก ซึ่งจะทำให้ผู้ได้รับกลิ่นเกิดความสุขขึ้น เป็นยาบำรุงหัวใจที่ดี และบางชนิดยังอาจสกัดใช้ทำน้ำหอมได้อีกด้วย นอกจากนี้แล้วไม้ดอกหอมส่วนใหญ่มีคุณค่าทางด้านสมุนไพร แต่ในที่นี้ยังรวมถึงประโยชน์ในด้านการตกแต่งสถานที่ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านความสวยงามของทรงพุ่ม ดอก และยังสามารถกลั่นหอมจากพันธุ์ไม้หอมต่างๆ ซึ่งประโยชน์ที่จะได้รับจากการทำปัญหาพิเศษครั้งนี้จะเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์พันธุ์ไม้หอมในวรรณคดีอีกด้วย

นางสาวนฤมล ปิ่นทองคำ
นางสาวนพวรรณ จงสรวง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาหาตัวอย่างของจริงของพันธุ์ไม้หอมจากแหล่งต่างๆ รวม 30 ชนิด
2. เพื่อศึกษาชื่อวิทยาศาสตร์, ชื่อไทย, ชื่อสามัญ, ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ต่างๆ ของพันธุ์ไม้แต่ละชนิด
3. เพื่อศึกษาประโยชน์ของพันธุ์ไม้หอมของไทยแต่ละชนิด
4. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาพันธุ์ไม้หอมต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตรวจเอกสาร

วงศ์ไม้หอมที่ใช้ศึกษา มีดังนี้

Annonaceae (Ilang-ilang Family)

(วงศ์ไม้กระดังงา)

ลักษณะทั่วไป	มีทั้งที่เป็นไม้พุ่ม, ไม้ต้น, และไม้เลื้อย ใบและเนื้อไม้มักจะมีกลิ่นหอม เนื่องจากมีต่อมน้ำมันอยู่ทั่วไป เปลือกค่อนข้างเรียบ สีเทาปนดำหรือปนน้ำตาล เปลือกในลอกได้เป็นชั้นบางๆ เป็นร่างแห
ใบ	เป็นชนิดใบเดี่ยว เรียงสลับกัน ขอบใบเรียบ ไม่มีหูใบ
ดอก	เป็นดอกสมบูรณ์เพศ คือมีทั้งสองเพศในดอกเดียวกัน กลีบดอกจัดได้สัดส่วนกัน อยู่ได้เรียงไข่
กลีบดอก	กลีบนอกมี 3 กลีบ (ที่เป็น 2 หายาก) โคนกลีบติดกัน กลีบในมี 3-6 กลีบ ถ้าเป็น 6 กลีบจะเรียงเป็น 2 ชั้นๆ ละ 3 กลีบและ โคนกลีบจะซ้อนเหลื่อมกัน โคนกลีบของแต่ละชั้นจะติดกัน หรือซ้อนเหลื่อมกัน
ชั้นเกสรเพศผู้	มีเป็นจำนวนมาก เบียดชิดกันบนแกนที่พองเป็นกระเปาะ จัดเป็นแบบบันไดเวียน ก้านเกสรเพศผู้สั้นมาก ทั้งหมดอยู่ในกระพุ่มของกลีบดอก กระเปาะเกสรเพศผู้มี 4 ห้อง ปลายเป็นจอยและแตกตามยาว
ชั้นเกสรเพศเมีย	รังไข่ มีมาก (หายากที่มีอันเดียว) เป็นชนิดอยู่เหนือเกสรเพศผู้และกลีบดอก มีห้องเดียว (ยกเว้น <i>Monodora</i>) ในแต่ละห้องจะมีไข่ 1 เซลล์ หรือมากกว่าเป็นแบบ anatropous โดยปกติที่เพศานของรังไข่หรือบางครั้งติดที่ตรงกันรังไข่ ท่อรังไข่หรือก้านเกสรเพศเมียมักสั้นหรือไม่มี ปลายเกสรเพศเมียมี 1 อัน
ผล	เป็นผลชนิดเนื้อนิ่ม (Berry) มักมีก้านเห็นได้ชัดและเกาะเป็นกลุ่มหรือเป็นหวีคล้ายผลกล้วยอยู่บนแกนอันเดียวกัน

วงศ์ไม้กระดังงานี้มีทั้งหมดประมาณ 80 ตระกูล 850 ชนิด อาจจะแบ่งเป็นกลุ่มได้

2 กลุ่ม และ 5 พวก

กลุ่ม 1. เกสรเพศเมียมีรังไข่ไม่ติดกัน

พวก 1. *Hexalobae* กลีบดอกขนาดเท่าๆ กันเช่น *Hexalobus*

พวก 2. *Miliuseae* กลีบดอกเรียงแบบโคนชนกัน ปกติขนาดไม่ค่อยเท่ากัน (กลีบนอกและกลีบใน) เช่น จิงจาบ-*Milium mollis* ; ยางโคน-*M. velutina*

ไม่ทราบว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พวก 3. Uvarieae กลีบดอกไม่ติดกัน หรือเป็นอู้ง อยู่ตรงข้ามเกสรเพศผู้ เช่น นมช้าง-*Uvaria macrophylla*

พวก 4. Xylopeae กลีบดอกเป็นแฉ่งที่ฐาน และเหนือขึ้นมากอด เช่น น้อยหน้า-*Annona squamosa* Linn., ทูเรียนเทศ- *A. muricata* Linn.

กลุ่ม 2. เกสรเพศเมียมีรังไข่ติดกัน

พวก 1. Monodoreae รังไข่มี 1 ห้อง และมีไข่เกาะติดเพดานของรังไข่ เช่น *Monodora*

Apocynaceae (Dogbane Family)

(วงศ์ยี่โถ, รำเพย, หิริญญิการ์)

ลักษณะทั่วไป	เป็นไม้ยืนต้นหรือไม้พุ่ม ลำต้นมีทั้งตรงและเลื้อย ที่เป็นไม้เนื้ออ่อนหาได้ยาก มียางสีขาว
ใบ	ส่วนมากออกตรงข้ามหรือออกเรียงเป็นวง
ดอก	มี 2 เพศ การเรียงตัวของส่วนต่างๆ ในดอกได้สัดส่วนกัน ดอกเดี่ยวหรือเป็นช่อดอก ที่มีด้านตัดส่วนบนอยู่ในแนวเดียวกัน และดอกตรงกลางบานก่อน กลีบดอกเป็นหลอดสั้น มี 5 กลีบ มีต่อมอยู่ทางด้านใน กลีบดอกในเป็นหลอดยาว หรือเป็นหลอดตรงโคน แต่ตรงปลายกลีบแผ่ออกเป็น 5 แฉก และเมื่อตูมอยู่ปิดเป็นเกลียว
ชั้นเกสรเพศผู้	เกสรเพศผู้มี 5 อัน ติดอยู่บนกลีบใน ไม่ติดกับส่วนบนของเกสรเพศเมีย ก้านเกสรเพศผู้สั้น จะอยู่ที่คอของกลีบดอกชั้นใน ละอองเกสรเพศผู้ไม่เหนียว เห็นได้ชัดเจน
ชั้นเกสรเพศเมีย	รังไข่มี 2 อัน เป็นชนิดอยู่สูงกว่าเกสรเพศผู้ ส่วนที่เป็นรังไข่ไม่ติดกันแต่ก้านเกสรเพศเมีย ปลายเกสรเพศเมียจะรวมกัน ไข่มีจำนวนมาก
ผล	ผลเนื้อนุ่ม เมล็ดแข็ง ผลแบบกล่อง ผลเป็นคู่แตกตามยาว
เมล็ด	แบน หรือมีขนแข็งติดอยู่เพื่อปลิวไปในอากาศได้ คัพภะใหญ่ ตั้งตรง เนื้อใน เมล็ดฉ่ำน้ำ หรือแข็งกรุบ
	ไม้ในวงศ์นี้มี 180 ตระกูล มี 1,500 ชนิด
ตัวอย่างเช่น	รำเพย- <i>Thevetia peruviana</i> K.Schum.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Asclepiadaceae

(วงศ์คอกกรัก, นมตำเลีย)

ลักษณะทั่วไป	เป็นไม้พุ่มหรือไม้เลื้อย อาจมีไม้ยืนต้นเป็นบางชนิด ทุกส่วนของพืชมีน้ำยางขาว ที่ผิวกิ่งก้าน ใบ และผลจะมีเซลล์ขนหรือคราบขาวคลุมเห็นชัด
ใบ	เป็นใบเดี่ยว ติดเรียงแบบตรงกันข้าม ขอบใบเรียบ เนื้อใบอาจอวบหนาเป็นมัน แต่ปกติจะมีเซลล์ขนหรือคราบขาวคลุม
ช่อดอก	เป็นแบบ cyme, panicle หรือ umbel ดอกย่อยมีขนาดเล็กถึงปานกลาง มีเพศครบ มีรูปทรงได้สัดส่วนสมบูรณ์
ดอก	กลีบดอกมี 5 กลีบ ติดกันเป็นหลอดสั้นและมีส่วนยื่นขึ้นไปเป็นรูปคล้ายมงกุฎ (corona) ขณะดอกตูมกลีบดอกจะเชื่อมหุ้ม corona ไว้สนิทมิดชิด
เกสรเพศผู้	มี 5 อัน ติดรวมกับก้านเกสรเพศเมียที่มุมของ corona ใบลักษณะเป็นลำอับเกสรมีลักษณะเป็นถุง 2 ถุง ติดมุมของ corona ด้านละถุง ละอองเกสรเป็นจี๊ผึ้ง ก้านเกสรอยู่รวมกันเป็นหลอดอยู่ภายใน corona
เกสรเพศเมีย	มีรังไข่เป็นแบบ superior มี 2 อัน แต่เชื่อมรวมกัน ก้านเกสรแยกกัน แต่ยอดเกสรรวมกันแล้วแผ่ขยายออกเป็นจาน 5 เหลี่ยม ปิดส่วนบนของ corona ในรังไข่มีไข่ไม่มาก
ผล	เป็นผลคู่ แบบ follicle บางครั้งเหลือเพียงผลเดี่ยว ผลมักโค้งงอ
เมล็ด	มีจำนวนมาก แบนนูน รี มีพูยงชนิดอยู่ที่ปลายหนึ่งของเมล็ด มีอาหารสะสม ต้นอ่อนในเมล็ดมีขนาดใหญ่
พืชในวงศ์นี้มีประมาณ	170 สกุล ประมาณ 2,000 ชนิด
ตัวอย่างเช่น	นมตำเลีย- <i>Hoya ovalifolia</i> ชะลูดช้าง - <i>Stephanotis floribunda</i> (ฉพพร, 2530)

Bignoniaceae (Bignonia Family)

(วงศ์ปืบ, พวงอุไร, น้ำเต้าต้น)

ลักษณะทั่วไป	เป็นไม้ยืนต้นหรือไม้พุ่ม บางคราวเลื้อยพัน โดยเถาของมันเอง ไม่มีอวัยวะอื่นๆช่วย
ใบ	ออกตรงข้ามหรือออกสลับกัน ใบเป็นใบรวมแบบขนนก หรือแบบนิ้วมือ ใบที่เป็นใบเดี่ยวหายาก ไม่มีหูใบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดอก	มักจะสวยสะดุดตา มี 2 เพศ การเรียงตัวของส่วนต่างๆ ไม่ได้สัดส่วน กลีบดอกมีชั้นละ 5 หรือเบญจกุธ
ช่อดอก	ชนิดดอกกลางบานก่อน หรือช่อดอกรวมชนิดดอกกลางบานก่อน กลีบดอกชั้นนอกมีรูปกระดิ่ง หรือรูปเป็นหลอด หรือแตกบิดไปข้างหนึ่ง ทำให้ดูคล้ายกาบเขียง กลีบดอกชั้นในมีลักษณะเป็นหลอด มักจะโป่งออกทางด้านหน้า
ชั้นเกสรเพศผู้	เกสรเพศผู้มักจะมี 4 หรือ 2 มักจะเป็น 2 คู่ หรือ 1 คู่ เกสรเพศผู้ อันที่ 5 มักจะเป็นหมัน
ชั้นเกสรเพศเมีย	มี 2 ห้องในแต่ละห้องจะมีรก 2 รก หรือ 1 ห้อง ไข่ติดที่เพดานของรังไข่ ก้านเกสรเพศเมียยาวพันกลีบใน และมี 2 ปาก ไข่มีจำนวนมาก
ผล	ผลชนิดกลัก หรือผลน้ำน้ำ และไม่แตก
เมล็ด	มักจะมีปีก ไม่มีเนื้อในและเบน คัพภะตรง
	พืชในวงศ์นี้มี 120 ตระกูล 650 ชนิด
	ตัวอย่างเช่น
	บีบ- <i>Millingtonia hortensis</i> Linn.
	บานบุรีม่วง- <i>Arrabidaea magnifica</i> Sprangne.

Dipterocarpaceae (Dipterocarp Family)

(วงศ์ไม้ยาง, จันทน์กะพ้อ)

ลักษณะทั่วไป	เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่มาก และเนื้อไม้มีชั้น
ใบ	เป็นใบเดี่ยว ออกแบบใบสลับกัน ขอบใบเรียบ หูใบอาจมีขนาดเล็กหรือใหญ่ ร่วงง่าย มีขนเป็นรูปดาวหรือเป็นเกล็ดรูปโล่มีมาก
ช่อดอก	เป็นแบบติดดอกสลับดอกกลางบานก่อน หรือเป็นกลุ่มดอกย่อยออกตามง่าม
ดอก	เป็นดอกสมบูรณ์เพศมีทั้งสองเพศ ส่วนของดอกจัดได้สัดส่วนกัน มีกลิ่นหอม กลีบนอกมี 5 กลีบติดกันอยู่กึ่งทน กลีบในมี 5 กลีบไม่ติดกันมักบิดและมีขนอยู่ด้วย
ชั้นเกสรเพศผู้	เกสรเพศผู้เป็นจำนวนทับทวิของ 5 ไม่ติดกัน ติดอยู่ใต้รังไข่ กระจเปาะ เกสรเพศผู้มี 2 ห้อง แยกตามยาว
ชั้นเกสรเพศเมีย	รังไข่มี 3 ห้อง และแต่ละห้องจะมีไข่ 2 เซลล์ติดห้อยอยู่ เป็นแบบ
	ปลายหกกกลับ ท่อรังไข่เรียบหรือมี 3 พู

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่งมอบให้สำหรับการแข่งขันเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ผล** เป็นผลแห้งไม่แตกมีเพียงเมล็ดเดียว
- เมล็ด** ไม่มีเนื้อใน ใบเลี้ยงในเมล็ดจะงอหุ้มส่วนที่จะเป็นรากไว้
- ไม้ในวงศ์นี้มีอยู่ 5 ตระกูล ประมาณ 375 ชนิด ส่วนใหญ่อยู่ในเขตร้อนจากอินเดียถึงฟิลิปปินส์ อาจจะแบ่งได้เป็น 2 วงศ์ย่อยมี
1. Dipterocarpoideae มีท่อชั้นและถุงน้ำมันยาง กระจาเปาะเกรสเพศผู้ติดกับก้านชูที่ฐาน ก้านชูเกรสเพศผู้สั้น ตัวอย่างเช่น จันทน์กะพ้อ-*Vatica diospyroides* Sm.
 2. Monotoideae ไม่มีท่อชั้นและถุงน้ำมันยาง กระจาเปาะเกรสเพศผู้ติดกับก้านชูแบบแกว่งได้ ก้านชูเกรสเพศผู้ยาว เช่น ในตระกูล Monotes, Marquesia.

Dilleniaceae (Dillenia Family)

(วงศ์ไม้สาIAN, ต้นมะตาด, รสสุคนธ์)

- ลักษณะทั่วไป** เป็นไม้ยืนต้นหรือไม้พุ่ม ในบางครั้งเป็นไม้เถา ที่เป็นพืชล้มต้นมีเนื้ออ่อน
- ใบ** ใบเดี่ยว ออกแบบใบสลับกัน เส้นแขนงใบตรงและขนานกัน พูใบร่วงเร็วก่อนกำหนด และอาจจะมีเป็นปีกติดอยู่กับก้านใบหรืออาจไม่มีก็ได้
- ช่อดอก** เป็นช่อดอกแบบติดดอกสลับและดอกบนบานก่อน
- ดอก** เป็นดอกสมบูรณ์เพศมีทั้งสองเพศ หรืออาจเป็นดอกไม่สมบูรณ์มีเพียงเพศเดียว (ถ้าเป็นดั่งนี้ดอกจะอยู่คนละต้น ไม่ค่อยจะพบที่อยู่ต้นเดียวกัน) ดอกสีเหลืองหรือสีขาวเป็นส่วนใหญ่ ดอกที่ใหญ่และมีสีสวยหายากมักจะมียขนาดเล็กจนถึงขนาดปานกลาง ส่วนของดอกจัดได้สัดส่วนกัน กลีบนอก มี 5 กลีบ และซ้อนเหลื่อมกันและคงทน กลีบในมี 5 กลีบหรือน้อยกว่าซ้อนเหลื่อมกันและเมื่ออยู่ในดอกตูมจะยับยู่ยี่
- ชั้นเกรสเพศผู้** จำนวนเกรสเพศผู้มีเป็นจำนวนมาก ไม่ติดกันหรือติดกันที่ฐานเป็นกลุ่มๆ และอยู่ต่ำกว่ารังไข่ ส่วนใหญ่จะติดทนจน ถึงเป็นผล กระจาเปาะเกรสเพศผู้มี 2 ห้อง แยกโดยช่องเปิด ที่ตอนปลายกระจาเปาะหรือแตกตามยาว
- ชั้นเกรสเพศเมีย** ปกติจะมีเกรสเพศเมียหลายอัน และไม่ติดกัน รังไข่เป็นชนิดที่อยู่สูงกว่าเกรสเพศผู้และกลีบดอก รังไข่มี 1 ห้องและ 1 พู ไข่เกาะติดที่เพดานรังไข่ แต่ในบางครั้งก็ติดที่ฐานของรังไข่และตั้งตรง ไข่มี 1 หรือมากกว่า และมีผนังหุ้ม 2 ชั้น ท่อรังไข่จะมีจำนวนเท่ากับเกรสเพศเมียและไม่ติดกัน
- ผล** เป็นแบบผลแห้งแตกตามรอยตะเข็บหรือคล้ายผลชนิดเนื้อนุ่ม
- เมล็ด** มีเนื้อในนุ่มและมาก มีคัพภะเล็ก ปกติจะมีเนื้อเยื่อกระรุงกระริง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ไม้ในวงศ์นี้ประกอบด้วยพืช 18 ตระกูล ประมาณ 530 ชนิด

ตัวอย่างเช่น รสสุคนธ์แดง-*Tetracera assa* A.DC

รสสุคนธ์ขาว-*T. loureii* Pierre.

Guttiferae (Garcinia Family)

(วงศ์ไม้สารภี)

ลักษณะทั่วไป	เป็น ไม้ยืนต้นหรือ ไม้พุ่ม มีน้ำยางเป็นชั้น (resin) ต่อมน้ำมัน
ใบ	ใบเป็นใบเดี่ยวออกเป็นแบบตรงกันข้าม หรือเป็นวงที่ออกแบบใบสลับกัน หายาก ไม่มีหูใบ
ช่อดอก	เป็นดอกเดี่ยว หรือเป็นช่อดอกแบบติดดอกสลับดอกบนบานก่อน
ดอก	ดอกมักจะมีสี่สวยเป็นดอกสมบูรณ์เพศมีทั้งสองเพศหรือดอกไม่สมบูรณ์มีเพียงเพศเดียวหรือบางครั้งทั้งดอกสมบูรณ์และไม่สมบูรณ์อยู่บนต้นเดียวกัน ส่วนของดอกจัดได้สัดส่วนกัน กลีบนอกมี 2-10 กลีบ หรือมากกว่าออกตรงข้ามกันและแต่ละชั้นตั้งฉากกัน หรือซ้อนเหลื่อมกัน กลีบในมี 4-12 กลีบ ปกติจะซ้อนเหลื่อมกันหรือชนกันบ้างหรือซ้อนเหลื่อมบิดเป็นเกลียว
ชั้นเกสรเพศผู้	เกสรเพศผู้มีตั้งแต่จำนวนน้อยถึงจำนวนมาก อยู่ได้เรียงไข่ ไม่ติดกันหรือติดกันเป็นกลุ่ม อับเรณูมี 2 ห้อง แยกตามยาว และมักจะมีเกสรเพศเมียที่ไม่เจริญในดอกเพศผู้ด้วย
ชั้นเกสรเพศเมีย	เกสรเพศเมียมี 1 รังไข่เป็นชนิดอยู่สูงกว่าเกสรเพศผู้และกลีบดอก มีหนึ่งถึงหลายห้อง จำนวนพุมี่ 3-5 พูหรือมากเท่ากับจำนวนห้อง ไข่เกาะติดตรงแกนที่ฐานของรังไข่หรือพบบ่อยๆ เป็นแบบเกาะติดเพดานของรังไข่ ไข่เกาะบนแต่ละรังจะมีจำนวนตั้งแต่หนึ่งถึงจำนวนมาก เป็นแบบปลายหกกลับ จำนวนท่อรังไข่เท่ากับจำนวนห้องหรือพูของรังไข่ และปกติจะติดกัน ปลายเกสรเพศเมียจะมีจำนวนเท่ากับจำนวนห้องหรือพูของรังไข่ด้วย มักจะเป็นรูปโล่หรือรูปรี
ผล	มักจะเป็นผลแบบกล่อง บางครั้งก็เป็นผลชนิดมีเนื้อนิ่มหรือผลชนิดมีเนื้อนิ่มมีเมล็ดแข็ง 1 เมล็ด
เมล็ด	มีคัพภะใหญ่ไม่มีเนื้อในและมักจะมีเนื้อเยื่ออยู่ด้วย

ไม้ในวงศ์นี้มีประมาณ 35 ตระกูล และ 400 ชนิด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตัวอย่างเช่น สารภี-*Ochrocarpus siamensis* T.And.
 บุนนาค-*Mesua ferria* Linn.

Leguminosae (Pea Family)

(วงศ์ถั่ว, ชงโค, ประดู่)

ลักษณะทั่วไป	เป็นพืชที่ลำต้นมีเนื้ออ่อน หรือไม้พุ่ม หรือไม้ยืนต้นและมักจะเป็นไม้เลื้อย
ใบ	ส่วนใหญ่จะออกแบบสลับกัน เป็นใบรวมแบบขนนก (บางครั้งก็เป็นใบรวมรูปฝ่ามือ) หรือบางครั้งเป็นใบเดี่ยว (โดยที่ใบย่อยหายไปเหลือเพียงใบเดี่ยว) มีหูใบ
ดอก	เป็นดอกสมบูรณ์เพศมีทั้งสองเพศ ส่วนของดอกจัดไม่ได้สัดส่วนกัน ที่จัดได้สัดส่วนกันมีในวงศ์ย่อย Mimosoideae
กลีบดอก	แบ่งออกเป็น 2 ชั้น กลีบนอกมี 5 กลีบและติดกันและกลีบในปกติจะมี 5 กลีบไม่ติดกันหรือ 2 กลีบหน้าติดกันตอนโคน جانรองดอกบางครั้งเป็นรูปถ้วย
ชั้นเกสรเพศผู้	ส่วนใหญ่จะมีเกสรเพศผู้ 10 อัน ไม่ติดกัน, ติดกันเป็นแท่งหรือติดกันเป็น 2 กลุ่ม กระเปาะเกสรเพศผู้มี 2 ห้อง แยกตามยาวหรือบางครั้งแตกโดยเป็นช่องเปิด และในบางครั้งมีต่อมที่ปลายและร่วงง่าย
ชั้นเกสรเพศเมีย	เกสรเพศเมียมี 1 อัน รังไข่เป็นชนิดอยู่สูงกว่าเกสรเพศผู้และกลีบดอกมี 1 ห้องและ 1 พู ไข่ติดที่เพดานของรังไข่ตามแนวตะเข็บด้านท้อง ไข่มีตั้งแต่ 2 เซลล์ขึ้นไปติดเป็น 2 แถวสลับบนรอกเดียวกัน ท่อรังไข่ (ก้านชูเกสรเพศเมีย) และปลายเกสรเพศเมียมีอย่างละ 1 อัน
ผล	ผลเป็นฝัก หรือผลฝักกอดระหว่างเมล็ดหรือบางครั้งก็เป็นผลแห้งแตกตามรอยต่อหรือไม่แตกหรือแตกยาก
เมล็ด	เปลือกชั้นนอกของเมล็ด เหนียวเป็นแผ่นหนัง ก้านชูไข่บางครั้งมีส่วนยื่นจากเมล็ดหรือเป็นก้อนแข็ง เนื้อในไม่มีหรือมีน้อยมากแล้วแข็งและเป็นเงา

วงศ์นี้ได้แบ่งออกเป็น 3 วงศ์ย่อย ได้แก่

1. วงศ์ย่อย Mimosoideae ส่วนของดอกจัดได้สัดส่วนกัน กลีบนอกต่างๆไปจะติดกัน กลีบในชนกัน เกสรเพศผู้มีจำนวนเท่ากับหรือสองเท่าของจำนวนกลีบในหรือมีจำนวนมาก เกสรเพศผู้ อาจติดกันหรือไม่ติดกัน เรณูเกสรมักจะติดกัน โดยทั่วไปมักจะเป็นไม้ยืนต้น หรือไม้พุ่มและใบเป็นใบรวมแบบขนนกซ้อน 2 ชั้นและมีดอกขนาดเล็กบางครั้งไม่มีก้านชูดอก ช่อดอกจัดเป็นแบบ ก้อนกลม หรือเป็นช่อดอกแบบติดดอกแบบสลับดอกล่างบนก่อน ไม่มีก้านชูดอกและเป็นรูปทรง กระจบอก หรือบางครั้งเป็นช่อดอกแบบติดดอกสลับดอกล่างบนก่อน มีก้านชูดอกและเป็นช่อ หลวมๆ หรือเป็นช่อดอกแบบก้านซี่ร่ม วงศ์ย่อยนี้แบ่งออกเป็น 6 วงศ์ โดยอาศัยความแตกต่างของ เกสรเพศผู้ ตัวอย่างเช่น มะขามเทศ-*Pithecolobium dulce* Benth., ก้ามปู-*Samania saman* Merr. เป็นต้น

2. วงศ์ย่อย Caesalpinodeae ส่วนของดอกจะจัดไม่ได้สัดส่วนกัน กลีบนอกปกติไม่ติดกัน และซ้อนเหลื่อมกันเมื่อยังตูม กลีบบนสุดจะอยู่ชั้นใน เกสรเพศผู้มี 10 อัน หรือน้อยกว่า ไม่ติดกัน หรือติดกันมากหรือน้อย ในบางครั้งมีก้านชูรังไข่ ส่วนของรากในลำพะตรง ส่วนใหญ่เป็นไม้ยืนต้นและไม้พุ่มที่เป็นพืชที่ลำต้นมีเนื้ออ่อนหายาก ใบเป็นใบรวมแบบขนนก อาจเป็นแบบใบรวมแบบขนนกซ้อน 2 ชั้น ที่เป็นใบเดี่ยวไม่ค่อยพบ ไม่มีหูใบของใบย่อย ดอกในบางครั้งมีดอกใหญ่ และสีสด บางครั้งเล็กและไม้ค่อยเด่น โดยทั่วไปจะเป็นช่อดอกแบบติดดอกสลับดอกล่างบนก่อน มีน้อยที่เป็นช่อดอกแบบติดดอกสลับดอกล่างบนก่อนและไม่มีก้านชูดอก เป็นการยากที่จะ จำกัจำนวนวงศ์ของวงศ์ย่อยนี้ลงไปเท่าที่มีการทบทวนครั้งล่าสุดได้แบ่งออกเป็น 9 วงศ์ ตัวอย่าง เช่น ชงโค-*Bauhinia purpurea* Linn., หางนกยูงฝรั่ง-*Delonix regia* Rafin.

3. วงศ์ย่อย Papilionatae ส่วนของดอกจัดไม่ได้สัดส่วนกัน เป็นแบบเฉพาะตัวแบบรูปตัว ผีเสื้อ กลีบนอกโดยปกติจะติดกัน ซ้อนเหลื่อมและเฉียงขึ้นมักจะเป็นรูปปาก กลีบบนสองกลีบติดกันเป็นริมปากบนและกลีบล่าง 3 กลีบติดกันเป็นริมปากล่าง กลีบในโดยทั่วไปขนาดไม่เท่ากัน ซ้อนเหลื่อมและห้อยลง เกสรเพศผู้จะติดอยู่ระดับเดียวกันกับกลีบใน และมี 10 อัน อาจจะติดกัน เป็นแท่ง หรือติดกันเป็น 2 กลุ่ม หรือไม่ติดกันหรือเกือบไม่ติดกัน รังไข่อาจมีหรือไม่มีก้านชู รากในลำพะมักจะโค้งและใบเลี้ยงพร้อมทั้งส่วนโกลีเลี้ยงเหไปเหมา ส่วนที่จะเป็นรากอ่อน โดยทั่วไปจะเป็นพืชที่ลำต้นมีเนื้ออ่อน ไม้พุ่มพบน้อยและที่เป็นไม้ยืนต้นพบน้อยมาก ใบเป็นแบบใบเดี่ยว หรือใบรวมแบบรูปฝ่ามือหรือรูปขนนก มักจะพบหูใบของใบย่อย ช่อดอกเป็นดอกเดี่ยวหรือช่อดอกแบบติดดอกสลับ ดอกล่างบนก่อน ไม่มีก้านชูดอก หรือมีก้านชูดอก หรือรวมอยู่เป็นก้อนที่เป็นช่อดอกแบบติดดอกสลับดอกบนบนบนก่อนหายาก ดอกมีขนาดและสีต่างๆกัน แบ่งได้เป็น 10 วงศ์ ตัวอย่างเช่น ประจูด-*Pterocarpus indicus* Willd.

Loganiaceae (Logania Family)

(วงศ์ต้นแสลงใจ, ต้นพญามือเหล็ก, ต้นกันเกรา)

ลักษณะทั่วไป	เป็นไม้ยืนต้น, ไม้พุ่ม ที่เป็นพืชเนื้ออ่อนหาได้ยาก
ใบ	ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามหรือออกเรียงเป็นวงที่โคนก้านใบจะมีหูใบอยู่ระหว่างก้านใบ
ดอก	มีสองเพศ ดอกมีขนาดได้สัดส่วนกัน ช่อดอกเป็นแบบซี่ร่ม หรือดอกรวมชนิดดอกกลางบานก่อน กลีบดอกชั้นนอกมี 4-5 หยัก กลีบชั้นในเป็นหลอดหรือรูประฆังมี 4-5 กลีบ
ชั้นเกสรเพศผู้	เกสรเพศผู้มี 4 ถึง 5 อัน ติดที่หลอดของกลีบใน
ชั้นเกสรเพศเมีย	มักจะมี 2 ห้อง อยู่สูงหรือตั้งอยู่ต่ำ ไขมีจำนวนมากหลายเซลล์ ติดอยู่ที่แกนของรังไข่ ก้านเกสรเพศเมีย 1 ก้าน
ผล	ชนิดกล่อ่ง หรือผลเนื้อนิ่ม
เมล็ด	มีเนื้อในมาก
	ไม้ในวงศ์นี้มี 35 ตระกูล มี 550 ชนิด
ตัวอย่างเช่น	ต้นกันเกรา- <i>Fragraea cochinchinensis</i> A. Chev.

Magnoliaceae (Magnolia Family)

(วงศ์ไม้จำปี, จำปา, มณฑา)

ลักษณะทั่วไป	เป็นไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้น บางทีก็เป็นไม้เลื้อย
ใบ	เป็นชนิดใบเดี่ยว ขอบเรียบ ออกแบบสลับกัน ที่ตาจะมีกาบยอดหุ้ม
ดอก	ดอกเดี่ยว ออกที่ปลายกิ่งหรือตามง่าม มีสีสวย กลิ่นหอม เป็นดอกสมบูรณ์เพศมีทั้งสองเพศ (ยกเว้นในวงศ์ย่อยที่ 3 Schisandroideae มีเพียงเพศเดียว) กลีบดอกจัดได้สัดส่วนกัน อยู่ใต้รังไข่ กลีบดอกแยกไม่ก่อออกเป็นคล้ายกลีบใน แต่ในบางครั้งชั้นนอกๆ ก็จะมองคล้ายกลีบนอก ซึ่งจะมี 3 กลีบ ร่วงง่าย จัดเป็นวง หรือแบบบันไดเวียน กลีบในมี 6 กลีบ ถึงจำนวนมาก
ชั้นเกสรเพศผู้	จำนวนเกสรเพศผู้มีมากและไม่ติดกัน จัดแบบบันไดเวียน ติดอยู่บนแกนดอก กระเปาะเกสรเพศผู้มี 2 ห้อง แตกตามยาวและหันหน้ากระเปาะเกสรเข้าแกนกลาง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชั้นเกสรเพศเมีย เกสรเพศเมียเกิดบนแกนรังไข่ไม่มีก้านชู มีเป็นจำนวนมาก (หายากที่เป็น 2 หรือ 3) จัดเป็นแบบบันไดเวียนอยู่บนแกนดอกที่ยาว รังไข่มี 1 ห้อง และ 1 พูไข่จะเกาะที่เพดานของรังไข่ ในแต่ละห้องอาจมี 1 ถึงจำนวนมาก ท่อรังไข่ (ก้านชูเกสรเพศเมีย) 1 อัน ปลายเกสรเพศเมียมี 1 อัน

ผล เป็นผลแห้งแตกตามรอยด้านบน หรือเป็นชนิดที่มีปีก หรือเป็นแบบผลมีเนื้อนุ่ม

เมล็ด มีคัพภะ เล็ก มีเนื้อในมากและอูม่น้ำ และเมล็ดมีสายรกยาว

ในวงศ์ไม้จำปีนี้มีอยู่ 10 ตระกูล ประมาณ 100 ชนิด ชอบขึ้นในเขตอบอุ่นหรืออากาศค่อนข้างเย็น อาจแบ่งได้เป็นวงศ์ย่อย ดังนี้

1. Illicioideae ใบไม่มีหูใบ ดอกอาจจะมีทั้งสองเพศหรือเพศเดียว ฐานรองดอกสั้น เช่น **Illicium**

2. Magnolioideae ใบจะมีหูใบเป็นปลอก ดอกมีทั้ง 2 เพศ ฐานรองดอกยื่นยาว เช่น **Magnolia**

3. Schisandroideae เป็นไม้พุ่มเลื้อย ใบไม่มีหูใบ ดอกไม่สมบูรณ์มีเพศเดียว เช่น **Schisandracea**

หมายเหตุ

1. ในวงศ์ย่อยที่ 1 Illicioideae และวงศ์ย่อยที่ 3 Schisandroideae ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่าเป็นวงศ์ใหม่แยกไปจากวงศ์ไม้จำปีแล้วเป็นวงศ์ Illiaceae (วงศ์ไม้จันทร์แปดกลีบ) และวงศ์ Schisandraceae ตามลำดับ

2. วงศ์ไม้จำปีนี้ใกล้เคียงกับวงศ์ไม้กระดังงา แต่อาจจะเปรียบเทียบข้อแตกต่างได้ดังนี้

วงศ์ไม้จำปี

1. มีหูใบ
2. ดอกใหญ่สีสวยสะดุดตา
3. กระจเปาะเกสรเพศผู้ยื่นเข้าหาแกน
4. เนื้อในเมล็ดอูม่น้ำ ไม่เป็นลาย

วงศ์ไม้กระดังงา

1. ไม่มีหูใบ
2. ดอกเล็กไม่สะดุดตา
3. กระจเปาะเกสรเพศผู้ยื่นออกจากแกน
4. เนื้อในเมล็ดเป็นหลายๆ และแข็ง

(สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน, 2534)

Meliaceae

(วงศ์เลี่ยน, สะเดา, ประยงค์)

ลักษณะทั่วไป	เป็นไม้พุ่ม เช่น ประยงค์ใบใหญ่- <i>Aglaia chaudiensis</i> Pierre, ไม้ยืนต้น เช่น เลี่ยนดอกขาว- <i>Melia toosendan</i> Sieb. et Zucc. เนื้อไม้มักมีกลิ่นหอม บางชนิดมียาง เช่น กระท้อน- <i>Sandoricum indicum</i> Cav.
ใบ	ออกแบบสลับ เป็นใบรวมแบบขนนก ฐานใบไข่ ไม่มีหูใบ
ช่อดอก	บานจากล่างก่อน มีก้านดอก และมีช่อดอกย่อย เกิดที่ซอกระหว่างใบและกิ่ง
ดอก	มี 2 เพศ หรืออาจจะมีทั้งดอกที่มีเพศเดียวและ 2 เพศในต้นเดียวกัน กลีบดอกมีขนาดเท่ากัน อยู่ต่ำกว่ารังไข่และมีจานรองรับรังไข่มีรอยควั่นหรือเป็นหลอด กลีบนอกมี 4 หรือ 5 กลีบซ้อนเหลื่อมกัน กลีบในมี 4 หรือ 5 กลีบซ้อนเหลื่อมกัน หรือบิด ติดอยู่กับหลอดเกสรเพศผู้
ชั้นเกสรเพศผู้	มีเกสรเพศผู้ 5 อัน หรือมากกว่า อยู่เป็น 2 วง บางทีจะอยู่ล้อมรอบเกสรเพศผู้ซึ่งเป็นหมันไว้ ก้านเกสรเพศผู้จะติดกันเป็นแท่งแล้วมีกระเปาะเกสรเพศผู้ติดที่ปลาย
ชั้นเกสรเพศเมีย	มีรังไข่เดี่ยว ซึ่งมี 3-5 พู , 3-5 ห้อง แต่ละห้องมีไข่ 1-2 เซลล์ รังไข่อยู่สูง ปลายเกสรเพศเมียมักเป็นรูปแป้นกลม
ผล	มีเนื้อนุ่ม เมล็ดมาก แห้งและแตกได้ หรือมีเนื้อและมีเมล็ดเดี่ยวแข็ง
เมล็ด	มีปีก อาจจะมีเนื้อในเมล็ดเป็นไข่ขาวหรือไม่มีก็ได้

พืชในวงศ์นี้มี 50 สกุล มี 1,400 ชนิด

Passifloraceae (Passion-flower Family)

(วงศ์เถาสิงห์โตหรือหญาารกช้าง, เถาค้างคาว, เสาวรส)

ลักษณะทั่วไป	เป็นพืชที่ลำต้นมีเนื้อไม้อ่อนหรือเป็นไม้พุ่ม มักจะเป็นไม้เลื้อยโดยมีมือเกาะเกี่ยว
ใบ	ใบออกเป็นแบบใบสลับกัน เป็นใบเดี่ยวหรือใบประกอบ มีหูใบ มือเกาะเกี่ยวออกตรงข้ามกับใบ หรือมักจะอยู่ตรงกับดอกที่ปลายของช่อดอก
ช่อดอก	เป็นแบบติดดอกสลับซึ่งดอกบนบานก่อนและลดรูปเหลือเพียงดอกเดียว
ดอก	เป็นดอกสมบูรณ์เพศมีทั้งสองเพศ ส่วนของดอกจัดได้สัดส่วนกันและมัก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จะมีกาบเชิงอยู่ 1 คู่ กลีบนอกมี 5 กลีบไม่ติดกันหรือติดกันที่ฐาน กลีบ
ในมี 5 กลีบไม่ติดกันหรือติดกันที่ฐานเล็กน้อยมักจะเล็กกว่ากลีบนอก
ซ้อนเหลื่อมกันระหว่างชั้นกลีบดอก และเกสรเพศผู้จะมี corona ขึ้นออก
มาปกติจะโค้งเว้าเป็นรูปถ้วย

ชั้นเกสรเพศผู้

เกสรเพศผู้มี 5 อัน ปกติอยู่ตรงข้ามกับกลีบใน ออกตรงโคนของเทริด
(corona) หรือจากขอบของฐานรองดอกหรือจากก้านชูเกสรเพศเมีย เกสร
เพศผู้ไม่ติดกันหรือติดกันที่ฐาน กระเปาะเกสรเพศผู้มี 2 ห้อง แยกตาม
ยาว ในบางตระกูลจะมีเกสรหมันอยู่ด้วย

ชั้นเกสรเพศเมีย

มีรังไข่เดี่ยว มักจะอยู่บนก้านชูเกสรเพศเมีย หรือก้านชูทั้งเกสรเพศเมีย
และเพศผู้ รังไข่เป็นชนิดอยู่เหนือเกสรเพศผู้และกลีบดอก มีห้องเดี่ยว
3-5 พู ไข่เกาะติดที่เพดานของรังไข่ ซึ่งรกรักจะกว้างและยื่นออกมาและ
มีไข่เป็นจำนวนมากบนแต่ละรอก ไข่เป็นแบบปลายหกกกลีบ ท่อรังไข่มี
จำนวนเท่ากับจำนวนพู ไม่ติดกันหรือติดกันตลอด ปลายเกสรเพศเมียมี
3-5 อัน มักจะเป็นก้อนหรือรูปจาน

ผล

เป็นผลชนิดมีเนื้อนุ่มมีเมล็ดมากหรือเป็นผลชนิดกล่องแตกตรงห้อง (หา
ยากที่ไม่แตก)

เมล็ด

มีคัพภะตรง และมีเนื้อในนุ่ม

พืชในวงศ์นี้มีประมาณ 11 ตระกูล 600 ชนิด ส่วนใหญ่เป็นไม้พื้นเมืองในทวีปอเมริกา

Ranunculaceae (Buttercup Family)

(วงศ์พวงแก้วกุดั่น)

ลักษณะทั่วไป

เป็นพืชที่ลำต้นมีเนื้ออ่อน อาศัยอยู่ได้ปีเดียวหรือหลายปี บางครั้งเป็นไม้
พุ่มตรงหรือเป็นไม้เลื้อย ที่เป็นไม้ยืนต้น หาได้ยาก

ใบ

ส่วนใหญ่จะออกเป็นแบบทแยงกัน เป็นใบเดี่ยวหรือใบประกอบแบบใบ
ปาล์มปกติจะไม่มีหูใบ

ช่อดอก

เป็นช่อดอกแบบติดดอกสลับดอกบนบานก่อน หรือดอกล่างบานก่อน
หรือเป็นดอกเดี่ยว

ดอก

เป็นดอกสมบูรณ์เพศมีทั้ง 2 เพศ (ไม่สมบูรณ์มีเพศเดียวในตระกูล
Thalictrum ดอกเพศเดียวกันอาจจะอยู่บนต้นเดียวกันหรือต่างต้นก็ได้)

กลีบดอกจัดได้สัดส่วนกัน หรือจัดไม่ได้สัดส่วนกัน กลีบดอกแบ่งเป็น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชั้นเกสรเพศผู้	2 ชั้น กลีบนอกมี 5 กลีบ คล้ายกลีบในซ้อนเหลื่อมกัน กลีบในมี 5 กลีบ บางครั้งเป็นดิ่ง ในบางครั้งก็แยกไม่ออกว่าเป็นกลีบนอกหรือกลีบใน กลีบดอกไม่ติดกัน บางครั้งกลีบในเปลี่ยนรูปไป มักจะมีต่อมน้ำหวาน จำนวนเกสรเพศผู้มีมาก ไม่ติดกัน จัดแบบบันไดเวียน กระจเปาะเกสรมี 2 ห้อง ติดกับก้านเกสรเพศผู้ที่ฐาน แยกตามยาวและหันกระจเปาะออกจากแกนกลาง
ชั้นเกสรเพศเมีย	เกสรเพศเมียมี 3 อัน ถึงจำนวนมาก (หายากที่เป็น 1) ไม่ติดกัน จัดแบบบันไดเวียน รังไข่เป็นชนิดอยู่เหนือเกสรเพศผู้และกลีบดอก มี 1 ห้อง และ 1 พู ไข่มีตั้งแต่ 1 ถึงจำนวนมาก เป็นแบบ anatropous ติดกับเพดานของรังไข่ตามตะเข็บด้านท้อง ท่อรังไข่ (ก้านชูเกสรเพศเมีย) มี 1 อัน ปลายเกสรเพศเมียมี 1 อัน
ผล	โดยทั่วไปเป็นแบบผลชนิดแตกตามยาวด้านหน้า หรือบางครั้งก็เป็นผลแห้งผิวบางไม่แตก (ใน Ranunculus) หรือเป็นผลชนิดมีเนื้อนุ่ม หายากที่เป็นผลชนิดกล่อง
เมล็ด	มีคัพภะเล็ก และมีเนื้อในอู่มน้ำและมาก ไม้ในวงศ์นี้มีประมาณ 35 ตระกูล 1,500 ชนิด อาจแบ่งได้เป็น 3 เผ่า ดังนี้ 1. Anemoneae ไข่มีเมล็ดเดี่ยวออกจากฐานของตะเข็บด้านท้อง ผลจะเป็นชนิดผลแห้งผิวบางไม่แตก เช่น พวงแก้วกุดั่น- <i>Clematis subpeltata</i> Wall. 2. Helleboreae ไข่จะเป็น 2 แถวตามตะเข็บด้านท้องของรังไข่ ผลเป็นแบบมีเนื้อนุ่ม หรือเป็นผลชนิดแตกตามยาวด้านหน้า เช่น เทียนแดง- <i>Nigella sativa</i> Linn. 3. Paeoniaeae ไข่เป็นเช่นเดียวกับ 2 แต่มีผนังชั้นนอกของไข่เจริญ เช่น เหมาค่าน- <i>Paeonia suffruticosum</i> Andr.

Rubiaceae (Rubia Family)

(วงศ์ยอ, เข็ม, คัดเค้า)

ลักษณะทั่วไป	เป็น ไม้ล้มลุก, ไม้พุ่ม หรือ ไม้ยืนต้น
ใบ	ออกตรงข้าม ใบเดี่ยว ขอบใบเรียบ ที่โคนก้านใบจะมีหูใบอยู่ระหว่างโคนก้านใบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ช่อดอก	ช่อดอกชนิดดอกตรงกลางบานก่อน หรือช่อดอกรวมชนิดดอกกลางบานก่อน ชนิดที่ดอกออกเป็นคู่ โดยคู่ที่ 1 และ คู่ที่ 2 ออกตั้งฉากกัน บางครั้งมีลักษณะเป็นหัวกลม
ดอก	มี 2 เพศ การเรียงตัวได้สัดส่วนกัน ส่วนต่างๆ ของดอกเรียงอยู่เหนือรังไข่ กลีบดอกมี 4 หรือ 5 กลีบ กลีบดอกชั้นนอกมี 4 หรือ 5 กลีบ อยู่รวมกันกลีบดอกชั้นในมี 4 หรือ 5 กลีบ อยู่รวมกัน
ชั้นเกสรเพศผู้	เกสรเพศผู้มี 4 หรือ 5 อัน ติดอยู่บนกลีบใน เกสรเพศผู้หันเข้าหาจุดกึ่งกลางของดอก
ชั้นเกสรเพศเมีย	รังไข่อยู่ต่ำ มักจะมี 2 ห้อง แต่ละห้องมีไข่ตั้งแต่ 1 เซลล์ ถึงหลายเซลล์ ไข่ติดที่แกนของรังไข่หรือติดที่ฐานของรังไข่ ก้านเกสรเดี่ยว
ผล	ผลชนิดกล่อง ผลเนื้อนุ่ม หรือเนื้อนุ่มเมล็ดแข็ง คัพภะใหญ่ เนื้อในเมล็ดมาก
พืชในวงศ์นี้มี 500 ตระกูล 6,000 ชนิด	
ตัวอย่างเช่น	คัตเค้า- <i>Randia siamensis</i> Craib., เข็มขาว- <i>Ixora finlaysoniana</i> Wall.
Rutaceae (วงศ์ส้ม, มะนาว, แก้ว)	
ลักษณะทั่วไป	เป็นไม้พุ่ม เช่น มะนาว- <i>Citrus aurantifolia</i> Swingle, ไม้ยืนต้น เช่น มะขวิด- <i>Feronia elephantum</i> Correa, เป็นไม้ล้มลุก เช่น อีหระด- <i>Ruta graveolens</i> L., เป็นไม้เถา เช่น เล็บรอก- <i>Toddalia aculeata</i> Pers.
ใบ	เป็นใบเดี่ยวหรือใบรวม ไม่มีหูใบ มีต่อมน้ำมันซึ่งแสงผ่านได้ มักมีกลิ่นแรง
ดอก	มี 2 เพศ ยกเว้น genus <i>Zanthoxylum</i> (ลูกระมาด) มีเพศเดียว กลีบดอกเท่ากัน อยู่ต่ำกว่ารังไข่มีรอยควั่น ซึ่งอยู่ระหว่างเกสรเพศผู้และรังไข่ กลีบดอกมี 4-5 กลีบ ไม่ติดกันหรือติดกันได้และซ้อนเหลื่อมกัน กลีบในมี 4-5 กลีบ อาจจะซ้อนเหลื่อมกันหรือกลีบจรดกันได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชั้นเกสรเพศผู้	เกสรเพศผู้มี 4 อันหรือมากกว่า ไม่ติดกันหรืออาจจะเป็นหลายชุด เกสรเพศผู้มี 2 วงสอดสับหว่างกัน วงนอกจะอยู่ตรงข้ามกับกลีบใน กระเปาะเกสรเพศผู้หันหน้าเข้าข้างในดอก
ชั้นเกสรเพศเมีย	มีรังไข่เดี่ยว ซึ่งมี 4 พู หรือมากกว่า รังไข่อยู่สูง มีจานรองรับรังไข่ ไข่เกาะที่แกนของรังไข่ มีหลายห้อง แต่ละห้องมีไข่ 2 เซลล์ หรือมากกว่า ปลายเกสรเพศเมียวกลม
ผล	มีเปลือกเหนียวและมีหลายเมล็ด บางทีผลแห้งและแตกได้ หรือผลมีปีกหรือมีเนื้อและมีเมล็ดเดี่ยวแข็ง
เมล็ด	มีคัพภะใหญ่ เนื้อในเมล็ดมีน้อยหรือไม่มีเลย

พืชในวงศ์นี้มี 150 สกุล มี 900 ชนิด

Sapotaceae (Sapodilla Family)

(วงศ์ตะมุตะม่วง, พิกุล)

ลักษณะทั่วไป	เป็นไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้น มียางขาว ส่วนยอดที่อ่อนมีขนสีน้ำตาล
ใบ	ออกสลับกัน ใบเดี่ยว ขอบเรียบ ใบเหนียวหนา ไม่มีหูใบ
ดอก	มี 2 เพศ การจัดเรียงได้สัดส่วน กลีบชั้นนอกมี 4-8 กลีบ บางครั้งเรียงเป็น 2 ชั้น ไม่รวมกันหรือรวมกันเล็กน้อย กลีบชั้นใน มีจำนวนเป็น 2-4 เท่าของกลีบนอก ก่อนข้างจะรวมกัน
ชั้นเกสรเพศผู้	เกสรเพศผู้อยู่บนกลีบใน เรียงเป็น 2 หรือ 3 ชั้น ชั้นนอกเป็นหมันหรือไม่มี
ชั้นเกสรเพศเมีย	รังไข่อยู่สูง มักมี 4-5 ถึง 10 ห้อง แต่ละห้องมีไข่ 1 เซลล์ ไข่ติดกับรังไข่ที่แกน ก้านเกสรมี 1 ก้าน
ผล	เนื้อนุ่ม เมล็ดมาก
เมล็ด	ไม่มีเนื้อใน คัพภะใหญ่มีส่วนที่จะเป็นรากเล็กๆ งอก และมีใบเลี้ยงกว้าง

พืชในวงศ์นี้มี 35 ตระกูล มี 800 ชนิด

ตัวอย่างเช่น พิกุล-*Mimusops elengi* Linn.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Tiliaceae

(วงศ์ปอกระเจา, ตะขบฝรั่ง, รวงผึ้ง)

ลักษณะทั่วไป	เป็นไม้พุ่ม หรือไม้ยืนต้น หรือไม้เนื้ออ่อนมีบ้างแต่ไม่มาก เปลือกชั้นในของลำต้นจะมีใยเหนียว และมีน้ำเป็นเมือก
ใบ	ออกแบบสลับ ใบเดี่ยว โคนใบเบี้ยว ขอบใบเรียบหรือเป็นหยักแบบฟัน อาจจะมีหูใบหรือไม่มีหูใบก็ได้
ช่อดอก	เป็นแบบบานตรงกลางก่อนหรือบานข้างบนก่อน
ดอก	อาจจะมี 2 เพศ หรือมีเพศเดียว กลีบดอกมีขนาดเท่ากัน กลีบนอกมี 5 กลีบ ไม่ติดกัน หรืออาจจะติดกันก็ได้ กลีบในมี 5 กลีบไม่ติดกัน ตอนยังตูมอยู่จะซ้อนเหลื่อมกัน
ชั้นเกสรเพศผู้	เกสรเพศผู้มากตั้งแต่ 10 ขึ้นไป ติดอยู่บนจานดอก อาจจะไม่ติดกันหรือติดกันเป็นหลายชุด กระเปาะเกสรเพศผู้มี 2 ห้อง
ชั้นเกสรเพศเมีย	รังไข่เดี่ยวมี 2-5 พูอยู่รวมกัน รังไข่อยู่สูง มี 2-10 ห้อง แต่ละห้องมีไข่ 1 เซลล์หรือหลายเซลล์
ผล	เป็นชนิดแห้งและแตกได้ หรือชนิดมีเนื้อและมีเมล็ดเดียว
เมล็ด	เนื้อในเป็นไข่ขาว กัปกะโค้ง

พืชในวงศ์นี้มี 50 สกุล มี 450 ชนิด

Verbenaceae (Verbain Family)

(วงศ์สัก, กระฉิก)

ลักษณะทั่วไป	เป็นไม้ล้มลุก, ไม้พุ่ม หรือ ไม้ยืนต้น
ใบ	ออกตรงข้าม หรือออกเป็นวงรอบลำต้น ใบเดี่ยวหรือใบรวม ไม่มีหูใบ
ช่อดอก	แบบซี่ร่ม ช่อดอกรวมชนิดดอกที่อยู่ทางส่วนบนบานก่อน มักจะมีกลีบเลี้ยงอยู่ที่ช่อดอก กลีบดอกชั้นนอกมี 5 หยัก แหลมเหมือนซี่ฟัน อยู่คงทน กลีบดอกชั้นในมี 5 หยักป้าน ที่มีขนาดไม่เท่ากัน บางครั้งมี 2 ปาก
ชั้นเกสรเพศผู้	มักจะมี 4 ที่เป็น 5 หรือ 2 หายาก เกสรเพศผู้ที่เป็นหมันมักจะมีกระเปาะ เกสรเพศผู้มี 2 ห้อง กระเปาะเกสรเพศผู้ติดอยู่บนก้านเกสรชนิดแฉก
ชั้นเกสรเพศเมีย	รังไข่มี 2 ห้อง แต่ละห้องมีไข่ 2 หรือ 1 เซลล์ ก้านเกสรเพศเมีย 1 อัน และยาว โผล่พ้นกลีบดอกชั้นใน

ผล ออกสารนี้เป็นเอกสารที่สื่อน้ำมัน เมล็ดแข็ง หรือผลชนิดกลีบชานเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมล็ด	ไม่มีเนื้อใน
พืชในวงศ์นี้มี	75 ตระกูล 3,000 ชนิด
ตัวอย่างเช่น	กรรณิการ์- <i>Nyctanthes arbor-tristis</i> L.

Zingiberaceae (Ginger family)

(วงศ์ขิง, ข่า, มหาหงส์)

ลักษณะทั่วไป	เป็นพืชล้มลุกที่มีอายุยืนหลายปี มีลำต้นใต้ดินเป็นเหง้า หรือลงหัว ที่เป็นพืชชนิดที่อยู่บนพืชอื่นหาได้ยาก
ใบ	เป็นชนิดที่ขึ้นมาจากเหง้าหรือออกจากส่วนที่อยู่เหนือพื้นดิน ใบออกสลับกันหรือออกตรงข้ามกัน มีดิ่ง อยู่ระหว่างแผ่นใบและก้านใบ
ช่อดอก	เป็น raceme หรือ spike ที่อัดกันแน่นหรือดอกเดี่ยว มีกลีบเลี้ยงหุ้ม
ดอก	มี 2 เพศ วางส่วนไม่สมมาตรกัน กลีบมี 2 ชั้น ชั้นละ 3 กลีบ ชั้นนอกเหมือนกลีบนอก ชั้นในเหมือนกลีบใน
ชั้นเกสรเพศผู้	มีเกสรเพศผู้เพียงหนึ่ง ที่ทำหน้าที่ได้โดยสมบูรณ์ เกสรเพศผู้ที่อยู่ด้านข้าง 2 อัน ทางด้านนอกเป็นหมัน และด้านข้างอีก 2 อันเป็นหมันเช่นกัน มีรูปร่างเป็นปากกระเปาะเกสรเพศผู้มี 2 ห้อง
ชั้นเกสรเพศเมีย	รังไข่อยู่ต่ำ มี 3 ห้อง แต่ละห้องมีไข่เป็นจำนวนมาก
ผล	เป็นกลีบซึ่งมีเมล็ดจำนวนน้อย (กลิน, 2520)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อุปกรณ์และวิธีการ

1. อุปกรณ์

- 1.1 กล้องถ่ายรูป
- 1.2 ฟิล์ม
- 1.3 กระดาษพร้อมปากกา
- 1.4 สมุดบันทึก
- 1.5 ตัวอย่างของจริงของต้นไม้หอม

2. วิธีการศึกษา

- 2.1 ตำรวจพันธุ์ไม้หอม
- 2.2 ถ่ายรูปพันธุ์ไม้หอมที่สำรวจพบ
- 2.3 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ
- 2.4 เก็บรวบรวมข้อมูล

3. สถานที่ทำการศึกษาและถ่ายภาพ

3.1 สถานที่ทำการศึกษาและค้นคว้า

- ห้องสมุดคณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- สำนักหอสมุดกลาง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- สถาบันวิจัยพืชสวน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน
- ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน
- หอสมุดแห่งชาติ

3.2 สถานที่ทำการถ่ายภาพ

- สวนหลวง ร. 9
- คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- สวนธนบุรีรมย์
- สวนสิริรุกชชาติ ศาลา นครปฐม
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

14989

4. ข้อมูลที่ศึกษา

- ชื่อไทย, ชื่อสามัญ, ชื่อวิทยาศาสตร์, ชื่ออื่นๆ, วงศ์
- ลักษณะทางพฤกษศาสตร์
- นิเวศน์วิทยา
- การออกดอก
- การขยายพันธุ์
- เวลาส่งกลิ่น
- ประโยชน์ทางด้านสมุนไพรและด้านอื่นๆ

5. ระยะเวลาที่ทำการศึกษา

ตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2539 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ 2540 รวมระยะเวลาที่ทำการศึกษา

304 วัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ห้องสมุดคณะเทคโนโลยีการเกษตร

เทคโนโลยีการเกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ผลการศึกษา

จากการศึกษาลักษณะต่างๆ ของพันธุ์ไม้หอมแต่ละชนิด เพื่อให้ง่ายและเป็นระเบียบต่อการทำความเข้าใจ ดังนั้นการเขียนผลการศึกษา จึงได้เรียงลำดับพันธุ์ไม้หอมตามตัวอักษรภาษาไทย ซึ่งเริ่มต้นด้วย ก.....ฮ ตามลำดับ มีรายละเอียดดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรรณิการิ

ชื่อสามัญ : Night Jasmine

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Nyctanthes arbor-tristis* Linn.

ชื่ออื่นๆ : กณิการิ, กรรณิการิ (ภาคกลาง), กันลิกา

วงศ์ : Verbenaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - ไม้พุ่มขนาดเล็กถึงขนาดกลาง สูงประมาณ 2-5 เมตร ลำต้นและกิ่งก้านมักจะ เป็นเหลี่ยมเป็นพู่ โดยเฉพาะส่วนที่เป็นแขนงหรือกิ่งอ่อน มักจะเป็นรูปสี่เหลี่ยม มีรอยเป็นเส้นคาคอรอบต้นเป็นช่วงๆ ไปตามข้อ เปลือกของลำต้นเป็นสีขาวย บริเวณแนวสันเหลี่ยมของกิ่งหรือลำต้นมีตุ่มเล็กๆ ประเป็นแนวอยู่ตามสันเหลี่ยม ของต้นและกิ่ง

ใบ - ใบเดี่ยวออกเป็นคู่ๆ สลับทิศทางการขึ้นไปตามข้อต้น ใบรูปมนรี โคนใบมน ปลาย ใบแหลมขอบริมใบเรียบไม่มีจัก ขนาดใบยาวประมาณ 3.5-10 ซม กว้าง ประมาณ 2-6 ซม. ใบหนา ก่อนข้างแข็ง พื้นผิวใบหยาบสากระคายมือ เพราะมี ขนละเอียดเป็นละอองปกคลุมอยู่ตามใบและยอดอ่อน ตามขอบใบอาจมีขนแข็ง เส้นแขนงใบข้างละ 3-4 เส้น ปลายเส้นจรดกันก่อนถึงขอบใบ ก้านใบยาว ประมาณ 0.5-1 ซม.

ดอก - ออกเป็นช่อตามง่ามใบ หรือปลายกิ่งส่วนยอด ในดอกช่อหนึ่งๆ มีก้านแขนงช่อ ดอกย่อย เป็นจำนวนมาก ก้านช่อดอกยาวประมาณ 1.2-2 ซม. มีใบประดับรูป คล้ายใบเล็กๆ 1 คู่ ที่ก้านช่อดอก แต่ละช่อมี 3-7 ดอก แต่ดอกจะผลัดกันบาน เพียงคราวละดอกเดียวต่อช่อดอกย่อยช่อหนึ่งๆ มีกลิ่นหอมร่วนง่าย บานตอน เย็นและจะร่วงเช้าวันรุ่งขึ้น ลักษณะดอกจะไม่มีก้านดอก แต่ละดอกมีใบประดับ 1 ใบ ดอกตูมมีกลีบดอกเรียงซ้อนกันและบิดเป็นเกลียว กลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อน ติด กันเป็นหลอดรูปกรวย ปลายตัด หรือหยักตื้นๆ 5 หยัก ด้านนอกมีขน ด้านใน เกลี้ยง กลีบดอกโคนติดกันเป็นหลอดสีแสด ยาวประมาณ 1.1-1.3 ซม. ด้านนอก เกลี้ยง ด้านในมีขนยาวๆ สีขาวที่โคนหลอด ปลายหลอดแยกเป็นกลีบสีขาว 5-8 กลีบ แต่ละกลีบยาวประมาณ 0.9-1.1 ซม. โคนกลีบแคบ ปลายกลีบกว้างและ เว้าลึก เมื่อบานเต็มที่กลีบดอกจะบิดหมุนตะแคงไปทางขวาคล้ายก้านหัน เส้น ผ่านศูนย์กลางดอกประมาณ 1.5 ซม. เกสรเพศผู้ 2 อัน ติดอยู่ภายในหลอด กลีบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญาตเห็นนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดอกตรงบริเวณปากหันด้านหน้าเข้าหากัน ก้านชูอับเรณูเชื่อมเป็นเนื้อเดียวกับ
หลอดดอก รังไข่อยู่เหนือวงกลีบกลมมี 2 ช่อง มีออวุลช่องละ 1 เม็ด ก้านเกสร
เพศเมียมีอันเดียว ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม มีขน

ผล - เป็นผลแห้ง รูปไข่หรือกลมค่อนข้างแบน ปลายมีติ่งสั้นๆ เมื่อแก่แตก 2 ซีก มี
เมล็ดซีกละ 1 เมล็ด

ถิ่นกำเนิด : อินเดีย, พบทั่วไปในเอเชียเขตร้อน

นิเวศน์วิทยา : เป็นพันธุ์ไม้กลางแจ้ง เจริญได้ดีในดินร่วนซุย ระบายน้ำได้ดี ต้องการความชื้น
ปานกลาง

การออกดอก : ออกตลอดปี แต่จะให้ดอกดกในช่วงเดือนสิงหาคม-พฤศจิกายน

การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด, ตอนกิ่ง, ปักชำกิ่ง

เวลาส่งกลิ่น : ตอนกลางคืน

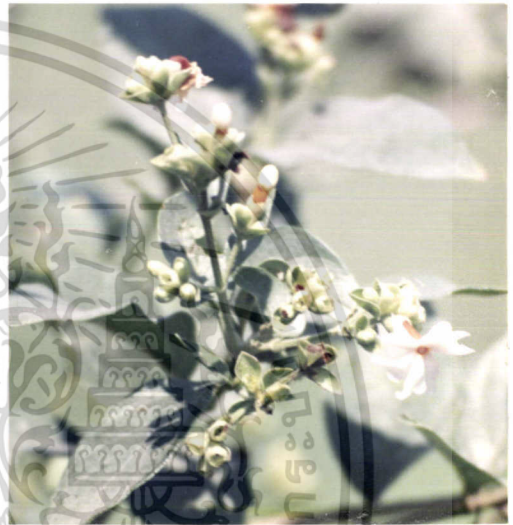
ประโยชน์ (ทางด้านสมุนไพร) :

ราก - เป็นยาบำรุงกำลัง บำรุงธาตุ บำรุงผิวหนังให้สดชื่น แก้ลม แก้อ่อนเพลีย แก้
อุจจาระเป็นพริก ป้องกันผมหงอก เป็นยาอายุวัฒนะ

ต้น - แก้ปวดศีรษะ แก้ไข้

ใบ - ทำให้ละเอียดคั้นน้ำ หรือผสมน้ำตาลดื่ม แก้ไข้ แก้ปวดตามข้อ บำรุงน้ำดี เป็น
ยาระบาย ใช้ขับพยาธิ เป็นยาขมเจริญอาหาร แก้กานขโมย แก้ปวดท้อง

ดอก - แก้ไข้ แก้ลมวิงเวียน บำรุงหัวใจ แก้พิษทั้งปวง นอกจากนี้ ส่วนหลอดสีเสดนำ
มาคั้นน้ำให้สีเหลืองอมแสด ใช้ทำสีย้อมผ้า

ภาพที่ 1 กรรณิการ์ (*Nyctanthes arbor-tristis* Linn.)

ภาพที่ 2 แสดงลักษณะดอกกรรณิการ์

ภาพที่ 3 แสดงลักษณะใบกรรณิการ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เดินทางพลาชมพันธุ์ไม้
 ริมทางว่างเขาล้วนถิ่นทม
 สายหยุดพุดจีบปีบจำปา
 แก้วเกตกรรมนิการ์ชานาง

พฤษยาใหญ่เรียบเรียงรุ่ม
 ต้องลมดอกดวงร่วงเรียทาง
 มะลิสาสารก็มีหลายอย่าง
 ดอกสร้างครระย้าตรงหน้ารถ

(บทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2
 ตอนสิงห์สำหรับเดินทางไปคาหลัง)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กระดังงาไทย

ชื่อสามัญ : Ylang-ylang Tree, Perfume Tree, Llang-Llang

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cananga odorata* Hook. f.et.Th.

ชื่อพ้อง : *Canangium odoratum* Baill. ex. King.; *Unona odorata* Dun; *Uvaria odorata* Lamk.

ชื่ออื่นๆ : กระดังงา(ตรังยะลา), กระดังงาใบใหญ่ , กระดังงาใหญ่(กลาง), สะป็นงา, สะป็นงาคัน(เหนือ)

วงศ์ : Anonaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - เป็นไม้ต้น สูง 10-20 เมตร เปลือกต้นเกลี้ยงสีเทา มีรอยแผลใบ มีขนาดใหญ่ กระจายอยู่ทั่วไป กิ่งตั้งฉากกับลำต้น ปลายช้อยลู่ลง กิ่งอ่อนมีขน กิ่งแก่ค่อนข้างเรียบ โคนต้นมีปุ่มป้าอยู่ประปราย

ใบ - ใบเดี่ยวเรียงสลับห้อยลง รูปรีหรือรูปไข่ยาว กว้าง 4-9 ซม. ยาว 9-20 ซม. ปลายใบแหลมหรือมีติ่ง โคนมนหรือเว้าและเบี้ยวเล็กน้อย ขอบเรียบหรือเป็นคลื่น เส้นแขนงใบข้างละ 5-9 เส้น ปลายเส้นโค้งจรดกับเส้นถัดไป ใบอ่อนมีขน ทั้ง 2 ด้าน ใบแก่มีขนมากตามเส้นขนานใบและเส้นกลางใบ ก้านใบยาว 1- 1.5 ซม. ใบบางนิ่มสีเขียวอ่อน

ดอก - ช่อดอกสั้น ออกห้อยรวมกันบนกิ่งเหนือรอยแผลใบ ช่อหนึ่งๆ มี 3-6 ดอก ช่อดอกยาว 0.5-1 ซม. มีขน ดอกใหญ่ ก้านดอกยาว 2-5 ซม. มีขน โคนก้านดอกมีใบประดับรูปไข่ปลายแหลม 2 ใบ ขนาด 1-2 ม.ม. ร่วงง่าย กลีบเลี้ยง 3 กลีบ รูป 3 เหลี่ยมขนาด 5-7 ม.ม. มีขน กลีบดอกเรียงสลับกัน 2 ชั้นๆ ละ 3 กลีบ แต่ละกลีบรูปขอบขนานปลายแหลม กว้าง 0.6-1.6 ซม. ยาว 5-9 ซม. มีขน ขอบเรียบหรือเป็นคลื่นเล็กน้อย กลีบชั้นในแคบกว่าชั้นนอกเล็กน้อย โคนกลีบด้านในสีม่วงอมน้ำตาล ดอกอ่อนกลีบสีเขียว เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีเหลืองกลิ่นหอมแรง เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก เกสรเพศเมียมีหลายอันอยู่แยกกัน

ผล - เป็นผลกลุ่มอยู่บนแกนตุ้มกลม 4-15 ผล แต่ละผลรูปไข่กว้าง 1-1.5 ซม. ยาว 1.5-2.5 ซม. ก้านผลยาว 1-2 ซม. ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีเขียวคล้ำจนเกือบดำ มี 2-12 เมล็ด เมล็ดสีน้ำตาลอ่อนรูปไข่แบน กว้างประมาณ 6 ม.ม. ยาว 9 ม.ม.

หนา 2 ม.ม.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ถิ่นกำเนิด : เป็นพันธุ์ไม้ที่ขึ้นอยู่ทั่วไปในเขตร้อน
- นิเวศน์วิทยา : เป็นพันธุ์ไม้กลางแจ้ง ออกดอกตลอดปี ชอบแสงแดดจัด
- การออกดอก : ออกดอกตลอดปี
- การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ดหรือตอนกิ่ง
- เวลาส่งกลิ่น : เวลาเย็น
- ประโยชน์ (ทางด้านสมุนไพร) :

- ราก** - คุมกำเนิด
- ต้น,กิ่ง** - เป็นยาขับปัสสาวะ
- เนื้อไม้** - เป็นยาขับปัสสาวะ แก้ปัสสาวะพิการ
- เปลือก** - รักษามะเร็งเพลิง
- ใบ** - รักษาโรคผิวหนัง กลากเกลื้อน แก้คัน ขับปัสสาวะ
- ดอก** - ใช้ปรุงยาหอม แก้ลมวิงเวียน บำรุงหัวใจ บำรุงธาตุ บำรุงโลหิต ชูกำลัง แก้ไข้ แก้อ่อนเพลีย ตำรายาไทยจัดอยู่ในเภสัชทั้ง 7 และทั้ง 9
- เกสร** - แก้อ่อนใน กระหายน้ำ แก้ไข้จับ แก้ไข้เพื่อปถวีธาตุ แก้โรครตา ช่วยให้เจริญอาหาร น้ำมันหอมระเหยที่สกัดจากดอก มีฤทธิ์ไล่แมลงบางชนิด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5 แสดง ลักษณะใบและช่อดอกกระดังงาไทย

ภาพที่ 4 กระดังงาไทย (*Cananga odorata* Hook.f.et.Th.)

ภาพที่ 6 แสดง ลักษณะผลกระดังงาไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการ ภาพที่ 7 แสดงลักษณะดอกกระดังงาไทย ให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กระดิ่งงาป่าเทศ เหมือนเสด็จแดนสวรรค์
อินทราและเทวีญ ทุกช่อขึ้นมาชื่นชม
(ภาพยี่ห่อเรือ บทประพันธ์ของนายฉันทน์ จำวิไล)

กระดังงาจีน

ชื่อสามัญ : -

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Artabotrys hexatetalus* (L.f) Bhandari

ชื่อพ้อง : *Aodoratissimus* R.Br. *A.uncinatus* (Lamk.) Merr. *Annona hexapetala* L.f.;
Anona uncinata Lamk; *Unona uncinata* (Lamk) Dun.

ชื่ออื่นๆ : การเวก, สะบันงาเครือ, สะบันงาจีน, สะบังงาจีน, สะบันเครือ (พายัพ)

วงศ์ : Annonaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - เป็นไม้เถาเนื้อแข็ง ผิวของกิ่งก้านค่อนข้างเรียบ ยอดอ่อนมีขน

ใบ - ใบเดี่ยวเรียงสลับ รูปขอบขนานแกมรี กว้างประมาณ 4-8.5 ซม. ยาว 8.5-20 ซม. ปลายแหลมโคนสอบ ขอบใบเรียบ แผ่นใบด้านบนสีเขียวเป็นมัน ด้านล่างสีจางกว่าและมีขนประปรายตามเส้นกลางใบ เส้นขนานใบข้างละ 7-9 ซม. ปลายเส้นโค้งจรดกับเส้นถัดไปก่อนถึงขอบใบ ก้านใบยาว 5-8 ม.ม.

ดอก - ช่อดอกออกตรงข้ามกับใบ ก้านแบนและโค้งงอคล้ายขอ ยาว 1-2 ซม. ดอกใหญ่ มี 1-5 ดอก ออกตามส่วนโค้งของช่อดอก ดอกออกสีเขียว มีขน เมื่อแก่สีเหลือง ผิวค่อนข้างเรียบ กลิ่นหอม ก้านดอกยาว 1-2 ซม. โคนก้านมีใบประดับรูป 3 เหลี่ยม 1 ใบ กว้าง 1-2 ม.ม. ร่วงง่าย ปลายก้านดอกใหญ่กว่าโคนก้านและ เป็น 3 เหลี่ยม กลีบเลี้ยง 3 กลีบ รูป 3 เหลี่ยมขนาด 5-7 ม.ม. ปลายกลีบกระดกขึ้น กลีบดอกเรียงสลับกัน 2 ชั้นๆ ละ 3 กลีบ รูปขอบขนานปลายแหลม กว้าง 1-1.5 ซม. ยาว 2.5-4.5 ซม. โคนกลีบเว้าคล้ายรูปไข่ป้อมและโค้งแนบกับ โคนกลีบชั้นใน มีจุดกระสีแดงที่ด้านในของโคนกลีบ เนื้อกลีบหนา ด้านในมี เส้นกลางกลีบ กลีบดอกชั้นในคล้ายกลีบชั้นนอกแต่เล็กกว่า เกสรเพศผู้เล็กมี จำนวนมาก เกสรเพศเมียหลายอันอยู่แยกกัน แต่ยอดเกสรเพศเมียมีเมือกเหนียว ติดกัน

ผล - เป็นผลกลุ่มๆ ละ 4-20 ผล แต่ละผลรูปรีป้อมหรือรูปไข่กลับ กว้าง 1-1.5 ซม. ยาว 1.5-2 ซม. ก้านช่อผลยาว 1-2 ซม. ก้านผลสั้น ผลอ่อนสีเขียวเมื่อแก่เปลี่ยน เป็นสีเหลือง แต่ละผลมี 1-2 เมล็ด

ถิ่นกำเนิด : ที่ประเทศอินเดีย, ศรีลังกา, จีนตอนใต้, ปลูกทั่วไปในเขตร้อน

นิเวศน์วิทยา : เป็นต้นไม้กลางแจ้ง ขึ้นได้ในดินแทบทุกชนิด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การออกดอก : ตลอดปี
การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ดหรือตอนกิ่ง
เวลาส่งถิ่น : ตอนเย็น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 8 กระดังงาจีน (*Artabotrys hexatetalus* (L.f.)
Bhandari.)

ภาพที่ 9 แสดงลักษณะดอกและใบกระดังงาจีน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กระดังงาสงขลา

ชื่อสามัญ : -

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cananga odorata* Hook. f. et Th. var. *fruticosa* (Craib) J.Sincl.

ชื่อพ้อง : *Canagium fruticosum* Craib; *C. odoratum* Hook. f. et Th. var. *fruticosum*.
(Craib)

ชื่ออื่นๆ : กระดังงาสงขลา (กรุงเทพฯ), กระดังงาเบา (ใต้), กระดังงอ (มาเลเซีย-ยะลา)

วงศ์ : Annonaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - มีลักษณะต้น คล้ายกระดังงาไทยมาก ต่างกันตรงที่กระดังงาสงขลา เป็นไม้พุ่ม สูงประมาณ 1-4 เมตร

ใบ - ใบเดี่ยวเรียงสลับ รูปไข่หรือรูปขอบขนาน กว้างประมาณ 7-9 ซม. ยาว 6-17 ซม. ก้านใบยาว 1-2.5 ซม. ลักษณะใบคล้ายกระดังงาไทยมาก แต่ใบจะสั้นกว่า

ดอก - ดอกออกเดี่ยวๆ บนกิ่งด้านตรงข้ามกับก้านใบ ก้านดอกยาว 4-6 ซม. กลีบเลี้ยงรูปไข่กว้าง 4-6 ซม. ยาว 1-1.2 ซม. ปลายแหลม กลีบดอกเรียวยาวสีเขียวแกมเหลืองบิดและเป็นคลื่นมากกว่ากระดังงาไทย กลีบชั้นนอกยาวและใหญ่กว่ากลีบชั้นใน ตามลำต้น มีกลิ่นหอม เกสรเพศผู้และเกสรเพศเมียมีจำนวนมาก

ผล - เป็นผลกลุ่ม

ถิ่นกำเนิด : ที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

นิเวศน์วิทยา : เป็นพืชดอกที่ชอบอยู่กลางแจ้ง ชอบดินร่วนซุยที่มีปุ๋ยอินทรีย์จำนวนมาก

การออกดอก : เกือบตลอดปี

การขยายพันธุ์ : ตอนกิ่ง

เวลาส่งกลิ่น : เวลาเย็นจนถึงเช้า

ประโยชน์ (ด้านสมุนไพร) :

ดอก - ตำรายาไทยใช้ปรุงเป็นยาหอม บำรุงหัวใจ บำรุงธาตุ บำรุงโลหิต แก้ลมวิงเวียน

เนื้อไม้และใบ - ใช้เป็นยาขับปัสสาวะ

นอกจากนี้ ; ดอก - ใช้ทำบุหงา อบรมำหร่าน้ำหอม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 10 กระดังงาสงขลา (*Cananga odorata* Hook.f.et.Th.var.*fruticosa*)

ภาพที่ 11 แสดงลักษณะใบและช่อดอกกระดังงาสงขลา

ภาพที่ 12 แสดงลักษณะดอกกระดังงาสงขลา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ฝูงนางนวลแนบนวลแล้วชวนพลอด
 ฝูงนกเขาจับเขาไม่เศร้าใจ
 เต้าโมงจับโมกชะ โงกมอง
 นกกะลิงจับกิ่งกระดังงา

ขึ้นจับเจ้าเฟี้ยยอคไม้เรียวไผ่
 เสียงคู่นห้วนไหวก้องวานา
 มันกู่ก้องฟังเสียงสำเนียงจ้ำ
 เสียงกระทาขันก้องคะนองไพร

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน
 ตอนพลายเพชรยกทัพไปช่วยพลายบัวดีเมืองลำพูน)

การเวก

ชื่อสามัญ : -

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Artabotrys siamensis* Mig.

ชื่อพ้อง : *Artabotrys uncinatus* , *Artabotrys hexapetalus* (Linn.f.)Bhandari,
A.odoratissimus

ชื่ออื่น ๆ : กระดังงาจีน (กลาง), สะบันงาจีน(เหนือ), กระดังงาป่า, กระดังงัว(ไทย
ราชบุรี), นมวัว(ใต้), กระดังงาเถา(ไทย-ใต้)

วงศ์ : Annonaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - เป็นไม้เถาเนื้อแข็งขนาดใหญ่ พุ่มใบแน่นหนา สามารถเลื้อยได้ไกลถึง 10-15 เมตร มีมือเกาะเป็นรูปตาขอ ผิวของกิ่งค่อนข้างเรียบ ยอดอ่อนมีขน

ใบ - ใบเดี่ยวออกสลับทิศทางการงอกตามข้อต้น ใบรูปมนรีหรือรูปขอบขนาน โคนและปลายใบแหลม ก้านใบสั้น ขนาดใบกว้างประมาณ 2.5-8 ซม. ยาวประมาณ 5-20 ซม. ขอบใบเรียบ แผ่นใบด้านบนสีเขียวเข้ม ด้านล่างสีจางกว่า และมีขนประปรายตามเส้นกลางใบ

ดอก - ออกเป็นช่อประมาณ 1-5 ดอก ออกตรงข้ามกับก้านใบ ก้านแบนและโค้งงอคล้ายขอ มีกลีบเลี้ยง 3 กลีบขนาดเล็กรูปสามเหลี่ยมสีเขียว ปลายกลีบกระดกขึ้น กลีบดอกเป็นกลีบหนาแข็งรูปไข่หรือรียาว มี 6 กลีบ ซ้อนกัน 2 ชั้น ชั้นละ 3 กลีบ เมื่ออ่อนดอกเป็นสีเขียว เมื่อแก่จะกลายเป็นสีเหลือง ขนาดดอกยาวประมาณ 3 ซม. ผิวค่อนข้างเรียบ กลิ่นหอม กลีบดอกมีขนมากกว่าและเนื้อกลีบแข็งกว่าดอกกระดังงาจีน เกสรเพศผู้จำนวนมาก เกสรเพศเมียมีหลายอันอยู่แยกกัน

ผล - เป็นผลกลุ่ม กลุ่มละ 4-20 ผล แต่ละผลรูปรีป้อมหรือรูปไข่กลับ สีเขียว เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีเหลือง แต่ละผลมี 2 เมล็ด

ถิ่นกำเนิด : ในประเทศไทย พบทางภาคเหนือและภาคกลาง พบในป่าเบญจพรรณหรือป่าดิบ

นิเวศน์วิทยา : เป็นไม้กลางแจ้งปลูก ชอบแสงแดดจัด ขึ้นได้ดีในดินเกือบทุกสภาพ

การออกดอก : ตลอดปี

การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด, ตอนกิ่ง

เวลาส่งกลิ่น : หอมจัดเวลาเย็นถึงค่ำ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 13 การเวก (*Artabotrys siamensis* Mig.)

ภาพที่ 14 แสดงลักษณะดอก
การเวก

ภาพที่ 15 แสดงลักษณะใบการเวก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กันเกรา

ชื่อสามัญ : Anan

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Fagraea fragrans* Roxb.

ชื่ออื่นๆ : ตำเสา, ทำเสา (ใต้), กันเกรา, ตาตรา (เขมร-ตะวันตก), ตะมะชู, ตำมูชู (มลายู-ใต้), มันเสา, มันปลา, ปันปลา (เหนือ-ตะวันออกเฉียงเหนือ)

วงศ์ : Loganiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

- ลำต้น** - ไม้ต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ผลัดใบแต่ผลิใบใหม่เร็ว สูง 20-30 เมตร ลำต้นแตกกิ่งต่ำ ปลายกิ่งงุ้มลงสู่พื้นดิน เรือนยอดเป็นรูปกรวยแหลมหรือรูปเจดีย์ แต่ถ้ายอดเดิมถูกตัดแล้วมียอดใหม่ขึ้นแทนหลายๆ ยอด จะทำให้ทรงพุ่มเป็นรูปไข่ทึบๆ กิ่งอ่อนเกลี้ยง เปลือกนอกหยาบ หนา สีน้ำตาลเข้มหรือสีเทาปนดำ แตกเป็นร่องลึกตามยาวไม่เป็นระเบียบ เปลือกในสีน้ำตาล กระพี้สีเหลือง
- ใบ** - ใบเดี่ยวเรียงตรงข้ามกันเป็นคู่ๆ ทรงใบรูปรี หรือรูปรีแกมรูปใบหอก กว้าง 2-4 ซม. ยาว 6-12 ซม. โคนใบสอบแคบ ปลายใบเรียวแหลมหรือเป็นติ่งยาว ขอบใบเรียบ แผ่นใบเกลี้ยงแต่เหนียว เส้นแขนงใบเห็นไม่ค่อยชัด พอสังเกตเห็นได้ มี 8-10 คู่ ใบด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมัน ด้านล่างสีจางกว่า ก้านใบยาว 0.6-1.8 ซม. มีหูใบระหว่างก้านใบ คล้ายรูปถ้วยเล็กๆ
- ดอก** - ดอกเป็นช่อ ตามง่ามใบและใกล้ปลายกิ่ง ช่อดอกยาว 5-10 ซม. แยกแขนงสั้นๆ มีดอกจำนวนมาก เมื่อดอกบานใหม่ๆ มีสีขาว แล้วจะค่อยๆ เปลี่ยนเป็นสีเหลืองอ่อนจนถึงเหลืองอมส้มเมื่อดอกใกล้จะโรย กลิ่นหอมเย็น กลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันคล้ายรูปประฆัง ยาวไม่เกิน 3 มม. กลีบดอก 5 กลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอดคล้ายรูปแจกัน ยาว 1.3-2.2 ซม. ปลายแยกเป็น 5 แฉก ปลายกลีบมน เมื่อบานเส้นผ่านศูนย์กลางดอก 1.5-2 ซม. ภายในมีเกสรเพศผู้ 5 อัน ยาว 1.8-2.3 ซม. อับเรณูจะยาวยื่นพ้นปากหลอดกลีบดอกเล็กน้อย รังไข่อยู่เหนือโคนกลีบเลี้ยงและกลีบดอก ภายในแบ่งเป็น 2 ช่อง แต่ละช่องมีไข่อ่อนซึ่งติดอยู่ตรงส่วนกลางของผนังกันระหว่างช่องจำนวนมาก หลอดท่อรังไข่จะยาวยื่นพ้นปากหลอดกลีบดอกออกมามาก ปลายหลอดจะเป็นปุ่มบวมพองคล้ายรูปดอกเห็ด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผล - กลม เล็ก โต มีเนื้อ เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 6-8 ม.ม. มีดิ่งแหลมสั้นๆ ติดอยู่ที่ปลาย สีส้มอมเหลืองแล้วเปลี่ยนเป็นสีแดงเมื่อผลแก่ มีรสขม ผลแก่ไม่แตก มีเมล็ดเล็กมาก จำนวนมาก

ถิ่นกำเนิด : พบขึ้นทางเหนือ ,ตะวันออกเฉียงเหนือ,ใต้, ป่าเบญจพรรณแทบทุกภาคของไทย

นิเวศน์วิทยา : เป็นพันธุ์ไม้กลางแจ้ง ชอบแสงแดดจัด โตช้า ชอบขึ้นในที่แล้งและในที่ๆ มีฝนชุก

การออกดอก : เดือนเมษายน-มิถุนายน

การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด

เวลาส่งกลิ่น : ตลอดวัน (จนถึง 7 วัน หลังจากนั้นจะมีกลิ่นเหม็น)

ประโยชน์ (ทางด้านสมุนไพร) :

แก่น - มีรสเฝื่อน ฝาดขม ใช้เข้ายาบำรุงธาตุ แก้ไข้จับสั่น แก้หืด ไอ มงคร่อ ริดสีดวง ท้องมาร แน่นหน้าอก ลงท้องเป็นมูกเลือด บำรุงโลหิต แก้ไข้แก้ปวดตามข้อ บำรุงใจข้อ บำรุงมันในร่างกาย เป็นยาอายุวัฒนะ

ใบ - แก้ไข้จับสั่น บำรุงธาตุ แก้หืดและรักษาโรคผิวหนังพุพอง

นอกจากนี้ ; เนื้อไม้ - สีเหลืองอ่อน เส้นตรง เนื้อละเอียด เหนียว แข็ง ทนทานมาก มีน้ำมันในตัว ชักเงาได้ดีมาก นิยมนำมาทำสิ่งปลูกสร้าง เช่น ทำเสา สะพานน้ำ ทำเครื่องเรือน

ภาพที่16 กันเกรา (*Fagraea fragrans* Roxb.)
(จากหนังสือไม้ดอกและไม้ประดับ)

ภาพที่17 แสดงลักษณะดอกกันเกรา
(จากหนังสือสวนสิริรุกชาติ)

ภาพที่18 แสดงลักษณะใบและช่อดอกกันเกรา

(จากหนังสือไม้ดอกและไม้ประดับ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รมรื่นพื้นพันธุ์ปผา สะอาดตาช่อชูดุไสว
 ขุนแผนชักม้าคลาไคล บัดใจถึงเขารธรรมเียร
 ที่เชิงเขาเหล่าพันธุ์มิ่งไม้ ลมพัดกวัดไกวอยู่หันเหียน
 รกฟ้าขานางยงตะเคียน กันเกราตระเบาตระเบียนแลชิงชัง
 (เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แก้ว

ชื่อสามัญ : Chinese Box-wood, Orange Jasmine, China Box Tree, Andaman Satinwood

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Murraya paniculata* Linn. Jack

ชื่ออื่นๆ : แก้วขาว (กลาง), แก้วซี่ไก่ (ยะลา), แก้วพริก, ตะไหลแก้ว (เหนือ), จ้าพริก (ลำปาง), แก้วลาย (สระบุรี), กะมูนิง (มาเลย์-ปัตตานี)

วงศ์ : Rutaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

- ลำต้น** - ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก ไม้ผลัดใบ สูงได้ถึง 10 เมตร ลำต้นมักคดงอและบิด เปลือกต้นสีเทา แตกเป็นร่องเล็กๆ ไปตามยาวลำต้น เรือนยอดเป็นพุ่มกลมทึบ แตกกิ่งต่ำ กิ่งอ่อนเกลี้ยง แข็งและเหนียว
- ใบ** - ใบประกอบแบบขนนก ปลายแกนใบมีใบเดี่ยว เรียงสลับ แกนกลางใบประกอบยาว 1-3 ซม. มีใบย่อย 5-9 ใบ เรียงสลับจากเล็กไปหาใหญ่ ผิวใบสีเขียวเข้มเป็นมัน ใบย่อยที่ปลายก้านใบรูปไข่ รูปรี หรือรูปไข่กลับ กว้าง 1-3 ซม. ยาว 2-7 ซม. ปลายแหลม โคนแหลมหรือสอบ ขอบเป็นคลื่น หรือหยักมนตื้นๆ เส้นแขนงใบข้างละ 4-8 เส้น ใบย่อยที่เหลือขนาดเล็กลดหลั่นลงมา โคนใบเบี้ยวเล็กน้อย ใบมีต่อมน้ำมัน เมื่อส่องกับแสงจะเห็นเป็นจุดใสๆ กระจายอยู่ทั่วผิวใบ ขี้ดมมีกลิ่นคล้ายผิวส้ม กลิ่นฉุนเผ็ดร้อน
- ดอก** - ดอกเดี่ยวหรือเป็นกระจุก ออกเป็นช่อดอกสั้น ออกตามง่ามใบ ช่อหนึ่งมีดอกประมาณ 10-15 ดอก ก้านช่อดอกยาว 1-2 ซม. ดอกสีขาวกลิ่นหอม ก้านดอกสั้น กลีบเลี้ยง 5 กลีบ เล็กมาก กลีบดอก 5 กลีบ ร่วงง่าย รูปไข่กลับแกมรูปขอบขนาน กว้าง 4-6 ม.ม. ยาว 1-1.5 ม.ม. กลีบมีขนออก เมื่อบานจะมีเส้นผ่านศูนย์กลางดอกประมาณ 1-1.5 เซนติเมตร จานฐานดอกรูปวงแหวนเล็กๆ รั้งไข่เล็กป้อมอยู่เหนือโคนกลีบ ฐานดอกและกลีบดอกภายในแบ่งเป็น 2 ช่อง แต่ละช่องมีไข่อ่อน 1 หน่วย ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 7 ม.ม. ยอดเกสรเพศเมียเป็นแผ่นกลมเล็ก ขอบหยักเว้าเล็กน้อย เกสรเพศผู้มี 10 อัน ก้านชูอับเรณูเรียวและยาวไม่เท่ากัน ก้านชูอับเรณูที่ยาว 5 อัน เรียงสลับเป็นวงกับก้านชูอับเรณูที่สั้น 5 อัน อับเรณูเล็ก

ผล - รูปรีหรือรูปไข่ กว้าง 5-8 ม.ม. ยาวประมาณ 1 ซม. ผลแก่สีแดงอมส้ม ต่อม
น้ำมันเห็นได้ชัด ภายในมีเมล็ด 1-2 เมล็ด เมล็ดรูปไข่กว้าง 4-6 ม.ม. ยาว
ประมาณ 9 ม.ม. มีขนหนาและเหนียวหุ้มโดยรอบเมล็ด

ถิ่นกำเนิด : เกิดตามป่าเขาหรือป่าเบญจพรรณทั่วไป

นิเวศน์วิทยา : ชอบขึ้นกลางแจ้ง ขึ้นได้ในดินแทบทุกชนิด ต้องการน้ำปานกลาง

การออกดอก : เกือบตลอดปี

การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด, ปักชำกิ่ง, ตอนกิ่ง

เวลาส่งกลิ่น : กลิ่นหอมแรงตอนเช้า (ดอกบานตอนกลางคืน)

ประโยชน์ (ทางด้านสมุนไพร) :

ราก - แก้ปวดเอว

เปลือก - แก้ปวดท้อง คุมธาตุ ขับโลหิต

ใบ - ประุงเป็นยาขับประจำเดือน เรียกว่า “ยาประสะใบแก้ว” แก้ท้องเสีย แก้บิด
รักษาตาแดง แก้ไข้ ไขข้ออักเสบ แก้เวียนศีรษะ บำรุงธาตุ บำรุงโลหิต เป็นยา
ขับลม

ดอก - แก้ไอเรื้อรัง แก้ไข้ แก้กระหายน้ำ ช่วยเจริญอาหาร น้ำมันที่สกัดจากใบและก้าน
สดใช้เป็นยาทาเฉพาะที่

นอกจากนี้ ; **เปลือก** - ใช้ทำเครื่องสำอางค์

เนื้อไม้ - มีลวดลายงามขัดชักเงาได้ดี จึงนิยมนำมาทำไม้เท้า เครื่องเรือน
กรอบรูป กระสวย ซอด้วง ซออู้

ผล - ผลแก่ใช้รับประทานได้

ภาพที่ 19 แก้ว (*Murraya paniculata* Linn. Jack.)

ภาพที่ 20 แสดงลักษณะดอกแก้ว

ภาพที่ 21 แสดงลักษณะใบแก้ว

ภาพที่ 22 แสดงลักษณะผลแก้ว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อการศึกษาเท่านั้น โดยบุคคลใดนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ไม้ดอกแก้วเวฬุพฤกษาคง มีกลิ่นร่วงลงมาเลยใคร่เซซิม
 เย็นระเรื่อเนื้อน้ำค้ำยน้ำค้ำย ลงพรางพรางพรายพริ้วย้อยหิมหิม
 ยิ่งพันเพื่อนเหมือนสมรมานอนริม ให้เหงาหงิมง่วงเจิบเซียบสำเนียง
 เสนาะดั่งจิ้งหรีดหวีดแว่ว เสียงแจ้วแจ้วจกจั่นสนั่นเสียง
 เสียงหึ่งหึ่งกึ่งไทรเรไรเรียง เสียงสำเนียงนอนแลเห็นแต่ดาว
 (นิราศวัดเจ้าฟ้า ของสุนทรภู่)

คัดเค้า

ชื่อสามัญ : Siamese Randia

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Randia sinansis* Craib.

ชื่ออื่นๆ : คัดเค้าเครือ (นครราชสีมา), คัดเค้าหนาม (ชัยภูมิ), หนามลิดเค้า (เชียงใหม่), พญาเท้าเอว (กาญจนบุรี), เค็ดเค้า (ภาคเหนือ), จีเค้า

วงศ์ : Rubiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - เป็นไม้ยืนต้นที่มีลำต้นแข็งแรงและอายุยืน ตามลำต้นมีข้อปล้อง และมีหนามโง้งออกมา 2 ข้าง

ใบ - ใบเดี่ยว รูปรี 4-5 ซม. ยาว 6-12 ซม. ปลายและโคนแหลม ออกอยู่ตาม 2 ข้างของลำข้อมีสีเขียว ใบมีผิวเกลี้ยงเป็นมัน ท้องใบระคายและผิวด้าน เล็กน้อย

ดอก - สีขาว กลิ่นหอมแรง ออกเป็นช่อตามก้านใบและตามกิ่งช่อละประมาณ 12 ดอก มีก้านดอกที่แข็งแรงมาก กลีบดอก โคนเชื่อมกันเป็นหลอดสั้น ปลายแยกเป็น 5 กลีบ เมื่อบานเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1.5-2 ซม. เกสรเพศผู้ 5 อัน เกสรเพศเมียรูปกระสวยสีขาว

ผล - ผลกลมรี สีเขียว แข็งขนาดมะเขือพวง เส้นผ่านศูนย์กลาง 1-1.5 ซม. ปลายแหลม เค็ดมักชอบนำมาขิงเล่น เรียกว่า “ลูกอีโม่” เมื่อแก่ลูกสีดำ เมล็ดเล็กจำนวนมาก

ถิ่นกำเนิด : เอเชียตะวันออกเฉียงใต้, เอเชียตะวันออก

นิเวศน์วิทยา : ชอบอยู่ในที่มีแดดรำไร ปลูกในดินที่ผสมอินทรีย์วัตถุ ต้องการน้ำปานกลาง ความชื้นน้อย

การออกดอก : เดือนธันวาคมถึงมกราคม

การขยายพันธุ์ : ปักชำกิ่ง, ตอนกิ่ง, เพาะเมล็ด

เวลาส่งกลิ่น : ดอกบานตอนเย็น ส่งกลิ่นตั้งแต่เย็นไปจนถึงกลางคืน

ประโยชน์ (ทางด้านสมุนไพร) :

ราก - แก้ไข้ แก้เลือดออกตามไรฟัน

เปลือก - แก้เสมหะ และ โลหิตซ่าน แก้เลือดออกทวารทั้ง 9

เถา - แก้เสมหะ บำรุงโลหิต

ต้น - บำรุงโลหิต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อการเรียนการสอนเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ใบ** - แก้วโลหิตชาน
ดอก - แก้วโลหิตกรองกำเดา
ผล - ขับประจำเดือน บำรุงโลหิต ฟอกโลหิต
หนาม - แก้วพิษผีต่างๆ แก้วไข่ ลดความดัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 23 คัดเค้า (*Randia sinansis* Craib.)

ภาพที่ 24 แสดงลักษณะดอกคัดเค้า

ภาพที่ 25 แสดงลักษณะผลคัดเค้า

ภาพที่ 26 แสดงลักษณะใบคัดเค้า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับกรณีสืบสวนเพื่ออนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เดินเหยยเดินทาง	สองข้างฟางพื่นร่นร่ม
พีเลียงเคียงคอนบังคม	พระจึ่งมรุกขชาติคายเดียร
บ้างผลิดอกออกผลพวงดอก	คั่งไม้ฉากกระจกจีนเขียน
ป่าระหงคดขางนางตะเกียน	ไต้ต้นแลเตียนสะอาดตา
มะลิวัลย์พั้นพุ่มคัตเค้า	ระดูคอกออกขาวทั้งราวป่า
บ้างเลื้อยเลี้ยวเกี่ยวกิ่งเหมือนชิงช้า	ลมพาพัดแก่วงคังแกลิ่งไกว

(บทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2

ตอนอิเหนาเดินทางไปปลงศพพระอัยกี)

จำปี

ชื่อสามัญ : White Champak

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Michelia alba* B.C.

ชื่ออื่นๆ : -

วงศ์ : Magnoliaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - ไม้ยืนต้นขนาดกลาง ลำต้นจะใหญ่สูงกว่าตรงกลางเล็กน้อย ต้นจะแตกพุ่ม ยอดใบงามดูใหญ่กว่าจำปา มีลำต้นสีน้ำตาลอ่อน เปลือกของต้นจะแตกออกเป็นร่องถี่เล็กๆ คล้ายร่างแห เป็นแนวยาวไปตามลำต้น เป็นไม้ที่กิ่งแขนงหรือก้านอ่อนเปราะและหักง่าย

ใบ - ใบเดี่ยว ออกเรียงสลับไปตามกิ่ง รูปใบหอกแกมขอบขนาน ปลายใบแหลม โคนใบมน ริมใบเกลี้ยง แต่จะใหญ่กว่าปลายเล็กน้อย ถ้าปลูกในที่สมบูรณ์ ขนาดใบกว้างประมาณ 4-9 ซม. ยาว 15-25 ซม. มีสีเขียว

ดอก - สีขาวนวลคล้ายกับเนืองา มีกลิ่นหอม ออกเดี่ยวตามโคนก้านใบ ในส่วนบริเวณยอดลำต้น ดอกตูมรูปกระสวย ยาว 3-5 ซม. กลีบดอก 18-12 กลีบ ซ้อนกันอยู่ กลีบดอกจะเรียกว่าดอกจำปา และค่อนข้างแข็ง กลางๆ ดอกจะมีเกสรเพศผู้เป็นเส้นเล็ก ขนาดเล็กเท่าเมล็ดข้าวสาร ล้อมเป็นวงแน่นซ้อนอยู่ภายในดอก เกสรเพศเมียเป็นหลอดสีเขียวอ่อน คล้ายฝักข้าวโพดยื่นยาวออกมากลางหมู่เกสรเพศผู้ เมื่อดอกโรยแล้วจะติดผล

ผล - ออกเป็นพวงกลม มีผลขนาดผลกระดังงา หรือขนาดลูกตะขบฝรั่ง เมื่อสุกสีเหลืองแก่ ภายในผลมีเมล็ดดำ

ถิ่นกำเนิด : ไนซวา

นิเวศวิทยา : ชอบแสงแดดจัด ขึ้นได้ในดินแทบทุกชนิด ต้องการน้ำปานกลาง

การออกดอก : ออกดอกตลอดปี

การขยายพันธุ์ : ตอนกิ่ง, เพาะเมล็ด

เวลาส่งกลิ่น : หอมจัดเวลาเย็นใกล้ค่ำ

ประโยชน์ (ด้านสมุนไพร) :

ใบ - น้ำต้มรับประทานระงับไอ และแก้หลอดลมอักเสบ

ดอก - แก้ลม แก้ไข้ บำรุงหัวใจ ขับน้ำดี บำรุงโลหิต เท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 27 จำปี

(*Michelia alba* B.C.)

ภาพที่ 28 แสดงลักษณะดอกและใบจำปี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ล้าควนเฮ้ยเจ้าควนไปก่อนแล้ว เกิดแก้วพิฤกษ์ี่สุนสิ
 จะโรยร้างห่างสิ้นกลิ่นมาลี จำปีเฮ้ยก็บีจะมาพบ
 ที่มีกลิ่นก็จะคลุ่ยหายหอม จะพลอยตรอมเหือดสิ้นกลิ่นตลบ
 ที่มีดอกก็จะวาขระกายครบ จะเหี่ยวแห้งเซาชบสลบไป
 (เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนขุนแผนพานางวันทองหนี)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จำปา

ชื่อสามัญ : Champak, Sapu, Orange Champak, Son Champa.

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Michelia champaca* Linn.

ชื่ออื่นๆ : จำปาเขา (ตรัง), จำปาทอง (นครศรีธรรมราช), จำปาป่า (สุราษฎร์ธานี), จำปา
กอ (มลายู)

วงศ์ : Magnoliaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - เป็นไม้ต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูง 15-30 เมตร ลำต้นมีเปลือกบางสีน้ำตาลอ่อนๆ เกือบขาวตามลำต้นมีเส้นเป็นรอยควั่นอยู่เป็นข้อๆ เห็นชัดเจน ตลอดลำต้นและกิ่งยังมีตุ่มละเอียดเล็กๆ เป็นละอองประอยู่ทั่วไป กิ่งอ่อนเปราะและหักง่าย ยอดอ่อนและใบอ่อนมีขน ใบแก่เกลี้ยง

ใบ - ใบเดี่ยวออกเรียงสลับ รูปรี รูปไข่ หรือรูปไข่แคบ กว้าง 4-10 ซม. ยาว 10-25 ซม. ปลายแหลมหรือเป็นติ่งแหลม โคนกลมมนหรือแหลม ใบสีเขียวอ่อน หลังใบสีเขียวขาว โคนใบโค้งจรดกันเป็นแหลมเข้าหาก้านใบซึ่งมีลักษณะเป็นก้านสั้นป้อม

ดอก - มีสีเหลืองอมส้ม ดอกเดี่ยวแต่รวมกันเป็นช่อตามโคนก้านใบ ส่วนยอดใบและดอกกลิ่นหอมแรง กลีบดอกซ้อน 2 ชั้น มีตั้งแต่ 12-15 กลีบ รูปใบหอกค่อนข้างยาว ปลายกลีบแหลม กลีบหนึ่งๆ ยาว 4-4.5 ซม. เกสรเพศผู้มีลักษณะเป็นเส้นยาว คล้ายเม็ดยาวสาร ล้อมอยู่แน่นเป็นวง ช่อนอยู่ภายในดอก เกสรเพศเมียเป็นหลอดยอดแหลม ลักษณะคล้ายฝักข้าวโพดเล็กๆ สีเขียวอ่อน อยู่กึ่งกลาง เกสรเพศผู้ เมื่อดอกโรยส่วนที่เป็นหลอดเกสรเพศเมียจะติดผล

ผล - เป็นผลกลุ่ม ยาว 6-9 ซม. ผลย่อยรูปค่อนข้างกลม แข็ง เส้นผ่านศูนย์กลาง 0.5-2 ซม. ผิวสีน้ำตาลอ่อน มีจุดดำสีขาว มีหลายเมล็ด

ถิ่นกำเนิด : อินเดีย จีน ในป่าดิบและป่าดิบเขาทั่วประเทศ

นิเวศน์วิทยา : เป็นไม้กลางแจ้ง ปลูกได้ในดินร่วนซุยเกือบทุกชนิด ชอบที่ดอน ไม่ชอบที่ลุ่มน้ำขัง

การออกดอก : ตลอดปี

การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด, ตอนกิ่งและเสกค้ำไหลจากกราก

เวลาส่งกลิ่น : หอมตอนเช้า บ่ายกลิ่นจะจางลง

เพื่อการศึกษานี้ ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประโยชน์ (ทางด้านสมุนไพร) :

ราก - ระวังการอักเสบ พอกฝี เป็นยาถ่าย

เปลือก - แก้ไข้ บำรุงหัวใจ เป็นยาสมาน

กระพี้ - ถอนพิษผิดสำแดง

เนื้อไม้ - บำรุงประจำเดือนสตรี

ใบ - แก้โรคประสาท

ดอก - แก้ตาบวม แก้ไข้ แก้อ่อนเพลีย บำรุงประสาท บำรุงโลหิต บำรุงธาตุ ขับปัสสาวะ แก้ปวดศีรษะ บำรุงหัวใจ แก้ลมวิงเวียน

ผล - บำรุงธาตุ แก้คลื่นเหียน แก้ไข้ ขับปัสสาวะ แก้แผลที่เท้า เท้าแตก

เมล็ด - บำรุงธาตุ แก้คลื่นเหียน ขับปัสสาวะ

ยาง - แก้ริดสีดวงทวาร แก้ภูมิคุ้ม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่29 จำปา (*Michelia champaca* Linn.)

ภาพที่30 แสดงลักษณะผลจำปา

ภาพที่31 แสดงลักษณะดอกจำปา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับใช้ในวงจำกัดเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมื่อนั้น
กับระเด่นนุชบารากา
นางสะการะหนึ่งหรีดเสนาหา
เที่ยงชมบุหงาบรรดามี
นางนางได้ไม้ไผ่ย้อย
สอดสอยจำปากาหลง
ลำควนดกดอกดวงพวงประยงค์
โน้มน้ำวถึงลงชิงกัน

(บทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2
ตอนนางสะกาหนึ่งหรีดชมสวนกับระเด่นนุชบา)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จำปูน

ชื่อสามัญ : Jumpoon

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Anaxagorea siamensis*

ชื่อพ้อง : *Anaxagorea javanica* Bl. ; *Anaxagorea scortecsunii*

ชื่ออื่นๆ : -

วงศ์ : Annonaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - ไม้ยืนต้นขนาดกลาง ต้นคล้ายกับพวกน้อยหน้าและกระดังงา ลำต้นสูงประมาณ 10-15 เมตร เป็นไม้ไม่ผลัดใบ กิ่งก้านเกลี้ยง ลำต้นยาวตรง เกือบเรียบมีสีเทาคล้ำๆ

ใบ - ใบเดี่ยวออกสลับ รูปรีแกมขอบขนาน ใบคล้ายกับพวกน้อยหน้าและกระดังงา กว้างประมาณ 5-8 ซม. ยาว 10-12 ซม. ปลายใบแหลม โคนมน ขอบเรียบไม่มีจัก ผิวเกลี้ยงเป็นมัน ด้านบนสีเขียวเข้ม

ดอก - เป็นดอกเดี่ยว ออกตามยอด หรือ โคนก้านใบ ลักษณะดอกจะแข็งแรง อย่างดกนมนเมว มีสีขาวและเป็นมัน คล้ายกระเบื้องเคลือบ กลิ่นหอมแรง กลีบดอกหนา แข็ง มี 6 กลีบ เรียงเป็น 2 ชั้นๆ ละ 3 กลีบ โคนกลีบสีเขียว เมื่อบานเต็มที่ เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2 ซม. เกสรเพศผู้และเพศเมียจำนวนมาก

ผล - เป็นผลกลุ่ม ก่อนข้างกลม ยาวประมาณ 3-4 ซม.

ถิ่นกำเนิด : พบทางเทือกเขาบรรทัดทางภาคใต้ของไทย

นิเวศน์วิทยา : เป็นไม้กลางแจ้ง ขึ้นได้ในดินแทบทุกชนิด ชอบที่ร่มรำไร ความชื้นสูง

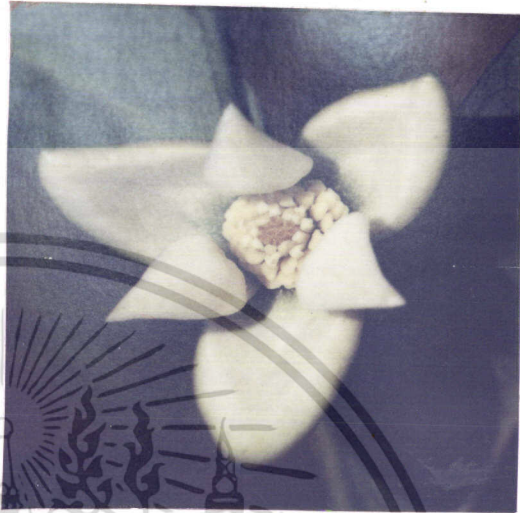
การออกดอก : เดือนเมษายนถึงพฤษภาคม

การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด, ตอนกิ่ง

เวลาส่งกลิ่น : หอมตอนสายๆ ไปตลอดวัน

ภาพที่ 32 จำปูน (*Anaxagorea siamensis*)
(จากหนังสือสวนจิตรลดาพฤกษาพรรณ)

ภาพที่ 33 แสดงลักษณะดอกจำปูน
(จากหนังสือสวนจิตรลดาพฤกษาพรรณ)

ภาพที่ 34 แสดงลักษณะผลจำปูน
(จากหนังสือพรรณไม้ในวรรณคดีไทย)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เดินกรายร้ายระเสาะหา ดอกจำปูนป่าได้ทั้งคู่
 อีกดอกฮาปองงามตรู จะฝากไปให้รู้ว่ารักนาง
 แล้วเอาเล็บเสื่อที่ตัดใหม่ เหน็บไว้ในช่องดอกไม้ข้าง
 หวังเป็นปริศนาบอกท่าทาง ว่าแม่นใครขัดขวางจะต่อตี

(เรื่องเงาะป่า พระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ 5
 ตอนชมพลาหาดอกจำปูนให้ไม้ไผ่เอาไปให้แก่ลำหับ)

จันทน์กะพ้อ

ชื่อสามัญ : -

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Vatica diospyroides* Symington.

ชื่ออื่นๆ : เขี้ยวภูเขา (พังงา), จันทน์พ้อ (ภาคใต้)

วงศ์ : Dipterocarpaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - เป็นไม้พุ่มขนาดกลาง สูง 6-15 เมตร ไม้ผลัดใบ เรือนยอดออกเป็นพุ่มกลม เปลือกเรียบ สีน้ำตาลเทาประระ มักมียางใสๆ ออกตามรอยแตก เปลือกในมีเยื่อสีแดงอ่อน

ใบ - ใบเดี่ยวออกสลับ รูปใบหอก โคนสอบเบี้ยว ปลายเรียวแหลม ก่อนข้างยาวกว้างประมาณ 4-7 ซม. ยาว 15-20 ซม. ผิวใบเกลี้ยง

ดอก - สีขาวหรือสีเหลืองอ่อนๆ กลิ่นหอมจัด ออกเป็นช่อสั้นๆ เหนือรอยแผลใบ ซอกใบและปลายกิ่ง ตามก้านช่อดอก ด้านนอกของกลีบรองกลีบดอกและกลีบดอกมีขนนุ่มๆ ทั่วไป โคนรองกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยกเป็นแฉกแหลมสั้นๆ 5 แฉก กลีบดอกยาวประมาณ 4 เท่า ของกลีบรองดอก เมื่อบานเต็มที่เส้นผ่านศูนย์กลางดอกประมาณ 2 ซม.

ผล - ป้อมเกือบกลม แข็ง ตามผิวมีขนหรือเกล็ดสีน้ำตาลประปราย กว้างประมาณ 2.5 ซม. ยาวประมาณ 3 ซม. เมื่อแก่แตกได้เป็น 3 เสี่ยง มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ ติดที่ขั้วผล

ถิ่นกำเนิด : เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ขึ้นตามป่าดิบชื้นทางภาคใต้

การออกดอก : เดือนพฤศจิกายน-มีนาคม

การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด

เวลาส่งกลิ่น : หอมตลอดวัน

ประโยชน์ (ทางด้านสมุนไพร) :

ดอก - ใช้ผสมปรุงเป็นยาหอม แก้ลม บำรุงหัวใจ

นอกจากนี้ ; **ดอก** - สกัดได้น้ำมันหอมระเหย มีกลิ่นหอม

ภาพที่ 35 จันทน์กะพ้อ (*Vatica diospyroides* Symington)

ภาพที่ 36 แสดงลักษณะดอกจันทน์กะพ้อ
(จากหนังสือพรรณไม้ในวรรณคดีไทย)

ภาพที่ 37 แสดงลักษณะใบ
จันทน์กะพ้อ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
แม้ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชงโค

ชื่อสามัญ : Orchid Tree, Purple Bauhinia, Hong kong Orchid Tree

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Bauhinia purpurea* Linn.

ชื่ออื่นๆ : เลี้ยวดอกแดง (ทางเหนือ), เลี้ยวหวาน (แม่ฮ่องสอน), กะเฮหรือสเปซี

วงศ์ : Leguminosae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

- ลำต้น** - เป็นไม้พุ่มขนาดเล็กถึงขนาดกลาง สูง 5-10 เมตร กิ่งอ่อนมีขน
- ใบ** - เป็นใบแผด สีเขียว ระบาย ออกสลับ ลักษณะใบจะคล้ายๆ กับปีกผีเสื้อ เพราะใบมักจะพับเข้าหากัน รูปใบจะกลม ปลายเว้าลึก โคนมน ขนาดใบกว้างประมาณ 8-16 ซม. ยาว 10-14 ซม. ด้านบนมีขนปกคลุม ด้านล่างมีขนเล็กน้อย มีหูใบขนาดเล็ก
- ดอก** - ออกเป็นช่อตามก้านใบและตามกิ่ง เป็นแบบติดดอกสลับคือ ช่อดอกมีดอกอยู่บนก้านดอกและก้านดอกติดอยู่ 2 ข้างของแกน แต่ละช่อมีดอกย่อยอยู่ 6-10 ดอก ใบประดับรูปไข่ ปลายแหลม ตาดอกมีลักษณะคล้ายไหม สีเทาแกมเขียว ปลายปิด กลีบเลี้ยงเป็นกาบหุ้มดอก กลีบดอกสีชมพูถึงม่วงเข้ม มีกลีบดอก 5 กลีบ เมื่อบานเต็มที่เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 6-8 ซม. เกสรเพศผู้เป็นเส้นยาว 5 เส้น เกสรเพศเมีย 1 เส้นตรงกลางดอก
- ผล** - เป็นฝักแบนคล้ายกับฝักถั่ว กว้างประมาณ 1.5-2.5 ซม. ยาว 20-25 ซม. ฝักมีขนปกคลุม เมื่อแก่แตกตามยาวเป็น 2 ซีก

ถิ่นกำเนิด : ในจีนและอินเดีย

นิเวศน์วิทยา : มักผลัดใบเมื่อผลิดอก ชอบขึ้นอยู่ตามป่าไผ่ไม่ร่วน

การออกดอก : ออกดอกตลอดปี

การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด, ตอนกิ่ง

เวลาส่งกลิ่น : หอมตลอดวัน

ประโยชน์ (ทางด้านสมุนไพร) :

ราก - ใช้เป็นยาขับลม

เปลือก - แก้บิด แก้ท้องร่วง ท้องเสีย

ดอก - แก้ไข้ เป็นยาระบาย

ใบ - พอกฝีแผล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่38 ชงโค (*Bauhinia purpurea* Linn.)

ภาพที่39 แสดงลักษณะใบชงโค

ภาพที่40 แสดงลักษณะดอกชงโค

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อ้อยช้างเป็นรอยช้างชก กิ่งกำนรานหักลงใหม่ใหม่
 หูกวางกวากินระบัดใบ แล้วเล่นโลดโผนไล่ทองเชิง
 ชงโคโคเข้าอยู่เงาร่ม บ้างตามติดชิดชมถักเถลิง
 (บทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2
 ตอนอิเหนาลาพรตจากบรรพตปัจจาหวันชมสวน)

ชั้ยพฤษ

ชั้ยสำมัญ : Pink Cassia, Javanese Cassia

ชั้ยวิทยาสาสตร์ : *Cassia javanica* Linn. ssp. *Javanica*.

ชั้ยอื่หญ : -

วงศั : Leguminosae

ลักษณะทางพฤษศาสตร์ :

ลำต้น - เป็นไม้อันต้น แดกกิ่งก้านสาขา สูงได้ถึง 15 เมตร ลำต้นสีน้ำตาล ทรงต้นกลม คล้ายร่ม เมื่อดันยังอ่อนอยู่มิหนาม

ใบ - ใบประกอบแบบขนนก ออกสลับ ใบย่อย 5-15 คู่ รูปไข่แกมรูปรีหรือรูปขอบขนาน กว้างประมาณ 1.5-2.5 ซม. ปลายมน โคนกลม ใต้ใบมีขนละเอียด เอนราบกับผิวใบ

ดอก - เมื่อเริ่มบานสีชมพูจางๆ มีเส้นลายสีชมพูเข้ม แล้วจะเปลี่ยนเป็นสีแดงอ่อน ใกล้เคียงสีจะจางลงเป็นสีออกขาว ดอกออกเป็นช่อตามกิ่ง ยาว 5-16 ซม. กลีบเลี้ยงสีแดงเข้มถึงแดงอมน้ำตาล รูปไข่ปลายแหลม กลีบดอก 5 กลีบ รูปไข่กลับโคนคอดเป็นก้าน กลีบดอกจะบอบบางมาก เมื่อบานเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 3.5 ซม. ดอกจะไม่ทนนัก มีเกสรอยู่ใจกลางดอกกระจุกหนึ่ง เกสรเพศผู้ 10 อัน ยาวและโค้ง 3 อัน มีกระเปาะรูปกลมหรืออยู่กึ่งกลางก้านเกสร

ผล - เป็นฝักกลมยาว สีดำ กว้างประมาณ 1-1.5 ซม. ยาว 20-60 ซม. เมื่อแก่ไม่แตก มีเมล็ดจำนวนมาก

ถิ่นกำเนิด : อินโดนีเซีย

นิเวศน์วิทยา : เป็นไม้กลางแจ้ง ต้องการน้ำปานกลาง ขึ้นได้ในดินอุดมร่วนซุย

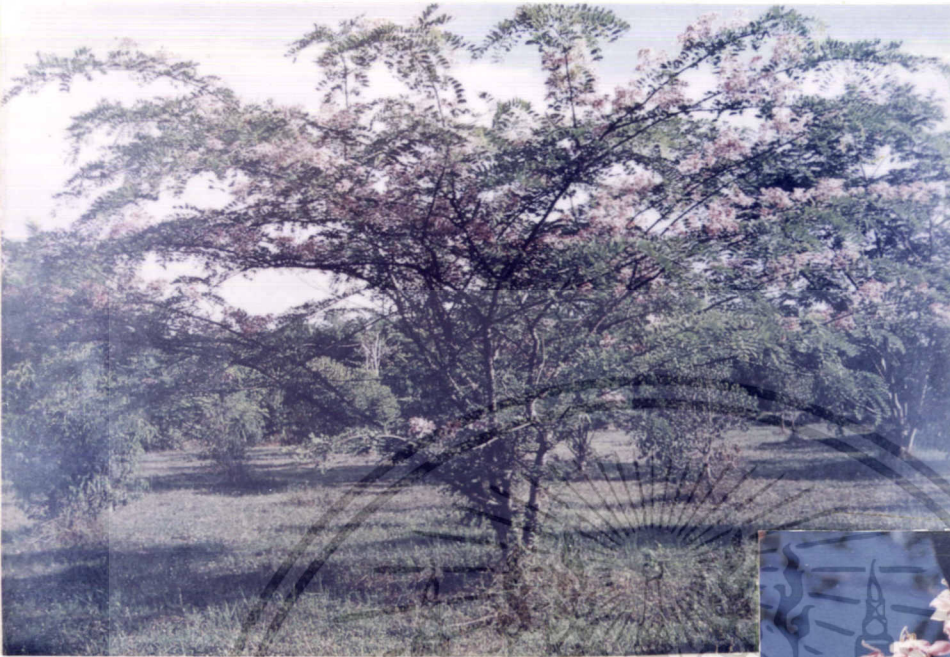
การออกดอก : เดือนกุมภาพันธ์- เมษายน

การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด, ตอนกิ่ง

เวลาส่งกลิ่น : -

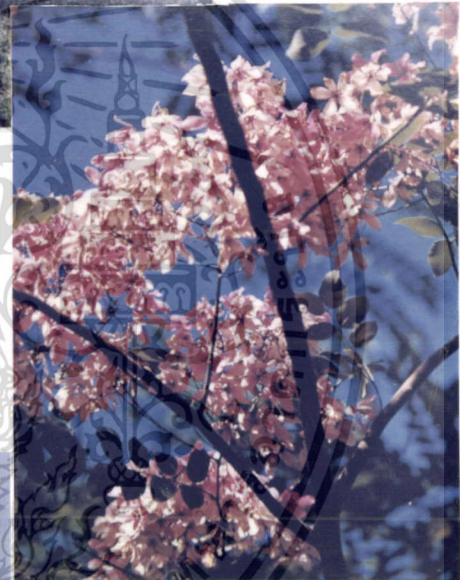
ประโยชน์ (ทางด้านสมุนไพร) :

ฝัก - เนื้อในฝักรสหวาน เป็นยาระบาย ช่วยบรรเทาอาการแน่นหน้าอก ฟอกหรือชำระน้ำดี แก้มแข็งเข้าข้อและข้อขัด

ภาพที่ 41 ชัยพฤกษ์ (*Cassia javanica* Linn. ssp. *javanica*.)

(จากหนังสือพรรณไม้ในสวนหลวง ร.9)

ภาพที่ 42 แสดงลักษณะดอก
ชัยพฤกษ์

(จากหนังสือไม้ดอกและไม้
ประดับ)

ภาพที่ 43 แสดงลักษณะช่อดอกและใบชัยพฤกษ์

(จากหนังสือ ไม้ดอกและไม้ประดับ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นมตำเลีย

ชื่อสามัญ : Miniature Wax Plant

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Hoya ovalifolia*

ชื่ออื่นๆ : เนื้อมะต่อม

วงศ์ : Asclepidaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - เป็นไม้เถาอิงอาศัย ขนาดเล็ก ทุกส่วนมีน้ำยางสีขาว ออกรากตามข้อได้ทุกข้อ

ใบ - ใบเดี่ยวออกตรงข้าม รูปไข่ กว้างประมาณ 1.5 ซม. ยาวประมาณ 2.5 ซม. ปลายแหลม โคนมน เนื้อใบอวบหนา

ดอก - ออกเป็นช่อกระจุกตามซอกใบประมาณ 7-10 ดอก กลีบดอกโคนเชื่อมกัน ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบรูปดาว กลีบแข็งมองดูคล้ายซี่ผึ้ง สีขาวปนสีชมพู มีกลิ่นหอมเล็กน้อย เมื่อบานเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 ซม. กลีบดอกมีกระบังรอบเป็นระยางค์ 5 อัน สลับหว่างกับกลีบดอก ปลายและโคนระยางค์สีม่วงแดง เกสรเพศผู้ 5 อัน อยู่ใต้ระยางค์

ผล - ออกเป็นฝัก

ถิ่นกำเนิด : ในออสเตรเลีย

นิเวศน์วิทยา : เป็นพันธุ์ไม้ในร่ม ต้องการความชื้นและแสงสว่างอย่างเพียงพอ อากาศถ่ายเทสะดวก ขึ้นได้ดีในดินร่วนซุย น้ำไม่ขัง

การออกดอก : เดือนเมษายน-พฤศจิกายน

การขยายพันธุ์ : ปักชำ

เวลาส่งกลิ่น : เวลากลางวัน

ประโยชน์ (ทางด้านสมุนไพร) :

ต้น, ใบ - ใบโหลกให้ละเอียดพอกปิดฝีและฟกบวม, ต้มรับประทานเป็นยาขับระดู

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 44 นมตำเลีย

(*Hoya ovalifolia*)

เอกสารภาพที่ 45 แสดงลักษณะดอกนมตำเลียยานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กล้วยไม้ห้อยคำเดียว นมตำเรียเรียทางไป
 หอมหวังวังเวงใจ ว่ากลืนแก้วแล้วเรียมเหลียว ฯ
 กล้วยไม้ห้อยย้อยกลี ดวงไสว
 นมตำเรียรายไป กลืนกล้ำ
 หอมหวังวังเวงใจ รสราด
 ว่ากลืนแก้วแล้วข้า หุคยั้งแลเหลียว ฯ

(กาพย์ห่อโคลง นิราศธารทองแดง
 พระราชนิพนธ์ เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์)

บุหงาส่าหรี

ชื่อสามัญ : -

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Citharexylum spinosum* Linn.

ชื่ออื่นๆ : บุหงาบาหรี (กรุงเทพฯ), บุหงาแต่งงาน, ราชาวดี

วงศ์ : Verbenaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง สูงประมาณ 3-10 เมตร แตกกิ่งก้านสาขาออกเป็นพุ่ม ใบหนา เปลือกต้นและใบมีกลิ่นเหม็นเขียว

ใบ - เป็นใบเดี่ยว ออกเป็นคู่ขนานกันตามข้อต้น ลักษณะใบรูปใบหอก ค่อนข้างแข็ง แต่เรียบ ขอบใบทั้งสองมักจะพับเข้าหากัน เส้นกลางใบหนาแข็ง ขนาดใบกว้างประมาณ 6-8 ซม. ยาว 10-15 ซม. ก้านสีส้ม ใบคมีสีเขียว เมื่อเด็ดมาดมจะเหม็นเขียว

ดอก - ออกดอกเป็นพวงอยู่ตามซอกใบ ปลายกิ่ง ลักษณะของพวงห้อยแต่ละพวงแยก ออกเป็นก้านดอก ก้านๆ หนึ่งจะออกดอกเรียงกันตั้งแต่โคนก้านจนถึงปลายก้านบานหมดทั้งก้าน ในเวลา 8-10 วัน พวงหนึ่งมีก้านดอกประมาณ 8-15 ก้านดอก มีสีขาวขนาดเล็ก กลีบดอกติดกัน ปลายแยกเป็น 4-5 แฉก เมื่อบานเต็มที่เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 ซม. เกสรเพศผู้ 4 อัน กลิ่นหอมแรงมาก

ถิ่นกำเนิด : หมู่เกาะเวสต์อินดีส (บาโตส)

นิเวศน์วิทยา : เป็นพันธุ์ไม้กลางแจ้ง อยู่กลางแจ้งได้ดี ปลูกง่าย ขึ้นได้ดีกับดินแทบทุกชนิด

การออกดอก : ออกดอกตลอดปี

การขยายพันธุ์ : ปักชำกิ่ง, ตอนกิ่ง

เวลาส่งกลิ่น : หอมตลอดวัน

ประโยชน์ : -

ภาพที่ 46 บุงหงาสำหรับ (*Citharexylum spinosum* Linn.)

ภาพที่ 47 แสดงลักษณะดอกบุงหงาสำหรับ

ภาพที่ 48 แสดงลักษณะใบและช่อดอกบุงหงาสำหรับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประดู่

ชื่อสามัญ : Burmese Rosewood, Andaman Redwood, Amboyna Wood, Burma Padauk.

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Pterocarpus indicus* Willd.

ชื่ออื่นๆ : ตู๋บ้าน (ภาคเหนือ), ประดู่บ้าน, ประดู่ลาย, อังสนา (ภาคกลาง), สะโน (มาเลย์-นราธิวาส)

วงศ์ : Leguminosae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ผลัดใบแต่ผลิใบใหม่เร็ว สูงได้มากกว่า 20 เมตร ลำต้นตรง ไม่มีพุ่มพอน เปลือกลำต้นสีน้ำตาลเข้มหรือสีดำคล้ำและจะแตกสะเก็ดออกเป็นร่องตื้นๆ เปลือกในมีน้ำเลี้ยงสีแดง เรือนยอดเป็นพุ่มกลมหรือรูปร่ม ทั่วกิ่งอ่อนและก้านอ่อนไม่มีขน ปลายกิ่งจะห้อยย้อยลง

ใบ - ใบประกอบแบบขนนกเป็นช่อ ออกสลับใบย่อย 7-13 ใบ ปลายสุดเป็นใบเดี่ยว ทรงใบรูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้างประมาณ 4-5 ซม. ยาว 6-10 ซม. ปลายมนหรือเป็นติ่งทู่ๆ โคนใบมนและขอบใบเรียบไม่มีจัก เนื้อใบหนาเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นแขนงใบถี่โค้งไปตามรูปใบเป็นระเบียบ

ดอก - สีเหลืองกลิ่นหอมอ่อนๆ เป็นดอกสมบูรณ์เพศ ทรงรูปดอกถั่ว ออกรวมกันเป็นช่อโตๆ ตามง่ามใบ ตอนปลายๆ กิ่ง ช่อยาว 10-20 ซม. โคนกลีบฐานดอกติดกันเป็นกรวยโค้งเล็กน้อย ปลายแยกเป็นแฉกทู่ๆ 5 แฉกใหญ่สองแฉกและเล็กสามแฉก ด้านนอกมีขนประปราย กลีบดอกเป็นรูปช้อนเล็กๆ ปลายกลีบกว้างและเป็นคลื่น โคนกลีบเรียวสอบเป็นก้าน กลีบคลุมและกลีบปีกสองกลีบเป็นลอนขยุกขยิก ส่วนกลีบกระโคงสองกลีบรูปมน เมื่อบานเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 0.5-1 ซม. เกสรเพศผู้มี 10 อัน รังไข่แบนมีก้านชูรังไข่ ภายในมีช่องเดี่ยวและมีไข่อ่อนสองหน่วย หลอดท่อรังไข่โค้งและจะกลายเป็นจอยอดติดอยู่ที่ขอบกลีบของผลในเวลาต่อมา

ผล - เป็นแผ่นกลมคล้ายจานบิน ตรงกลางนูนลาดออกเป็นครีบบางๆ โดยรอบกว้างประมาณ 5-7 ซม. มีเมล็ด 1-2 เมล็ด

ถิ่นกำเนิด : ประเทศอินเดีย

นิเวศน์วิทยา : เป็นพันธุ์ไม้กลางแจ้ง ชอบแสงแดดจ้าและอากาศที่ร้อน ต้องการน้ำปานกลาง ขึ้นได้ในดินทุกชนิด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การออกดอก : เดือนมีนาคม-เมษายน

การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด, ปักชำกิ่ง

เวลาส่งกลิ่น : ในเวลากลางวัน

ประโยชน์ (ทางด้านสมุนไพร) :

เมล็ด - เป็นยาทำให้อาเจียน

นอกจากนี้ ; **เนื้อไม้** - สีแดงอมเหลืองแข็ง ทนทาน ใช้ทำเครื่องเรือนและด้ามเครื่องมือ
เครื่องใช้ต่างๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 49 ประดู่ (*Pterocarpus indicus* Willd.)

ภาพที่ 50 แสดงลักษณะใบประดู่

ภาพที่ 51 แสดงลักษณะช่อดอกประดู่

ภาพที่ 52 แสดงลักษณะฝักประดู่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พี่เลี้ยงเก็บดอกไม้ใส่พานทอง มาถวายพระน้องต้องประสงค้
 ประตูดอกพวงร่วงลง ลมส่งกลิ่นกลบตระหลบไป
 ชมนางพลาตงนีกคนึงถึงเชษฐา ป่านละนี้พี่യാจะอยู่ไหน
 ยิ่งวิโยค โศกเศร้าสลดใจ ให้เร่ร้างพลไกลจรลี ฯ

(บทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2
 ตอนอุณากรรมตามหาปิ่นหย้าไปกาหลัง)

ประยงค์

ชื่อสามัญ : Chinese Rice Flower

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Aglaia odorata* Lour.

ชื่ออื่นๆ : หอมไกล

วงศ์ : Meliaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - เป็นไม้พุ่ม สูงประมาณ 4-7 เมตร มีใบดก ปลายยอดอ่อนหุ้มด้วยใบเกล็ดสีน้ำตาล

ใบ - ใบประกอบแบบขนนก ออกสลับแกนกลางใบ แผ่นเป็นครีบลึกๆ มีใบย่อย 5 ใบ รูปไข่กลับ กว้างประมาณ 1-2 ซม. ยาว 2-4 ซม. ปลายมน โคนแหลม

ดอก - สีเหลือง กลิ่นหอมแรง ออกเป็นช่อตามซอกใบและปลายกิ่ง ลักษณะเป็นช่อโปร่ง ยาว 5-10 ซม. ดอกย่อยมีขนาดเล็กมากประมาณ 2 มม. เมื่อบานเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 0.2-0.3 ซม.

ผล - เป็นผลสด รูปรี เมื่อสุกสีแดง มี 1-2 เมล็ด

ถิ่นกำเนิด : เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

นิเวศน์วิทยา : ปลูกได้ในดินเกือบทุกชนิด ปลูกในที่แจ้งจะให้ดอกดกกว่าที่ร่ม

การออกดอก : เดือนสิงหาคม-ธันวาคม

การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด, ตอนกิ่ง

เวลาส่งกลิ่น : เวลากลางวัน

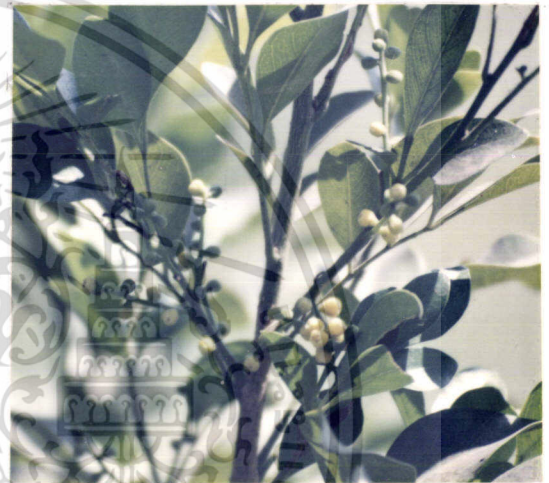
ประโยชน์ (ทางด้านสมุนไพร) :

ราก - รับประทานเป็นยาทำให้อาเจียนเพื่อถอนพิษ เมื่อเมา แก้ไข้

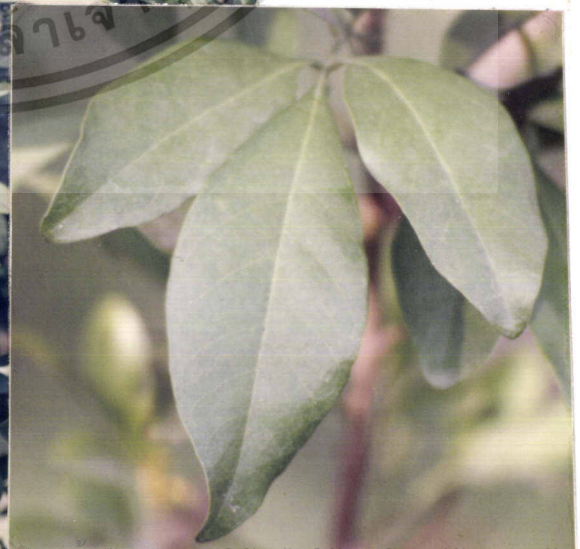
นอกจากนี้ ; **ดอก** - ใช้แต่งกลิ่นใบชา เรียก “ซากลิ้น” มีสารสำคัญ เช่น odorine, odorinal aglaiol ฯลฯ

ภาพที่53 ประยงค์ (*Aglaia odorata* Lour.)

ภาพที่54 แสดงลักษณะดอกประยงค์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้ภายในเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ภาพที่55 แสดงลักษณะใบประยงค์
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปีบ

ชื่อสามัญ : Cork Tree

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Millingtonia hortensis* Linn.f.

ชื่ออื่นๆ : กาชะลอง, กาดชะลอง (ภาคเหนือ), เต็กตองโพ (กะเหรี่ยง-กาญจนบุรี)

วงศ์ : Bignoniaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ผลัดใบ ลำต้นสูงงามสง่า สูง 15-25 เมตร โท้วัดโดยรอบถึง 100 ซม. ลำต้นค่อนข้างตรง เปลือกหนาสีเทาอมเหลือง แตกเป็นร่องและสะเก็ดเล็กๆ ทั้งตามลำต้นและกิ่ง ปลายกิ่งมักห้อยย้อยลง ทำให้รูปทรงเรือนยอดคล้ายร่ม เนื้อหูนวลคล้ายไม้ก๊อก

ใบ - เป็นไม้ชนิดใบผสม ออกใบเป็นช่อๆ แผ่กระจาย มีใบย่อยเล็กๆ อยู่ ใบย่อยเป็นรูปไข่ ขอบใบเรียบหรือจะหยักห่างๆ โคนใบมน ปลายใบแหลมเป็นติ่งยาว ขนาดของใบกว้าง 1.5-3 ซม. ยาว 2.5-8 ซม.

ดอก - สีขาว กลิ่นหอมอ่อนๆ ออกรวมกันเป็นช่อใหญ่ๆ ที่ปลายกิ่ง ยาว 10-40 ซม. ทยอยบาน กลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนเชื่อมกันเป็นรูปประฆัง กลีบดอกแต่ละดอกเป็นหลอดรูปแตรเรียวยาวถึง 6 ซม. ปลายดอกจะแยกบานเป็น 5 แฉก ตัวดอกจะห้อยย้อยลง แต่ละดอกจะมีเกสรเพศผู้ 4 อัน กับหลอดท่อเกสรเพศเมีย 1 หลอด ยาวพ้นปากหลอดออกมาเล็กน้อย

ผล - เป็นฝักแบน กว้าง 1.5-2 ซม. ยาว 28-36 ซม. โคนและปลายฝักแหลม เมื่อแก่แตกเป็นสองซีก ภายในมีเมล็ดต่างๆ สีขาว มีครีบเป็นปีกบางๆ ปลิวไปตามลมได้

ถิ่นกำเนิด : ขึ้นในป่าเบญจพรรณ ภาคตะวันตกเฉียงใต้ของไทย

นิเวศน์วิทยา : เป็นพันธุ์ไม้กลางแจ้ง ที่ชอบแสงแดดจัด ทนทานต่อความแห้งแล้ง ต้องการน้ำปานกลาง ชอบอากาศที่ชุ่มชื้น ปลูกง่าย ขึ้นได้ดีกับดินแทบทุกชนิด

การออกดอก : เดือนธันวาคม-มีนาคม

การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด หรือต้นอ่อนที่เกิดจากรากรอบๆ ต้นแม่

เวลาส่งกลิ่น : หอมตลอดวัน

ประโยชน์ (ทางด้านสมุนไพร) :

ราก - เป็นยาบำรุงปอด แก้หอบ แก้วัฒ โรค ปอดพิการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ดอก** - ไม้ดอกแห่งมวนบุรี สุกแก้หืด ทำให้ชุ่มคอ มีกลิ่นหอม มีฤทธิ์ขยายหลอดลม
 ได้ดี แก่โรคตีตวงโพรงจมูก
- นอกจากนี้ ; **เปลือก** - ไม้แทนไม้ก๊อกทำจุกขวด
- เนื้อไม้** - สีขาวหรือเหลืองอ่อน ใช้ทำเครื่องเรือน เครื่องตบแต่งประดับบ้าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่56 ปีบ (*Millingtonia hortensis* Linn.f.)

ภาพที่57 แสดงลักษณะช่อดอกปีบ

ภาพที่58 แสดงลักษณะใบปีบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับกรณีฉุกเฉินที่เอกสารต้นฉบับ ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แทงทวยกลัยกุศิบ ต้นปีปไสวไฉเนาหอม
 พงลมพนมพนอม น่องโศดเลียบหลาหลกปะโลง ๑
 แทงทวยกลัยกุศิบเลื้อย เครื่องอม
 ปีปไสวไฉเนาหอม ทัวเบื่อง
 พงลมพนมพนอม ลำเจียก
 โศดเลียบหลาหลกหนึ่งน่องต้นปะโลงสาร ๑

(ภาพย์ห่อโคลง นิราศธารทองแดง
 พระนิพนธ์ เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พวงแก้วกุดั่น

ชื่อสามัญ : -

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Clematis subpeltata* (Wall), *Clematis smilacifolia* Wall.

ชื่ออื่นๆ : จางน้อย, จางหลวง (เชียงใหม่)

วงศ์ : Ranunculaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - เป็นไม้เถาเลื้อย เนื้อแข็ง ต้องการไม้ยึดเกาะเป็นไม้ใหญ่ๆ ใช้ก้านใบเกาะพัน พวงลำเถาของมัน ลำต้นและกิ่งเป็นร่อง ลำเถากลม กิ่งเถาจะเหนียวมาก

ใบ - ใบเดี่ยว ออกใบเป็นคู่ๆ ตรงข้ามกันเรียงไปตามเถาต้นสีเขียวแก่ ลักษณะของใบเป็นรูปไข่ กว้างประมาณ 5-12 ซม. ยาว 7-18 ซม. ปลายใบจะแหลม โคนใบมนหรือเว้าเป็นรูปหัวใจ คล้ายใบพลู แต่ใบหนา เส้นใบ 3 เส้น ออกจากโคนใบ ขอบใบจะเรียบ บางใบจะจักเล็กน้อยห่างๆ

ดอก - ออกเป็นช่อตามซอกใบ ช่อหนึ่งมีดอกประมาณ 5-7 ดอกไม่มีกลีบดอก มีแต่กลีบรองดอกมีอยู่ 4-5 กลีบรูปขอบขนาน กว้างประมาณ 1 ซม. ยาว 1.8-2.5 ซม. กลีบจะมีวนออกด้านนอกสีน้ำตาลหม่น มีขนสั้นๆ ด้านในเป็นสีม่วงเข้ม เกสรเพศผู้สีขาวจำนวนมากเรียงกันอยู่เป็น 2 วง กลางดอก

ผล - ในแต่ละดอกจะมีผลเป็นจำนวนมาก ผลเป็นรูปไข่ ปลายมีติ่งคล้ายเส้นด้ายยาว และยังมีขนสีเหลืองอ่อนบางๆ คลุมอยู่ห่างๆ รอบผลทำให้ดูคล้ายขนนก ผลแก่จะปลิวไปตามแรงลม

ถิ่นกำเนิด : พบตามป่าละเมาะ ป่าไผ่ ริมน้ำ ภาคเหนือของไทย

นิเวศน์วิทยา : เป็นไม้กลางแจ้งชอบแสงแดดจัด เจริญออกงามได้ในดินร่วนซุย มีความชื้นพอควร ต้องการน้ำปานกลาง

การออกดอก : ฤดูหนาว

การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด หรือใช้กิ่งตอนทับกิ่ง

เวลาส่งกลิ่น : ในเวลากลางคืน

ประโยชน์ : ลำต้น, เถา - ใช้ผูกมัดสิ่งของ เนื่องจากมีความเหนียวมาก

ภาพที่ 59 พวงแก้วกุดั่น (*Clematis subpeltata* (Wall.))

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พิกุล

ชื่อสามัญ : Bullet Wood.

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Mimusops elengi* Linn.

ชื่ออื่นๆ : กุน (ภาคใต้), แก้ว (ภาคเหนือ), ซางดง (ลำปาง), พิกุลป่า (สตูล)

วงศ์ : Sapotaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูง 10-25 เมตร แผ่กิ่งก้านสาขาออกเป็นพุ่มกว้าง เรือนยอดรูปเจดีย์หรือกลมทึบ มียางสีขาว

ใบ - ใบเดี่ยว ออกเวียนสลับห่างๆ รูปไข่หรือรูปรี รูปขอบขนาน กว้างประมาณ 2-6.5 ซม. ยาว 7.5-15 ซม. ปลายแหลมเป็นติ่งสั้นๆ โคนมน ขอบเป็นคลื่น ใบค่อนข้างเหนียวและหนาเล็กน้อย ผิวใบมัน ใบดกหนาทึบ เส้นใบไม่ชัดเจน

ดอก - สีขาวนวล กลิ่นหอมเย็น ออกเป็นเดี่ยวหรือเป็นกระจุกตามซอกใบใกล้ปลายกิ่ง กลีบเลี้ยง 8 กลีบ เรียง 2 ชั้นๆ ละ 4 กลีบ กลีบดอก 24 กลีบ เรียงสองชั้น ชั้นนอก 8 กลีบ ชั้นใน 16 กลีบ โคนเชื่อมกันเล็กน้อย ร่วงง่าย

ผล - กลมรี รูปไข่ กว้างประมาณ 1.5 ซม. ยาวประมาณ 2.5 ซม. เมื่อยังอ่อนมีสีเขียวและรสฝาดมากถ้าสุกจะมีสีแดงส้ม รสหวานปนฝาด ภายในมีเมล็ดแข็งๆ 1 เมล็ด

ถิ่นกำเนิด : อินเดีย, พม่า, ขึ้นตามป่าดิบภาคใต้และภาคตะวันออก ปลูกได้ทั่วไป

นิเวศวิทยา : เป็นพันธุ์ไม้กลางแจ้ง ชอบแสงแดดจ้าทั้งวัน ขึ้นได้ในดินแทบทุกชนิด โตช้า มีความต้องการน้ำและความชื้นน้อย ชอบดินอุดมร่วนซุย

การออกดอก : ออกดอกเกือบตลอดปี

การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด

เวลาส่งกลิ่น : ดอกบานตอนใกล้รุ่ง หอมอยู่จนแห้ง

ประโยชน์ (ทางด้านสมุนไพร) :

เปลือก - นำต้มเปลือกอมบ้วนปากแก้โรคเหงือกอักเสบ และทำให้ฟันทน

เนื้อไม้ - ที่ราลงเรียกว่า “ขอนคอก” จะมีกลิ่นหอม มีสีน้ำตาลเข้มประขาว ใช้ทำยาบำรุงหัวใจ ตับ ปอด และบำรุงครรภ์ แก้ไข้

ดอก - ใช้เป็นยาบำรุงหัวใจ ยาหอม แก้เจ็บคอ แก้ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ แก้ไข้ ปวดศีรษะ จัดอยู่ในเภสัชทั้ง 5 ทั้ง 7 และทั้ง 9

เอกสาร **เมล็ด** เอก - คำแล้วเป็นยาเหน็บทวารหนักเด็ก แก้อาการท้องผูก ม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นอกจากนี้ ; เนื้อไม้ - ทำเสา พื้น ฝา โครงเรือเดินทะเล ทำเกวียน คันธนู ไม้เท้า หมอน
 ร่องรางรถไฟ

คอก - ใช้ทำนุหงา ของชำร่วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 60 พิกุล (*Mimusops elengi*
Linn.)

ภาพที่ 61 แสดงลักษณะดอกพิกุล

ภาพที่ 62 แสดงลักษณะใบและผลพิกุล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เห็นเลียบนางหมางเมินเคินรำฟิ่ง ชมกระติงคอกดวงพวงพยอม
 พิภูลใหญ่ไต้ต้นหล่นชะแล่ม ดูกลิบแจ่มชื่นเชยระเหยหอม
 ผลลูกสุกห้ามงามงามงอน แต่แดนตอมต่อฝิ่งหึ่งหึ่งฮือ
 (นิราศพระประทม ของสุนทรภู่)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มหาหงส์

ชื่อสามัญ : White Ginger, Butterfly Lily, Garland Flower, Ginger Lily

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Hedycium coronarium* J. Koenig

ชื่ออื่นๆ : เอื้องตาเหิน, ตาเหินไหว

วงศ์ : Zingiberaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - เป็นไม้ล้มลุก เนื้ออ่อน ลำต้นเป็นก้านกลมแข็งเกิดจากหัวหรือเหง้าที่อยู่ใต้ดิน และส่วนที่โผล่ขึ้นมาเหนือดินมีลักษณะเป็นกอ สูงประมาณ 3-5 ฟุต

ใบ - ใบเป็นรูปหอกปลายใบแหลม ขอบใบขนานเรียบ ไม่มีจักแต่จะเป็นคลื่นเล็กน้อย พื้นใบสีเขียว ขนาดใบกว้างประมาณ 30-50 ซม. ยาว 30-40 ซม. จะแตกออกมาเป็นกอ

ดอก - ออกเป็นช่อ ช่อหนึ่งมีดอกอยู่ประมาณ 30-50 ดอก มีลักษณะห้อยย้อยลงมาจากโคนใบตรงส่วนยอดของต้น มีสีเหลืองหรือขาว มีกลีบอยู่ 3-4 กลีบ ดอกบานเต็มที่กว้างประมาณ 3 ซม. มีเกสรเพศผู้เป็นเส้นยาวยื่นออกมาเหนือดอก

ถิ่นกำเนิด : พบตามเทือกเขาต่างๆ ไปตามป่าของเมืองไทย

นิเวศน์วิทยา : เป็นพันธุ์ไม้กลางแจ้ง ที่อยู่ได้ทั้งที่ร่มรำไรและที่มีแดดจัด เจริญเติบโตได้ดีในดินร่วนซุย และมีความชุ่มชื้นพอดีไม่แฉะจนเกินไป

การออกดอก : ออกดอกตลอดปี

การขยายพันธุ์ : แยกหน่อ

เวลาส่งกลิ่น : เวลาเย็น

ประโยชน์ : -

ภาพที่63 มหาหงส์ (*Hedycium coronarium*
J.Koenig)

ภาพที่64 แสดงลักษณะช่อดอกมหาหงส์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่ไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และเผยแพร่สิ่งพิมพ์ หรือเอกสารทุกครั้งที่มี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โมก

ชื่อสามัญ : Moke

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Wrightia religiosa* (Benth)

ชื่ออื่นๆ : โมกกอ, โมกซ้อน, โมกน้ำ (ภาคกลาง), หลักป่า (ระยอง), ปิดจงวา (เขมร-สุรินทร์), โมกบ้าน

วงศ์ : Apocynaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - เป็นไม้พุ่มยืนต้น ลำต้นสูงประมาณ 1-3 เมตร จะแตกกิ่งก้านสาขาออกรอบต้น เปลือกสีน้ำตาลดำ มีจุดเล็กๆ สีขาวประทั่วต้น ทุกส่วนมีน้ำยางสีขาว

ใบ - ใบเดี่ยว ขนาดใบเล็กเป็นมันคล้ายกับใบแก้ว แต่จะไม่เป็นแสงเหมือนใบแก้ว ใบเป็นรูปไข่ปลายแหลม ขอบใบเรียบไม่มีจัก ใบกว้างประมาณ 2.5 ซม. ยาวประมาณ 6 ซม.

ดอก - ออกเป็นช่อสั้นๆ ตามปลายกิ่ง ช่อหนึ่งมีดอกประมาณ 5-7 ดอก ดอกขนาดเล็ก มีกลิ่นหอม สีขาว มีกลีบดอก 5 กลีบ ก้านดอกเล็กเรียว ลักษณะดอกจะคว่ำหน้าลงสู่ดิน ขนาดดอกกว้างประมาณ 1 ซม. เกสรเพศผู้ 5 อัน เกสรเพศเมีย 2 อัน

ผล - ผลของโมกจะเป็นฝักคู่ แต่ละฝักจะโค้งเข้าหากันเล็กน้อย ฝักยาวประมาณ 1.5 ซม. มีสีดำกระด้างเป็นจุดๆ ภายในฝักจะมีเมล็ดอยู่จำนวนมาก มีขนสีขาวเป็นกระจุกที่ปลาย เมล็ดรูปกระสวย

นิเวศน์วิทยา : ชอบแสงแดดอ่อน ไร่ไร ชอบขึ้นในที่ชุ่มชื้น ริมน้ำ ปลูกได้ในดินแทบทุกชนิด

การออกดอก : ออกดอกตลอดปี โดยเฉพาะช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์

การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด, ตอนกิ่ง

เวลาส่งกลิ่น : หอมตลอดวัน

ประโยชน์ (ทางด้านสมุนไพร) :

ราก - เป็นส่วนผสมของยาแก้โรคผิวหนัง

ภาพที่ 65 โมก (*Wrightia religiosa* (Benth))

ภาพที่ 66 แสดง ลักษณะฝักโมก

ภาพที่ 67 แสดง ลักษณะช่อดอกโมก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เห็นโมกใหญ่ห้ำกำลัดัน โดพันไม้ในราชฐาน
 เรียกหารักษาองค์นลาน มีคพร้าจบขวานเอามาปลัน
 บ้างชุดบ้างคู้บ้างชน ประสันตาเป็นคนเลือกสรร
 เทียวเตรหาในอารัญ ต่างสำรวลสรรวลสันต์จันรรจา

(บทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2
 ตอนระเด่นมนตรีขมดง)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รวงผึ้ง

ชื่อสามัญ : Yellow Star

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Schoutenia glomerata* King ssp. *peregrina* (Craib) Roekm. & Hartono.

ชื่ออื่นๆ : สายน้ำผึ้ง, น้ำผึ้ง, ดอกน้ำผึ้ง (ภาคเหนือ, ภาคกลาง)

วงศ์ : Tiliaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - เป็นไม้ต้น ลำต้นจะเป็นทรงพุ่มสวย เรือนยอดเป็นพุ่มทึบ สูงได้ถึงประมาณ 8 เมตร

ใบ - ใบเดี่ยว ออกเรียงกันตามข้อต้น ลักษณะใบจะเป็นรูปหอกหรือรูปขอบขนาน กว้างประมาณ 1.5-3 ซม. ยาว 4-9 ซม. ปลายใบและโคนใบแหลม ขอบใบเรียบ ไม่มีจัก พื้นใบเป็นสีเขียวส่วนท้องใบเป็นสีเหลืองนวลๆ เส้นใบออกจากโคนใบ 3 เส้น ก้านใบมีขน

ดอก - ออกเป็นช่อหรือเป็นกลุ่มตามกิ่งหรือตามซอกใบ ขนาดเล็กจะเล็กสีเหลือง กลิ่นหอม กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมกัน ปลายแยกเป็น 5 แฉก คล้ายรูปดาว เมื่อบานเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1.5 ซม. ไม้ร่วง ไม่มีกลีบดอก เกสรเพศผู้จำนวนมาก

ผล - เป็นผลกลม มีขน เส้นผ่านศูนย์กลาง 0.5-1 ซม.

ถิ่นกำเนิด : ไทย ขึ้นในป่าดิบทางภาคเหนือ สูงจากระดับน้ำทะเล 1,000-1,100 เมตร

นิเวศน์วิทยา : เป็นพันธุ์ไม้กลางแจ้ง ชอบแสงแดดจัด ขึ้นได้ในดินแทบทุกชนิด ต้องการน้ำและความชื้นน้อย

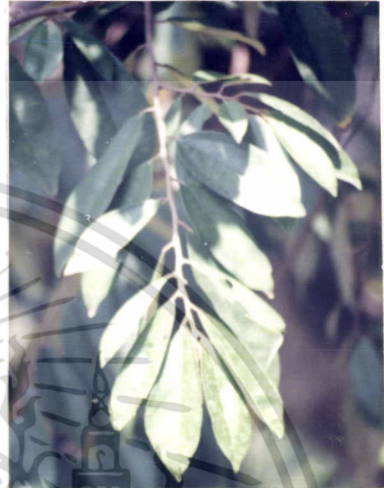
การออกดอก : เดือนกรกฎาคม-สิงหาคม

การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด, ตอนกิ่ง

เวลาส่งกลิ่น : หอมตลอดเวลา

ภาพที่ 68 รวงผึ้ง (*Schoutenia glomerata* King.ssp. *pereggrina* (Craib.))

ภาพที่ 69 แสดงลักษณะใบรวงผึ้ง

ภาพที่ 70 แสดงลักษณะช่อดอกรวงผึ้ง

ภาพที่ 71 แสดงลักษณะการออกดอก รวงผึ้ง

เมื่ออนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รสสุคนธ์

ชื่อสามัญ : Rose-su-kon

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Tetraacera loureiri* (Fin.& Gagnep.) Pierre ex Craib.

ชื่ออื่นๆ : เถาะกะปดใบเลื่อม (ประจวบคีรีขันธ์), บอระคน, อรคนธ์ (ตรัง), ปดคาย, ปดเลือน (สุราษฎร์ธานี), ปดน้ำมัน (ปัตตานี), มะตาดเครือ, รสสุคนธ์ขาว, สุกนทรส, เสาวรส (กรุงเทพฯ), ย่านปด (นครศรีธรรมราช), ลิ่นแรด (อุบลราชธานี)

วงศ์ : Dilleniaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - เป็นไม้เถาเลื้อยเนื้อแข็ง มีเถาแข็งแรง แตกกิ่งก้านสาขาและใบหนาทึบ เมื่อต้นยังอ่อนอยู่เถาจะเป็นสีเขียว พออายุมากหรือแก่ เถาจะมีสีน้ำตาลเข้ม สามารถเลื้อยไปตามดินหรือเลื้อยพันต้นไม้อื่นได้สูง 5-10 เมตร

ใบ - ใบเดี่ยว ออกสลับรูปรี กว้างประมาณ 4-7 ซม. ยาว 7-16 ซม. ปลายแหลม โคนเรียวแหลม ขอบใบจัก มีเนื้อใบแข็งแรงและหนา มีสีเขียวเข้ม ผิวใบสากระคายมือ เห็นเส้นใบเด่นชัด เมื่อเคี้ยวใบจะมียางสีใสๆ และเหนียวไหลซึมออกมา

ดอก - ออกเป็นช่ออยู่ตามโคนใบ หรือใกล้ปลายกิ่ง ดอกมีสีขาวอมเหลืองอ่อนๆ กลิ่นหอม กลีบเลี้ยง 5 กลีบ รูปรีโค้งติดทนจนเป็นผล กลีบดอก 5 กลีบ บางรูปทรงกลมหรือรีโค้งร่วงง่าย เมื่อบานเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 0.8 ซม. เกสรเพศผู้เป็นเส้น เป็นพู่ฝอยละเอียดรอบดอกจำนวนมาก

ผล - ก่อนข้างกลม เมล็ดรูปไข่ 1-2 เมล็ด มีเนื้อหุ้มสีแดง

นิเวศน์วิทยา : ขึ้นตามป่าละเมาะ ป่าสลัดใบ และริมทะเล ปลูกได้ทั่วไป ชอบแสงแดดจัด ขึ้นได้ในดินแทบทุกชนิดที่มีอินทรีย์วัตถุมากๆ ต้องการน้ำปานกลาง ความชื้นน้อย

การออกดอก : ตลอดปี แต่จะออกสะพรั่งราวเดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์

การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด, ตอนกิ่ง, ทาบกิ่ง

เวลาส่งกลิ่น : หอมแรงกลางวัน กลางคืนหอมอ่อนๆ

ประโยชน์ (ทางด้านสมุนไพร) :

ดอก - เป็นส่วนผสมในยาหอมแก้ลม บำรุงหัวใจ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 72 แสดง ลักษณะดอกรสสุคนธ์

ภาพที่ 73 รสสุคนธ์ (*Tetraacera loureiri* (Fin.& Gagnep) Poerre ex Craib.)

ภาพที่ 74 แสดง ลักษณะใบรสสุคนธ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับกรใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พอเข้าป่าพาใจให้ชื่น หอมรื่นดอกดวงพวงบุปผา
 สาวหยุดพุดจิบปีบจำปา กรรมกรรมมหาหงส์ขงโค
 ลำควนดอกคดคดเต็ม ยี่เข่งเข็มสารภีอีโต
 รสสุคนธ์ปนมะลิผลิดอกโต ดอกส้มโอกลิ่นกล้านาคม

(บทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2
 ตอนท้าวปิ่นจะร่ากันไปในพิธีอภิเษกสังคามาระตา)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เสาวรศ

ชื่อสามัญ : Water Lemon, Passion Flower

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Passiflora laurifolia*

ชื่ออื่นๆ : สตคนธรศ

วงศ์ : Passifloraceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - ไม้เถาเลื้อย มีลำต้นเป็นเถาใหญ่ เลื้อยเกาะหาที่ยึดเหนี่ยวโดยอาศัยมือเกาะ

ใบ - ใบเดี่ยว ออกสลับ รูปไข่หรือรูปขอบขนาน กว้าง 3.5-8 ซม. ยาว 6-12 ซม. ปลายและโคนแหลม ปลายก้านใบมีต่อม 1 คู่

ดอก - ดอกเดี่ยว มีขนาดใหญ่ ลักษณะของดอกกลีบดอกชั้นนอกเป็นรูปทรงกระบอก ปลายแฉก แยกออกจากกัน สีของกลีบด้านหลังมีสีเขียวเข้ม ด้านในเป็นสีม่วงอ่อนประด้วยจุดสีแดง กลีบชั้นในมีลักษณะคล้ายกับกลีบชั้นนอก มีสีม่วงอ่อนหรือชมพูอ่อนมีประสีแดง กลีบย่อยกลางมี 2 ชั้น ลักษณะกลีบค่อนข้างกลม เป็นสีม่วงแก่พาดด้วยปลายสีขาวสลับแดง กลางดอกมีเกสรเป็นสีเขียว ลักษณะดอกห้อยคว่ำ เมื่อบานเส้นผ่านศูนย์กลางดอกประมาณ 5 ซม. เกสรเพศผู้ 5 อัน มีก้านร่วมกับเกสรเพศเมีย ปลายเกสรเพศเมียมี 3 แฉก

ผล - รูปไข่ กว้าง 4.5-5 ซม. ยาว 5-8 ซม. เมื่อสุกสีเหลืองเข้มเขียวจาง เมล็ดจำนวนมาก

ถิ่นกำเนิด : หมู่เกาะเวสต์อินดีส ถึง อเมริกาใต้

นิเวศน์วิทยา : เป็นพันธุ์ไม้ที่ชอบแสงแดด เจริญเติบโตได้ดีในดินร่วนซุย ต้องการน้ำและความชื้นปานกลาง

การออกดอก : ออกดอกตลอดปี

การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด, ทาบกิ่ง

เวลาส่งกลิ่น : หอมตลอดเวลา

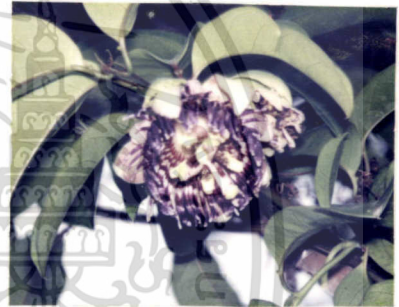
ประโยชน์ :

ผล - น้ำคั้นจากผลมีวิตามินซี และน้ำตาล รสเปรี้ยวอมหวาน ใช้ทำเครื่องดื่มแก้กระหายน้ำ

ภาพที่ 75 เสาวรส

(*Passiflora laurifolia*)

ภาพที่ 76 แสดงลักษณะดอกเสาวร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับ **ภาพที่ 77 แสดงลักษณะใบเสาวร** อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รกฟ้ารังฟุ้งหวานหอม ประยงค์เปรี้ยวพยอมกลิ่นหอมหวาน
 เสาวรสส่งรสสุมาลย์ ลมพานเลื่อนพวงลงร่วงราย
 อุทยานมีมิ่งไม้สูงระหง จันทร์แดงเดือดงขลุ่ยขลุ่ย
 กุหลาบกาหลงแลอย่างทราย กุ่มงอกแกมหงายสลีบกัน
 (สมบัติอมรินทร์คำกลอน ของเจ้าพระยาพระคลัง(หน))

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สายหยุด

ชื่อสามัญ : Sai-yood

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Desmos chinensis* Lour.

ชื่ออื่นๆ : กล้ายเครือ (สระบุรี), เครือเถาเกลบ (เลย), สาวหยุด (กลาง, ใต้), เสดาเพชร (สุราษฎร์ธานี)

วงศ์ : Annonaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - เป็นไม้เถาเลื้อยกิ่ง ไม้ยืนต้น มีลำเถาแข็งแรง สามารถเลื้อยพันเกาะได้ไกลถึง 5-8 เมตร ลำต้นจะแตกกิ่งก้านสาขา แผ่ออกเป็นบริเวณกว้างในส่วนยอด กิ่งอ่อนสีน้ำตาลมีขน กิ่งแก่สีน้ำตาลเป็นมันไม่มีขน

ใบ - ใบเดี่ยวออกตรงข้ามกันตามข้อของลำต้น รูปขอบขนานแกมรูปใบหอก กว้างประมาณ 2.5-7.5 ซม. ยาว 5.5-20 ซม. ปลายใบแหลมเป็นติ่งสั้น โคนใบมนหรือเว้าเล็กน้อย ด้านบนเรียบ ด้านล่างมีขน

ดอก - ดอกเดี่ยว ออกบริเวณข้อของลำต้นหรือบริเวณคอกที่ติดกับกิ่ง หรือตรงข้ามใบ ดอกห้อยลง กลีบเลี้ยง 3 กลีบ รูปร่างค่อนข้างสามเหลี่ยมขนาดเล็ก กลีบดอก 6 กลีบ แบ่งเป็น 2 ชั้นๆ ละ 3 กลีบ กลีบชั้นในกว้าง 1-2 ซม. ยาว 4.5-9 ซม. กลีบนอกกว้าง 1.3-1.8 ซม. ยาว 5-13 ซม. ดอกเมื่อยังอ่อนมีสีเขียว พอแก่จะเปลี่ยนเป็นสีเหลือง กลิ่นหอม เกสรเพศผู้และเกสรเพศเมียจำนวนมาก

ผล - เป็นผลกลุ่ม ประกอบด้วยผลย่อยรูปยาวเรียว มีส่วนป่องเป็นกระเปาะ 7-8 กระเปาะ สลับกับส่วนข้อ

ถิ่นกำเนิด : จีนตอนใต้

นิเวศน์วิทยา : เป็นพันธุ์ไม้กลางแจ้ง เจริญงอกงามได้ดีในสภาพดินที่ชุ่มชื้น ต้องการน้ำปานกลาง

การออกดอก : ตลอดปี

การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด, ตอนกิ่ง

เวลาส่งกลิ่น : ตอนเช้าตรู่ กลิ่นจะจางลงเมื่อสาย

ภาพที่ 78 สายหยุด (Desmos chinensis Lour.)

ภาพที่ 79 แสดงลักษณะดอกสายหยุด

ภาพที่ 80

แสดง ลักษณะ

ใบและ

ช่อดอก

สายหยุด

เอกสารนี้เป็น

นี้ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารภี

ชื่อสามัญ : Salapee

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Mammea siamensis* (T.And.) Kosterm.

ชื่ออื่นๆ : ทรพี (จันทบุรี), สร้อยพี (ภาคใต้), สารภีแนน (เชียงใหม่), สารภีป่า

วงศ์ : Guttiferae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ไม้ผลัดใบ ลำต้นสูงประมาณ 10-15 เมตร ลำต้นตรง เปลือกสีเทาปนดำ แตกล่อนเป็นสะเก็ดตลอดลำต้น เปลือกเป็นสีน้ำตาลแดง ถ้าถูกสับเปลือกออกจะมียางขาวเหนียวๆ ซึมออกมา ยางจะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองอ่อนเมื่อแข็งตัว เรือนยอดรูปทรงกระบอก รูปไข่และรูปทรงกลมทึบ ปลายกิ่งมักห้อยลู่ลง กิ่งอ่อนเกลี้ยงและเป็นสันสี่เหลี่ยมตามยาว

ใบ - ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกันเป็นคู่ๆ แต่ละคู่สลับทิศทางกัน ทรงใบรูปไข่กลับแกมรูปขอบขนาน กว้าง 4-6.5 ซม. ยาว 14-20 ซม. โคนใบสอบแคบ ส่วนที่ก่อนใบทางปลายใบผายกว้าง ปลายมนหรือแหลมทู่ๆ เนื้อใบหนาเป็นแผ่นหนัง เส้นแขนงใบเห็นใบชัด แต่เส้นใบย่อยแบบเส้นร่างแหเห็นชัดเจนทั้งสองด้าน ขอบใบเรียบก้านใบยาว 1-1.5 ซม. เกลี้ยง

ดอก - สีขาว ก่อนโรยออกสีเหลือง กลิ่นหอม ดอกเป็นช่อเดี่ยว หรือเป็นกระจุกตามกิ่ง มีทั้งดอกเพศผู้ ดอกเพศเมียและดอกสมบูรณ์เพศ กลีบฐานรองดอก 2 กลีบ ทรงกลีบมนและโค้งเป็นกระพุ่ม กลีบดอกมีลักษณะคล้ายกับกลีบฐานรองดอก แต่มี 4 กลีบ เมื่อบานเส้นผ่านศูนย์กลางดอกประมาณ 1.5 ซม. เกสรเพศผู้เป็นฝอยสีเหลืองล้อมอยู่ในวงในจำนวนมาก รังไข่ รูปป้อมๆ เกลี้ยง อยู่เหนือโคนกลีบดอก ภายในแบ่งเป็น 2 ช่อง แต่ละช่องมีไข่อ่อน 2 หน่วย ปลายหลอดท่อรังไข่แผ่แยกเป็น 3 แฉก

ผล - รูปกระสวย เกลี้ยงๆ ผลยาวประมาณ 2-3 ซม. ผลแก่สีเหลือง มีเนื้อเยื่อสีเหลืองหรือสีน้ำตาลหุ้มเมล็ด กลีบฐานรองดอกจะขยายเป็นกลีบขี้ผล ผลสุกมีรสหวานรับประทานเป็นผลไม้ได้

ถิ่นกำเนิด : ไทย ขึ้นตามป่าเบญจพรรณและป่าดิบ

นิเวศน์วิทยา : ปลูกได้ทั้งที่ร่มรำไรและกลางแจ้ง ต้องการน้ำปานกลาง ความชื้นปานกลาง ปลูกได้ดีในดินแทบทุกชนิด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การออกดอก : เดือนมกราคม-มีนาคม

การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด, ตอนกิ่ง

เวลาส่งกลิ่น : หอมตลอดวัน

ประโยชน์ (ทางด้านสมุนไพร) :

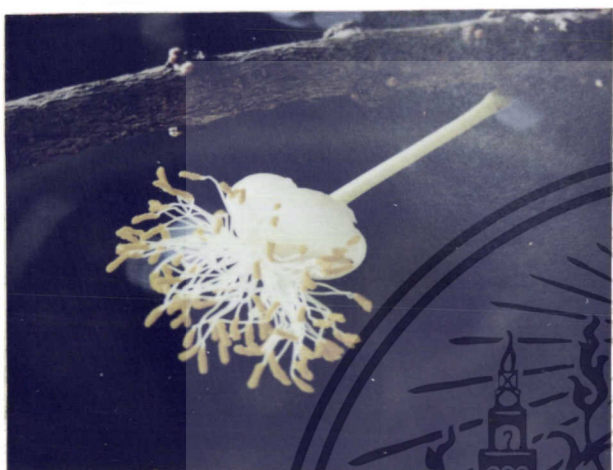
ดอก - ปรุงเป็นยาแก้ร้อนใน เข้ายาแก้ลม บำรุงปอด เป็นหนึ่งในเกสรทั้ง 5 ทั้ง 7 และ ทั้ง 9

นอกจากนี้ ; **เนื้อไม้** - สีนํ้าตาลแดง เส้นตรงสม่ำเสมอ เนื้อละเอียด แข็ง ทนทาน ใช้ทำ เสา พื้น

หมายเหตุ ; ข้อแตกต่างระหว่าง “สารภี” กับ “กระทิง”

- ระยะเวลาของการออกดอก กระทิงจะออกดอกก่อนสารภีประมาณ 45 วัน ขณะที่ต้นสารภีเริ่มผลิดอกออกช่อ นั้น ผลกระทิงแก่เกือบสุกแล้ว กระทิงออกดอกในราวปลายเดือนธันวาคม พอถึงปลายเดือนมกราคม ดอกก็จะโรยเกือบหมดต้น ส่วนสารภีจะออกดอกประมาณต้นเดือนกุมภาพันธ์ไปจนถึงกลางเดือนมีนาคม

- กระทิง มีลักษณะใบป้อม ช้วน แข็งแรงกว่าสารภี นอกจากนี้ยังเห็นเส้นลายที่ใบ เกือบจะพาดจากกับเส้นกลางใบ และเรียงเป็นเส้นบรรทัดถี่ๆ ไปยังขอบใบของแต่ละด้าน ส่วนเส้นใบของสารภีเป็นเส้นวงร่างแห และใบสารภีจะเล็กกว่าใบกระทิงประมาณครึ่งหนึ่ง

ภาพที่ 81 แสดงลักษณะดอกสารภี
(จากหนังสือสวนสิรีรุกขชาติ)

ภาพที่ 82 สารภี (*Mammea siamensis* (T.And.))

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้เฉพาะในหน่วยงานให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ภาพที่ 83 แสดงลักษณะใบสารภี
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หิรัญญิการ

ชื่อสามัญ : Nepal Trumpet

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Beaumontia breviflora* Oliv. (*Beaumontia murtonii* Craib)

ชื่ออื่นๆ : กำลิ่งช้างสาร (ภาคกลาง), เครื่องจวนเหิน (อุตรดิตถ์), ศาลาน้อง (อุตรธานี), ไล่ต้นใหญ่ (ปราจีนบุรี)

วงศ์ : Apocynaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

- ลำต้น** - เป็นไม้เถาเนื้อแข็ง แตกกิ่งก้านสาขาเป็นพุ่มแน่นที่บริเวณส่วนยอด เถามักจะเลื้อยพันเกาะอาศัยไม้ต้นสูงๆ สามารถเลื้อยได้ตั้งแต่ 3-15 เมตร ตามลำต้นมีขนสีน้ำตาลอมแดง ปกคลุมตามส่วนที่ยังอ่อน ทุกส่วนของต้นมีน้ำยางสีขาวคล้ายน้ำนม
- ใบ** - ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามเป็นคู่ๆ สลับกัน ใบแต่ละคู่ทำมุมฉากซึ่งกันและกัน ลักษณะใบรูปไข่กลับหรือรูปรีแกมขอบขนาน กว้างประมาณ 4-6 ซม. ยาว 12-18 ซม. ปลายใบเป็นติ่งแหลม โคนแหลม ขอบใบเรียบไม่มีจัก มีสีเขียวเป็นมัน ด้านหลังใบมองเห็นเส้นแขนงใบได้ชัดเจนมาก
- ดอก** - สีขาว กลิ่นหอมอ่อนๆ ออกเป็นช่อสั้นๆ ตามซอกใบ ตามปลายกิ่งหรือตรงส่วนยอดของต้น แต่ละช่อมีดอกประมาณ 5-15 ดอก แต่ละช่อแยกกันบานทีละ 2-4 ดอก ตามก้านดอกมีขนละเอียดสีน้ำตาล กลีบรองดอก 5 กลีบ แยกจากกันแต่ซ้อนทับกันกลีบดอกเชื่อมติดกันและคอดเข้าหากัน ที่ฐานเป็นหลอดสั้นๆ ตอนบนแผ่กว้างแยกเป็น 5 กลีบ (ลักษณะดอกเป็นรูปถ้วย) เมื่อบานเต็มที่มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 8 ซม. มีเกสรเพศผู้ 5 อัน ก้านเกสรแยกจากกัน แล้วโค้งอับเรณูมาประกบติดกันเป็นวง เกสรเพศเมียตอนบนแยกเป็น 2 ส่วน ตุ่มเกสรเพศเมียอยู่ในวงขอบอับเรณู รังไข่อยู่ที่โคนกลีบดอก
- ผล** - รูปคล้ายมะละกอ ยาวประมาณ 12-25 ซม. ผลแตกเป็น 2 ซีก ภายในมีเมล็ดมากมาย เมล็ดแบน ยาวประมาณ 1.7 ซม. ปลายมีขนยาวๆ อ่อนนุ่มติดเป็นกระจุก

ถิ่นกำเนิด : แถบหิมาลัย

นิเวศน์วิทยา : เป็นพันธุ์ไม้กลางแจ้ง ที่ชอบแสงแดดจัดๆ ขึ้นได้ในดินแทบทุกชนิด ต้องการน้ำและความชื้นปานกลาง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การออกดอก : เดือนธันวาคม-กุมภาพันธ์

การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด, ตอนกิ่ง

เวลาส่งกลิ่น : หอมตลอดวัน

ประโยชน์ (ทางด้านสมุนไพร) :

เมล็ด - บำรุงหัวใจ เนื่องจากมีสารจำพวกคาร์ดีโนไลด์ แต่ก็มีโทษ ถ้ารับประทาน
 มากๆ อาจถึงตายได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 84 หิริญญิการ์ (*Beaumontia
brevituba* Oliv.)

ภาพที่ 86 แสดงลักษณะดอกหิริญญิการ์

เอกสารที่ 85 แสดงลักษณะใบและผลหิริญญิการ์เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อรพิม

ชื่อสามัญ : -

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Bauhinia winitii* Craib.

ชื่ออื่นๆ : คีวนาง (ภาคกลาง)

วงศ์ : Leguminosae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ลำต้น - เป็นไม้เถาเลื้อยเนื้อแข็ง ลำต้นเป็นเถาขนาดใหญ่ ผิวเปลือกลำต้นแตกเป็นร่องไม่เป็นแนวตรง เปลือกเป็นสีเทา เถาเมื่อยังอ่อนจะกลมมีสีเขียวนวล แล้วค่อยเปลี่ยนสีตามอายุ มีมือเกาะม่วงงอ

ใบ - เป็นใบประกอบออกเรียงสลับ มีใบย่อย 1 คู่ ลักษณะใบเล็กมน เว้าผ่ากลางเป็น 2 ซีก ใบมักจะพับเข้าหากันเหมือนกับเป็น 2 ใบ ขนาดใบกว้างประมาณ 1.5-2.5 ซม. ยาว 3-4.5 ซม. ปลายและโคนมน

ดอก - สีขาว ออกเป็นช่อตามซอกใบและปลายกิ่ง เป็นช่อขนาดใหญ่ ช่อหนึ่งมีดอกประมาณ 10 กว่าดอก แต่ละดอกมีก้านชูดอกสีน้ำตาล กลีบรองดอกมีสีน้ำตาลอมเหลืองมีขนอ่อนปกคลุมคล้ายกำมะหยี่ กลีบดอก 5 กลีบ สีขาว 4 กลีบ ย่นหยิกเป็นระบาย กลีบบนตรงกลางยับย่นมีสีเหลือง เกสรเพศผู้โผล่พ้นออกมาเหนือกลีบดอก ตรงส่วนกลางดอก 10 อัน สีขาว ก้านชูอับเรณูยาว เมื่อดอกบานเต็มทีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 10 ซม.

ผล - เป็นฝักแบน บาง มีสีน้ำตาลอมม่วง มีขนาดกว้างประมาณ 5 ซม. ยาวประมาณ 30 ซม. เมล็ดแบน 6-10 เมล็ด

ถิ่นกำเนิด : ในไทย

นิเวศน์วิทยา : ชอบขึ้นบริเวณป่าโปร่ง บนเขาหินปูน และในบริเวณป่าผลัดใบ ชอบแสงแดดจัดหรือกลางแจ้ง ต้องการน้ำและความชื้นปานกลาง ปลูกได้ดีในดินอุดมร่วนซุย

การออกดอก : เดือนพฤษภาคม-ตุลาคม

การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด, ตอนกิ่ง

เวลาส่งกลิ่น : หอมตลอดวัน

หมายเหตุ : ตั้งชื่อวิทยาศาสตร์ให้เป็นเกียรติแก่พระยาวิจิตรนันท (โต โกเมศ) ผู้พบและเก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้นี้เป็นคนแรก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

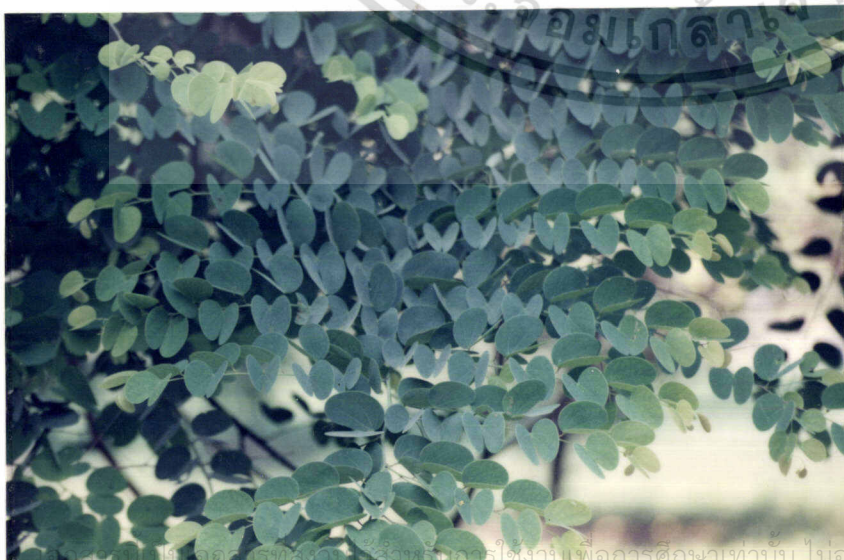
ภาพที่ 87 อรพิม (*Bauhinia winitii* Craib.)

ภาพที่ 88 แสดงลักษณะฝักอรพิม

ภาพที่ 89 แสดงลักษณะดอกอรพิม

ภาพที่ 90 แสดงลักษณะ เมล็ดอรพิม

ภาพที่ 91 แสดงลักษณะใบอรพิม

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาและรวบรวมพรรณไม้หอมจากสถานที่ต่าง ๆ จำนวนทั้งหมด 30 ชนิด จัดแบ่งออกได้เป็น 19 วงศ์ สามารถจำแนกออกได้ ดังนี้

1. ทรงต้น - จำแนกจากลักษณะการเจริญเติบโต แบ่งออกเป็น

- 1.1 ไม้ยืนต้น มี 14 ชนิด ได้แก่ กระจ่างไทย, กันเกรา, คัดเค้า, จำปา, จำปี, จำปูน, จันทน์กะพ้อ, ชัยพฤกษ์, บุนนาคสำหรับ, ประดู่, บิบบ, พิทูร, รวงผึ้ง, สารภี
- 1.2 ไม้พุ่ม มี 6 ชนิด ได้แก่ วรรณิการ์, แก้ว, กระจ่างสงขลา, ชงโค, โมก, ประยงค์
- 1.3 ไม้เลื้อย มี 9 ชนิด ได้แก่ กระจ่างจีน, การเวก, นมตำเลีย, พวงแก้วกุดั่น, รสสุคนธ์, เสาวรส, สายหยุด, หิริญญิการ์, อรพิม
- 1.4 ไม้ล้มลุกหลายฤดู มี 1 ชนิด คือ มหาหงส์

2. ใบ - จำแนกได้ดังนี้

2.1 ประเภทของใบ แบ่งออกเป็น

- 1) ใบเลี้ยงเดี่ยว มี 1 ชนิด คือ มหาหงส์
- 2) ใบเลี้ยงคู่ มี 29 ชนิด คือ การเวก, วรรณิการ์, กระจ่างไทย, กระจ่างจีน, กระจ่างสงขลา, กันเกรา, แก้ว, คัดเค้า, จำปา, จำปี, จำปูน, จันทน์กะพ้อ, ชงโค, ชัยพฤกษ์, นมตำเลีย, บุนนาคสำหรับ, ประดู่, ประยงค์, บิบบ, พวงแก้วกุดั่น, พิทูร, โมก, รวงผึ้ง, รสสุคนธ์, เสาวรส, สายหยุด, สารภี, หิริญญิการ์, อรพิม

2.2 การจัดเรียงของใบบนกิ่ง แบ่งออกเป็น

- 1) ใบเดี่ยว มี 23 ชนิด ได้แก่ การเวก, วรรณิการ์, กระจ่างไทย, กระจ่างจีน, กระจ่างสงขลา, กันเกรา, คัดเค้า, จำปา, จำปี, จำปูน, จันทน์กะพ้อ, นมตำเลีย, พิทูร, บุนนาคสำหรับ, พวงแก้วกุดั่น, มหาหงส์, โมก, รวงผึ้ง, รสสุคนธ์, เสาวรส, สารภี, สายหยุด, หิริญญิการ์
- 2) ใบประกอบ มี 5 ชนิด ได้แก่ แก้ว, ชัยพฤกษ์, ประดู่, ประยงค์, อรพิม
นอกจากนี้ยังมีลักษณะใบแบบพิเศษ เช่น ใบแผดลักษณะใบคล้ายปีกผีเสื้อ คือ ชงโค และลักษณะใบเป็นใบผสมออกใบเป็นข้อ ๆ คือ บิบบ

3. ลักษณะดอก - จำแนกได้ดังนี้

- 3.1 ดอกเดี่ยว มี 7 ชนิด ได้แก่ กระจ่างสงขลา, จำปา, จำปี, จำปูน, สายหยุด, เสาวรส

๕

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.2 ดอกช่อ มี 23 ชนิด ได้แก่ การเวก, กรรณิการ, กระจังงาไทย, กระจังงาจีน, กันเกรา, แก้ว, คัดเค้า, จันทน์กะพ้อ, ชงโค, ชัยพฤกษ์, นมตำเลีย, บุนนาคสำหรับ, ประดู่, ประยงค์, ปีบ, พวงแก้วกุดั่น, มหาหงส์, โมก, รวงผึ้ง, รสสุคนธ์, สารภี, หิรัญญิการ, อรพิม

4. ผล - แบ่งออกเป็น

4.1 ผลเดี่ยว มี 13 ชนิด ได้แก่ กันเกรา, กรรณิการ, แก้ว, จันทน์กะพ้อ, ประดู่, พวงแก้วกุดั่น, พิกุล, รวงผึ้ง, รสสุคนธ์, สารภี, เสาวรส, หิรัญญิการ, ประยงค์

4.2 ผลกลุ่ม มี 9 ชนิด ได้แก่ กระจังงาไทย, กระจังงาจีน, กระจังงาสงขลา, จำปา, สายหยุด, การเวก, คัดเค้า, จำปี, จำปูน

4.3 ฝัก มี 6 ชนิด ได้แก่ ชัยพฤกษ์, นมตำเลีย, ปีบ, โมก, ชงโค, อรพิม

**** บุนนาคสำหรับและมหาหงส์ ไม่พบว่ามีผลหรือฝัก ****

5. การออกดอก - จำแนกได้ดังนี้

5.1 ออกดอกช่วงฤดูร้อน-ฤดูฝน มี 8 ชนิด ได้แก่ กันเกรา, จำปูน, ชัยพฤกษ์, นมตำเลีย, ประดู่, สารภี, อรพิม, รวงผึ้ง

5.2 ออกดอกช่วงฤดูหนาว มี 6 ชนิด ได้แก่ คัดเค้า, จันทน์กะพ้อ, ปีบ, พวงแก้วกุดั่น, หิรัญญิการ, ประยงค์

5.3 ออกดอกตลอดปี มี 16 ชนิด ได้แก่ กรรณิการ, แก้ว, กระจังงาไทย, กระจังงาจีน, กระจังงาสงขลา, จำปา, จำปี, สายหยุด, ชงโค, การเวก, บุนนาคสำหรับ, พิกุล, มหาหงส์, โมก, รสสุคนธ์, เสาวรส

6. เวลาส่งกลิ่น - แบ่งออกเป็น

6.1 หอมตอนกลางวัน มี 6 ชนิด ได้แก่ แก้ว, จำปา, จำปูน, ประดู่, ประยงค์, สายหยุด

6.2 หอมตอนกลางคืน มี 10 ชนิด ได้แก่ กรรณิการ, กระจังงาไทย, กระจังงาจีน, จำปา, กระจังงาสงขลา, การเวก, คัดเค้า, นมตำเลีย, พวงแก้วกุดั่น, มหาหงส์

6.3 หอมตลอดวัน มี 13 ชนิด ได้แก่ กันเกรา, จันทน์กะพ้อ, ชงโค, บุนนาคสำหรับ, ปีบ, พิกุล, โมก, รวงผึ้ง, รสสุคนธ์, เสาวรส, สารภี, หิรัญญิการ, อรพิม

**** ชัยพฤกษ์ ไม่มีข้อมูลเวลาส่งกลิ่น ****

เอกสารอ้างอิง

กองบรรณาธิการวารสารบ้านและสวน . 2525 . สารานุกรมไม้ประดับในประเทศไทย เล่มที่ 2 .

กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์ . 474 น.

กองบรรณาธิการวารสารบ้านและสวน . 2525 . สารานุกรมไม้ประดับในประเทศไทย ฉบับพิมพ์

ครั้งที่ 7 . กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์ . 414 น.

กองบรรณาธิการวารสารบ้านและสวน . 2526 . สารานุกรมไม้ประดับในประเทศไทย เล่มที่ 3 .

กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์ . 463 น.

กลิน สุวตะพันธุ์ . 2520 : ดอกไม้หอมเมืองไทย . แผนกห้องสมุด วิทยาลัยเกษตรกรรมเจ้าคุณ

ทหาร . 42 น.

คณะกรรมการจัดทำหนังสือพรรณไม้ในสวนหลวง ร. 9 . 2531 . พรรณไม้ในสวนหลวง ร. 9 .

กรุงเทพฯ : ด้านสุทธการพิมพ์ .

คณะกรรมการจัดทำหนังสือไม้ดอกและไม้ประดับเฉลิมพระเกียรติ . 2535 . ไม้ดอกและไม้

ประดับ . กรุงเทพฯ : ด้านสุทธการพิมพ์ . 300 น.

คณะกรรมการจัดทำหนังสือสวนจิตรลดาพฤกษาพรรณ . 2538 . สวนจิตรลดาพฤกษาพรรณ .

กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง .

คณาจารย์และนิสิตหน่วยปฏิบัติการวิจัยพรรณไม้ประเทศไทย . 2535 . พรรณพฤกษชาติประเท-

สไทย . ภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย . 118 น.

ชมรมธรรมชาติศึกษาไทย . 2520 . ดอกไม้เมืองไทย ชุดที่ 2 . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประเสริฐศิริ .

267 น.

ชวลิต ดาบแก้ว . 2539 . พรรณไม้ในวรรณคดีไทย . กรุงเทพฯ : หจก.ดีแอลเอส . 200 น.

ฉพพร คำรังสีริ . 2530 . ทฤษฎีอนุกรมวิธาน . สาขาพฤกษศาสตร์ ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยา

ศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง . 768 น.

เต็ม สมิตินันท์ . 2518 . พันธุ์ไม้เมืองไทย . กรุงเทพฯ : หจก.อักษรบัณฑิต . 228 น.

ปราโมทย์ ศรีภิรมย์ . 2522 . ขุนนุมนุสนไพรไทย . กรุงเทพฯ : หอสมุดกลาง 09 . 239 น.

เพชร เหมื่อนวงศ์ญาติ . 2529 . ตำราวิทยาศาสตร์สมุนไพร . กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมดิคัลมีเดีย .

140 น.

เพชร เหมื่อนวงศ์ญาติ . 2530 . คู่มือการใช้สมุนไพร . กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมดิคัลมีเดีย . 298 น.

ภราดร ปิ่นรัตน์ . 2522 . ดอกไม้ในวรรณคดี . กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ วีรธรรม .

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับกรใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

วิจัย อภัยสุวรรณ . 2522 . พันธุ์ไม้ในวรรณคดีไทย . กรุงเทพฯ : ประสิทธิ์การพิมพ์ . 240 น.

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วิชัย อภัยสุวรรณ . 2532 . ดอกไม้และประวัติไม้ดอกไม้เมืองไทย . กรุงเทพฯ : หจก.ดีแอลเอส .

วิชัย อภัยสุวรรณ . 2536 . ไม้ประดับสวนหลวงและประวัติการจัดสวนเมืองไทย . กรุงเทพฯ :
พิมพ์โปรครีเอท . 352 น.

วิทย์ เทียงบุญธรรม . 2531 . พจนานุกรมสมุนไพรไทย . กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์ .
851 น.

ศิริ ผาสุก . 2535 . แนะนำต้นไม้ที่ให้สีสำหรับผสมอาหารและสีย้อมผ้า . สมุนไพรให้สี .
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คมเคียว . 148 น.

สมพร หิรัญรามาศษ(ภูติยานันต์) . 2525 . หนังสือตำราสมุนไพรใกล้ตัว(ตอนที่ 3) . กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์พิมพ์เนศ . 198 น.

สมสุข มัจฉาชีพ . 2534 . พิษสมุนไพร . ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา .
237 น.

สำนักงานคณะกรรมการการสาธารณสุขมูลฐาน . 2534 . การจัดสวนสมุนไพร . กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก . 198 น.

ภาคผนวก

ลายเส้นแสดงลักษณะโครงสร้างใบ

1. แสดงรูปใบ

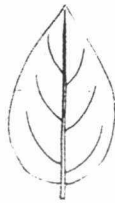
รูปแถบ

รูปขอบขนาน

รูปรี

รูปไข่

รูปไข่กลับ

รูปใบหอก

รูปใบหอกกลับ

รูปช้อน

รูปกกลม

รูปสามเหลี่ยม

รูปไต

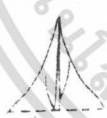

รูปหัวใจ

2. แสดงรูปปลายใบ

ปลายแหลม

ปลายเรียวแหลม

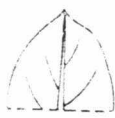
ปลายแหลมเป็นหนาม

ปลายแหลมเป็นดิ่ง

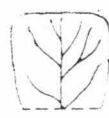
ปลายแหลมเป็นหาง

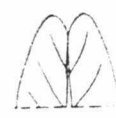
ปลายแหลมเป็นดิ่งสั้น

ปลายมน

ปลายตัด

ปลายเว้า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

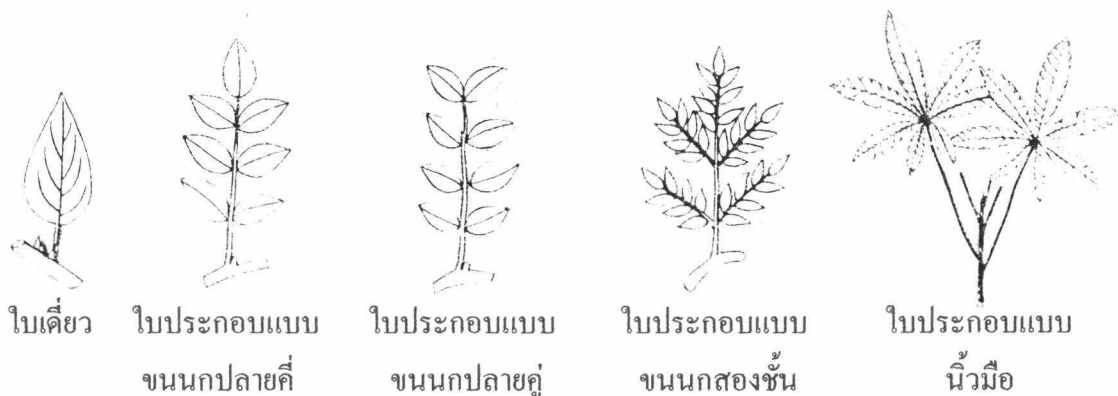
3. แสดงโคนใบ

4. แสดงขอบใบ

5. ชนิดของใบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประโยชน์(ทางด้านสมุนไพร)

ที่ใช้ดอกเป็นยาสมุนไพรรักษาโรค และได้จัดอยู่ในเกสรทั้ง 5, ทั้ง 7 และทั้ง 9 ได้แก่เกสรของดอก

เกสรทั้ง 5 มี เกสร มะลิ, พิภุล, สารภี, บุนนาคและบัวหลวง

เกสรทั้ง 7 มี เกสร มะลิ, พิภุล, สารภี, บุนนาค, บัวหลวง, จำปาและกระดังงา

เกสรทั้ง 9 มี เกสร มะลิ, พิภุล, สารภี, บุนนาค, บัวหลวง, จำปา, กระดังงา, ลำเจียกและลำควน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้